ARCHIWUM PAŃSTWOWE W BIAŁYMSTOKU

Nr zespołu: **47**
Nazwa zespołu: **Urząd Wojewódzki Białostocki 1920-1939**
Sygnatura: **66**

Miesięczne sprawozdania sytuacyjne wojewody białostockiego za 1932 r.

(brak sprawozdań nr 2-5, 7, 9, 12 z 1932 r.)

Spis zawartości:

1. Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne **nr 6 za miesiąc maj 1932 r.**
   I. Sytuacja ogólna
   II. Przegląd prasy
   III. Polski ruch polityczny
   IV. Polskie związki i stowarzyszenia społeczne
   V. Ruch wyznaniowy
   VI. Mniejszości narodowe

2. Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne **nr 8 za miesiąc lipiec 1932 r.**
   I. Sytuacja ogólna
   II. Przegląd prasy
   III. Polski ruch polityczny
   IV. Polskie związki i stowarzyszenia społeczne
   V. Ruch wyznaniowy
   VI. Mniejszości narodowe
   VI. Varia

3. Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne **nr 10 za miesiąc wrzesień 1932 r.**
   I. Sytuacja ogólna
   II. Przegląd prasy
   III. Polski ruch polityczny
   IV. Polskie związki i stowarzyszenia społeczne
   V. Ruch wyznaniowy
   VI. Mniejszości narodowe

4. Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne **nr 11 za miesiąc październik 1932 r.**
   I. Sytuacja ogólna
   II. Przegląd prasy
   III. Polski ruch polityczny
   IV. Polskie związki i stowarzyszenia społeczne
   V. Ruch wyznaniowy
   VI. Mniejszości narodowe

Urząd Wojewódzki Białostocki
Wydział Bezpieczeństwa Publicznego.

miesięczne sprawozdania sytuacyjne.

1932

66

Duplikaty

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI

Białystok, dnia 14 czerwca 1932 r.

Nr.BP.2132/32.T.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.6 za miesiąc maj 1932 roku.-

T A J N E - P I L N E

1

2.20/32

Do

Ministerstwa Spraw Wewnętrznych

Departament Polityczny

w Warszawie

Przesyłam sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.6 za miesiąc maj 1932 roku.-

Za W o j e w o d ę

Modliński

/S. Modliński/

Naczelnik Wydziału Bezp.Publicznego

Otrzymują do wiadomości:

1/ Pan Wojewoda w Wilnie,
2/ " " w Warszawie,
3/ " " w Nowogródku,
4/ " " w Brześciu n/Bugiem,
5/ " " w Stanisławowie,
6/ " " w Tarnopolu,
7/ " " w Lublinie,
8/ " " w Łodzi,
9/ Pan Prokurator Sądu Apelacyjnego w Warszawie,
10/ " " " " w Wilnie,
11/ " " " Okręgowego w Białymstoku,
12/ " " " " w Grodnie,
13/ " " " " w Suwałkach,
14/ " " " " w Łomży,
15/ Samodzielny Referat Informacyjny D.O.K.I w Warszawie,
16/ " " " " III w Grodnie,
17/ " " " " IX w Brześciu n/Bugiem,
18/ K.O.P. "Brygada Grodno" w Grodnie,
19/ Wszyscy Panowie Starostowie Powiatowi Województwa Białostockiego,
20/ Pan Starosta Grodzki w Białymstoku,
21/ Pan Komendant Policji Państwowej w Białymstoku,
22/ Pan Naczelnik Urzędu Śledczego w /m.-

M.Z.

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI

Nr.Bf.2132/32.T.

Białystok, dnia 10 maja 1932r.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.6.

za miesiąc maj 1932 r.

I. Sytuacja ogólna.

Działalność polskich stronnictw opozycyjnych nastawiona była głównie na generalizowanie zarzutów przeciwko Rządowi z dziedziny życia gospodarczego, obarczanie Rządu całkowitą odpowiedzialnością za skutki przeżywanego przez kraj kryzysu gospodarczego i przekonywanie ludności, że sytuacja gospodarcza i polityczna Polski jest tak dalece katastrofalną, że uratować Państwo od katastrofy może jedynie niezwłoczna likwidacja pomajowego systemu rządzenia Państwem.

Pod tym względem nie różniły się niczem Stronnictwo Narodowe, Chrześcijańska Demokracja i PPS. Pierwsze z nich oświadczało wręcz, że przygotowuje się do rychłego objęcia rządów w Państwie i organizuje społeczeństwo, a zwłaszcza młodzież w szeregach stronnictwa i Obozu Wielkiej Polski dla celów walki o władzę. Chrześcijańska Demokracja nie stawiała sprawy tak wyraźnie, niemniej jednakże widziała zbliżającą się katastrofę kraju i możność zapobieżenia jej przez dojście do władzy grup politycznych będących całkowitem przeciwstawieniem w odniesieniu do obozu rządowego. Oba te stronnictwa niemal całkowity ciężar walki z rządem i obozem rządowym przesunęły na płaszczyznę wychowania młodzieży i na grunt szkolny. Państwowemu wychowaniu młodzieży przeciwstawiały one wychowanie religijne, dążeniu do tego, ażeby młodzież szkolna uczyła się w szkole myśleć państwowemi kategorjami - kryterja myślenia na modłę Stronnictwa Narodowego, czy też Chrześcijańskiej Demokracji, Związkowi Strzeleckiemu i innym organizacjom PW.i WF., cieszącym się opieką władz - Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej, sodalicje itp. Należy podkreślić, że walkę na tym odcinku z obozem prorządowym prowadzona jest przy czynnym

udziale duchowieństwa i zaostrza się w miarę wzrostu wpływów obozu prorządowego i izolowania młodzieży od wpływów czynników destrukcyjnych. W walce tej zarówno Stronnictwo Narodowe i Chrześcijańska Demokracja, jak też duchowieństwo nie przebierają w środkach, czego dowodem jest nap. fakt, że w Wiżajnach, powiatu suwalskiego, gdzie powinien być jak najściślej przestrzegany postulat pracy państwowej budowania zgodnego współżycia ludności litewskiej i polskiej, miejscowy proboszcz, ksiądz Witold Balukiewicz urządził odrębny obchód dnia 3 maja, ażeby tylko zaznaczyć swój stosunek do czynników prorządowych które pierwsze wystąpiły z inicjatywą urządzenia obchodu w takiej formie, ażeby mogli wziąć w nim udział Polacy i Litwini.

Jeżeli chodzi o PPS., to działalność jej koncentrowała się głównie wyłącznie na gruncie ruchu zawodowego i jako taka zostanie omówiona w oddzielnem sprawozdaniu.

Polski ruch społeczny wyczerpywała - obchód dnia 3 maja, w którym brały liczny udział mniejszości narodowe, tydzień Czerwonego Krzyża, akcja pomocy bezrobotnym i kolonijna, oraz poczynania poszczególnych organizacyj społecznych, orjentujących się na BBWR, zmierzające do konsolidacji polskiego ruchu społecznego na platformie lojalnego ustosunkowania się do Rządu. Poczynania te oczywiście spotykały się z reakcją ze strony opozycyjnych czynników politycznych.

Ze spraw mniejszościowych narodowych zasługują na uwagę - osłabienie działalności Towarzystwa Szkoły Białoruskiej, dostrzegana propaganda prokowieńska wśród ludności litewskiej i wysuwane przez żydowskie organizacje gospodarcze postulaty co do przyznania żydowskim warsztatom pracy znacznych ulg podatkowych i zniesienia przepisów o przymusowym odpoczynku świątecznym dla żydów.

Sytuacja gospodarcza na terenie Województwa była nadal ciężka. Wprawdzie zwyżka cen na produkty wytwórczości rolnej stworzyła możliwości pewnej poprawy położenia gospodarstw rolnych, jednakże możli-

wości te są znikome, gdyż ludność wiejska najczęściej nietylko niema już produktów do zbycia, ale stoi wobec braku środków do życia w okresie przednówku. Sytuację gospodarstw rolnych i ludności wiejskiej pogarszają bezwzględne egzekucje wierzytelności Banku Gospodarstwa Krajowego i Banku Rolnego. Taka sama mniej więcej sytuacja istniała w miastach i ośrodkach uprzemysłowionych, gdzie powszechnem zjawiskiem było zmniejszanie płac zarobkowych robotnikom i zmniejszanie stanu zatrudniania robotników przy równoczesnem kurczeniu się pomocy dla bezrobotnych.-

---------OOOOO---------

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI

Nr.BP.2132/32.T.

Dnia 10 maja 1932r.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.6.
za miesiąc maj 1932 r.

3

II. Przegląd prasy.

a/ Prasa prorządowa.

"Przegląd Łomżyński"

Podkreślał niebezpieczeństwo, wypływającego z powiększania się rozpiętości nożyc cen na produkty wytwórczości rolnej i przemysłowej i wypowiadał się za koniecznością przełamania polityki kartel, wymierzonej przeciwko wszelkim próbom zmniejszenia cen na produkty wytwórczości przemysłowej.

Polemizował z "Gazetą Warszawską" n.t. stawianych przez nią zarzutów Staroście Powiatowemu w Łomży i stwierdzał, że winą wspomnianego Starosty jest, iż uniemożliwił bojówkom endeckim swobodne rozbojanie przechodniów na ulicach miasta, prowadzenie agitacji antypaństwowej wśród młodzieży szkolnej, doprowadzenie tej młodzieży do tego, że przestawała ona myśleć kategorjami państwowemi i plwanie na bohaterów narodowych.

Specjalny artykuł poświęcił omówieniu stosunków kościoła do Państwa. W artykule tym podkreślał, że na przestrzeni lat niepodległego bytu odrodzonej Polski stosunek duchowieństwa katolickiego do życia państwowego i społeczeństwa wyrastał głównie z przesłanek natury politycznej, a wzniosłej tylko części z kryterjów etycznych w ramach filozofji etycznej. Stąd też doszło do tego, że progu dnia jutrzejszego stoi konflikt, którego siłą motoryczną jest dramat w duszach olbrzymich zastępów ludzi, potępianych przez kościół za ideową służbę dla swego państwa. Konflikt ten, zdaniem pisma, może być zlikwidowany tylko przez wejście duchowi

stwa katolickiego z areny walk partyjno-politycznych i powrócenie do roli stróży norm etyki chrześcijańskiej. Z tego punktu widzenia pismo oceniało list pasterski księdza prymasa Hlonda jako cenną enuncjację, nakazującą nadużywania powagi kościoła dla tego lub innego odłamu politycznego.

Bilansując sześciolecie rządów pomajowych, pismo stwierdzało, że tylko dzięki tym rządom Polska opiera się silniej niż inne państwa kryzysowi gospodarczemu i, że rządy pomajowe stworzyły silny front Polski wobec dramatycznej rzeczywistości świata.-

b/ Prasa opozycyjna.

"Życie i Praca"

Dowodziło, że główną przyczyną ostrości kryzysu gospodarczego w Polsce jest nieoględne zaciąganie przez rządy pomajowe pożyczek zagranicznych, wymagających spłacania odsetków w wysokości około 400 miljonów złotych rocznie. Drugą tego rodzaju przyczyną - według określeń pisma jest szkodliwa polityka eksportowa rządu, do której Państwo dopłaca.

Specjalną uwagę pismo poświęcało sprawom wychowania państwowego młodzieży. Starało się ono dowieść, że wychowanie państwowej młodzieży będzie istotnem tylko wtedy, jeżeli młodzieża będzie miała świadomość, że Państwo jest rządzone właściwie, i że losy jego, spoczywają w ręku ludzi, którzy odnoszą się sprawiedliwie do wszystkich bez różnicy obywateli.

Po różnych na ten temat wywodach pismo wskazywało na potrzebę zastąpienia wychowywania państwowego młodzieży wychowaniem religijnem.-

"Nowe Życie".

W artykułach wstępnych powstarzało wyłącznie argumenty stołecznej prasy opozycyjnej. Pozatem propagowało akcję Kato-

licką.

"Wspólna Prasa" - omawiała wyłącznie lokalne sprawy gospodarcz bez specjalnego oświetlenia politycznego.

000000000000000

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI

Nr.BP.2132/32.T.

Dnia 10 maja 1932 r.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.6.

III. Polski ruch polityczny.

a/ Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem.

Działalność BBWzR w terenie była cokolwiek słabniejsza, niż w miesiącach poprzednich i niepozbawiona cech niezwłocznego reagowania na poważniejsze wystąpienia stronnictw opozycyjnych. Nie nosiło jednak w dalszym ciągu charakteru pracy podstawowej i organicznej, a przeto w minimalnym zaledwie stopniu uważać je można za akcję przeciwstawną w odniesieniu do działalności wspomnianych stronnictw. Zarówno na gruncie miejskim, jakoteż wiejskim jest niedostateczność propagandy i zainteresowaniem się życiem protrządowych organizacyj społecznych, zaś na gruncie miejskim niedocenianie pracy w kierunku pomniejszania wpływów stronnictw opozycyjnych w związkach zawodowych, które, przynajmniej na terenie Województwa Białostockiego, stanowią ośrodki akcji politycznej i stają się coraz wyraźniejszym aparatem wykonawczym partyj politycznych.-

Powiat Augustowski

Zgromadzenia publiczne

W osadzie Sztabin dnia 15 maja wiec sprawozdawczy posła Michała Łazarskiego w sprawie ogólnej sytuacji gospodarczej i politycznej w kraju. Pozatem poseł Łazarski oświetlił negatywne ustosunkowanie się proboszcza parafji w Sztabinie, ks.Różkowskiego do Związku Strzeleckiego /100 osób/.

W osadzie Sopoćkinie dnia 18 maja wiec sprawozdawczy posła Michała Łazarskiego /150/.-

Powiat Łomżyński

Zebrania zamknięte

W Łomży walne zebranie członków koła miejskiego i wybrano no-

wy zarząd i postanowiono dążyć do opanowanie pozostającego kowicie pod wpływami Stronnicta Narodowego - Towarzystwa Po skiej Czytelni Publicznej /150/.

Ruch organizacyjny.

W Zambrowie dni 9 maja zebranie organizacyjne komitet miejskiego BBWzR., zakończone referatem kierownika miejscow szkoły powszechnej n.t."Co zrobił Rząd w dziedzinie gospoda czej i ubezpieczeń socjalnych"" /70/.-

Powiat Ostrowski

Zgromadzenie publiczne

W Ostrowi-Mazowieckiej dnia 29 maja odczyt senatora Ju Poczętowskiego o sytuacji gospodarczej w Polsce. Prelegent określił niekorzystne położenie geopolityczne Polski ,znaj się jakby w kleszczach i dwuch olbrzymich organizmów państ wrogo względem niej usposobionych. Rozkład niemieckich par politycznych, spowodował, że w Niemczech w życiu polityczn wysunęły się dwie radykalne partji - narodowych socjalistó komunistów, które wprawdzie zwalczają się wzajemnie na wie płaszczyznach, jednakże przeciw Polsce występują zwartym f tem. Hitleryzm w Niemczech, zmierzający do obalenia Trakta Wersalskiego - to zarzewie przyszłej wojny i ciągła zgroza wokowania jej w perfidny sposób. Z drugiej strony Rosja bo wicka, związana z Niemcami traktatem zaczepno-odpornym, d nienawiścią do Polski i przygotowuje się intensywnie do i zji. Według podkreśleń prelegenta, społeczeństwo polskie doceniać i rozumieć grozę niebezpieczeństwa, oraz konsoli się pod egidą silnego rządu dla dania odporu barbarzyńskim jeźdźcom. Następnie prelegent. Następnie perelegent omówi ację gospodarczaą i finansową w Państwie, podkreślając, ż

ogólno-światowy kryzys gospodarczy dotknął także Polskę, która jednak odczuwa go mniej, niż inne organizmy państwowe. Rząd w Polsce przez umiejętne posunięcia zdołał częściowo opanować kryzys, utrzymał stałość waluty, zrównoważył przez kompresję budżet państwowy, zastosował ulgi podatkowe dla rolników i walczy skutecznie z bezrobociem. Społeczeństwo winno solidarnie wesprzeć go w jego wysiłkach kryzys bowiem zwalczony być może tylko zgodnym wysiłkiem całego społeczeństwa, cierpliwością i wytrwałością, nie zaś waśniami i złośliwościami opozycyjnemi./250/.-

Powiat Sokólski

Zgromadzenie publiczne

W Suchowoli dnia 5 maja wiec sprawozdawczy posła Jana Walewskiego, będący niejako reakcją na odbytyj tamże dnia 1 maja wiecu sprawozdawczym posła Wacława Bitnera z Chrześcijańskiej Demokracji /150/.

Zebranie zamknięte

W Janowie dnia 26 maja zebranie sprawozdawcze posła Jana Walewskiego /70/.-

Powiat Suwalski

Zgromadzenie publiczne

W Sejnach dnia 8 maja wiec sprawozdawczy posła Sławomira Dabulewicza /350/.-

Tenże poseł Sławomir Dabulewicz odbył dnia 29 maja wiec sprawozdawczy w Filipowie /300/.-

Powiat Wysoko-Mazowiecki

W Wysokiem-Mazowieckiem dnia 8 maja - zjazd powiatowy prezydjów komitetów gminnych i miejskich, na którem postanowiono ożywić pracę organizacyjną wogóle, a wśród kobiet w szczególności /38/.-

6

b/ Stronnictwo Narodowe.

Zewnętrzna, względnie oficjalna działalność w terenie - w dalszym ciągu słaba, silna natomiast - agitacja cicha, posiadająca wszelkie cechy agitacji domokrężnej, akcja rozbudowy i organizacyjnego umacniania stowarzyszenia Młodzieży Polskiej i innych organizacyj klerykalnych, współpraca z duchowieństwem w płaszczyźnie organizowania Akcji Katolickiej, zwalczanie coraz bardziej niewybrednymi sposobami Związku Strzeleckiego ruchu zawodowego i wreszcie zgoła jawne organizowanie OWP., jak podkreślają posłowie dla celów walki o władzę Państwa. Ogólnie biorąc, działalność Stronnictwa charakteryzowały - konsekwentne poczynania, obliczone do podrywanie zaufania mas do Rządu i autorytetu władz, stwierdzanie konieczności zmiany dotychczasowego systemu rządzenia Państwem, jeżeli Polska ma się zostać jako Państwo niezależne politycznie i gospodarczo i zapowiadanie, że przyjście Stronnictwa Narodowego do władzy jest już tylko kwestją czasu. Zasługuje także na uwagę fakt, że szczególnie nasilona była akcja propagandowa Stronnictwa wśród młodzieży szkolnej, a zwłaszcza tej, która w tym roku kończy średnie zakłady naukowe ogólnokształcące i zawodowe.-

Białystok-Miasto

Zgromadzenie publiczne

Dnia 22 maja poseł Nowodworski, dziekan "Rady Adwokackiej" w Warszawie wygłosił odczyt n.t. "Wolność słowa w prasie, sejmie i sądzie". Nawiązując do postanowień art. 104. i 195 Konstytucji, podkreślił on przedewszystkiem, że Konstytucja poręcza wolność słowa w druku, poczem zaznaczył, że daleki jest od dopuszczania do tego, ażeby wolność ta przesadzała się w swawolę, lub była nadużywana, niemniej jednakże nie może się zgodzić z obecnym systemem konfiskowania pism za rzeczową krytykę istotnego stanu rzeczy i to tembardziej, że znaczna część

zarządzonych konfiskat przez władze administracji ogólnej uch
lana jest przez sądy.

Zdaniem posła Nowodworskiego, hamowanie ograniczanie wol
ności słowa w prasie legalnej powadzi bezpośrednio do podsyc
nia rozwoju prasy nielegalnej. Co do wolności słowa w Sejmie,
poseł Nowodworski dopatrywał się zaprzeczania jej w nowym reg
laminie władz sejmowych, ograniczających czas przemówienia mó
ców i możność przerwania dyskusji na wniosek formalny jednego
posła, co, jak zaznaczał, wyklucza możliwość najbardziej konie
nego oświetlenia i przedyskutowania z trybuny sejmowej uchwal
nych przez Sejm ustaw, nawet najbardziej dla kraju domowych. A
logicznem dla posła zamierzonem ograniczeniem wolności słowa w
dzie jest projekt ustawy o adwokaturze, który w pierwotnej red
kcji pozwalał sądowi na wykreślenie niemal w każdej chwili niewy
godnego adwokata z listy adwokackiej. Dla posła nie ulega wątp
wości, że gdyby ten projekt został przez Sejm uchwalony, wadwo
katurze pozostałyby w krótkim czasie tylko jednostki słabe i
uległe, w sądach bowiem równie konieczną jest wolność słowa, je
w Sejmie i prasie /400 osób/.-

Po odczycie poseł Nowodworski odbył w mieszkaniu prywatnem
adwokata Różańskiego, delegata Rady Adwokackiej w Warszawie -
konferencję z miejscowymi działaczami Stronnictwa Narodowego w
sprawie ożywienia działalności tegoż stronnictwa w Białymstoku
/20/.-

Powiat Łomżyński

Zebranie zamknięte

W Lubotynie dnia 5 maja - zebranie poufne członków i sympa-
tyków stronnictwa z udziałem posła Choromańskiego, który omawia

ustawę o ustroju szkolnictwa. i przypisywał klubowi narodowemu zasługę uchwalania przez Sejm ustawy o ulgach podatkowych dla rolników /20/.-

W [illegible] dnia 8 maja zabrania sprawozdawcze posła Witolda Staniszkis. Poseł omówił sytuację gospodarczą w Polsce i zagranicą, zaznaczając że od roku 1926 rządy sanacyjne wycisnęły od obywateli 6 miljardów złotych przez zwiększanie z roku na rok budżetu państwa wbrew protestom Stronnictwa Narodowego. Doprowadziło to do takiego stanu, że Rząd siłą konieczności został zmuszony do redukcji budżetu dopiero wtedy, kiedy obywatele nie mają z czego płacić podatków. Dowodzi to nieudolności Rządu, który nie moge liczyć nawet na solidarne poparcie go przez stronnictwo rządowe, w którem trwają walki pomiędzy poszczególnemi grupami. Jedne z tych grup dążą do tworzenia trustów, drugie zaś do upaństwowienia przemysłu i wytwórczości, a wskutek tego Rząd niema możności prowadzić racjonalnej walki z kryzysem i bezrobociem. Następnie poseł Staniszkis poddał krytyce nową ustawę o ustroju szkolnictwa, przyczem zaznaczył, że ustawa ta godzi przedewszystkiem w interesy szerokich mas włościańskich. W podobny sposób został oświetlony przez posła projekt ustawy samorządowej, oceniany przezeń jako conajmniej nierzeczowy. Traktując o bezrobociu, poseł Staniszkis generalizował zarzuty przeciwko Rządowi, podnosząc, że np. w państwowych fabrykach, pracujących dla potrzeb wojskowych wyrabiane są maszyny do pisania, rowery,itp., co powoduje zanik wytwórczości prywatnej i jako bezpośredni skutek - zwiększanie się bezrobocia. Przy takim stanie rzeczy, według oświadczenia posła, Polska musi tracić i traci zaufanie zagranicy, czego dowodem dla posła jest odmówienia przez Francję wypłacenia drugiej raty pożyczki na budowę kolei śląskiej. Pozatem Rząd wydaje olbrzymie sumy na rzeczy niekoniecznie pottzebne w chwili obecnej, jak np. na budowę gma-

chów państwowych. Dalej poseł nawoływał zebranych do organizowania się w Stronnictwie Narodowem, zbliża się bowiem szybko upadek pomajowego systemu rządzenia Państwem i moment, kiedy Stronnictwo Narodowe obejmie Rządy w Państwie. Specjalną uwagę poświęcił poseł Staniszkis pracy działaczy Stronnictwa Narodowego na gruncie samorządowym, gdzie w myśl jego dyrektyw wspomniani działacze powinni przeciwstawiać się starostom powiatowym, domagać się skreślenia wszelkich pozycyj, idących na utrzymanie Związku Strzeleckiego, a żądać natomiast uchwalania subwencyj dla Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej. Na specjalne podkreślenie zasługuje oświadczenie posła Staniszkisa, że Stronnictwo Narodowe przywiązuje olbrzymią wagę do utrwalania jefo wpływów wśród młodzieży szkolnej i do rozbudowy obozu Wielkiej Polski dla celów walki o władzę /200/.-

W Śniadowie dnia 29 maja miejscowy proboszcz, ksiądz Szepietowski zapowiedział z ambony, że w dniu tym zaraz po nabożeństwie odbędzie się w domu parafjalnym zgromadzenie publiczne z udziałem posłanki Eweliny Pepłowskiej. Naskutek tych zapowiedzi we wspomnianym domu zgromadziło się około 200 osób. Ponieważ zgromadzenie to nie zostało zgłoszone Starostwu, przeto komendant miejscowego Posterunkowego P.P. zwrócił się do księdza Szepietowskiego o wyjaśnienie. Ksiądz Szepietowski po porozumieniu się z posłanką Pepłowską, wyjaśnił, że odbędzie się zebranie tylko ściśle dla członków i wezwał wszystkie osoby, nie będące członkami Stronnictwa Narodowego do opuszczenia sali, w której pozostało około 50 osób. Na zebraniu tem ksiądz Szepietowski omówił sprawę wychowania młodzieży w duchu katolickim, zaś aptekarz Mokomaski wygłosił okolicznościowy referat.-

c/ Obóz Wielkiej Polski.

W maju nastąpił charakterystyczny zwrot w ustosunkowaniu się

Stronnictwa Narodowego do OWP., polegającej na oświadczeniu m.in. posła Witolda Staniszkisa, że Stronnictwo Narodowe organizuje oficjalnie OWP. dla celów walki o władzę.

W myśl tego oświadczenia Stronnictwo Narodowe pod koniec miesiąca poczyniło szereg środków, obliczonych na przesunięcie pracy organizacyjnej OWP. na teren wiejski.

W Jednaczewie, powiatu łomżyńskiego dnia 1 maja - zebranie organizacyjne placówki M.O.W.P. z udziałem obożnego powiatowego w Łomży Przybyszewskiego. Na komendanta placówki został wyznaczony Władysław Rzak.

W Łomży dnia 29 maja odbyło się zebranie członków OWP. z udziałem posła Witolda Staniszkisa, który oświadczył, że po 6-ciu latach rządów pomajowych społeczeństwo zostało rozbite do tego stopnia, że chcąc się obecnie przeciwstawić zgubnej polityce tych rządów - musi zorganizować silny obóz narodowy, który by uratował Kraj od ruiny i nie dopuścił do przeprowadzenia reform społecznych sprzecznych z zasadami religji i tradycjami narodowemi. Obóz ten organizuje Stronnictwo Narodowe, które chce widzieć i mieć w OWP. aparat wykonawczy, posiadający energję i zdolność do realizowania postulatów i zamierzeń Stronnictwa Narodowego. Z tej też racji Stronnictwo Narodowe apeluje dzisiaj głośno do młodych OWP., ażeby rozwinęli intensywną akcję werbunkową wśród młodzieży, którą należy odciągnąć od Związku Strzeleckiego, rekrutującego się przeważnie z elementu przestępczego. OWP. winien również dążyć do opanowania kółek rolniczych i przygotowywania się do wyborów do przedstawicielstw samorządów gminnych, które wkrótce odbędą się w powiatach łomżyńskim i ostrowskim /100/.

d/ Polskie Stronnictwo Chrześcijańskiej Demokracji.

Nastawienie działalności Stronnictwa szło głównie w kierunku rozbudowy i organizacyjnego umacniania Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej, współdziałania z duchowieństwem w organizowaniu Akcji Katoli

ckiej i rozbudowy chrześcijańskich związków zawodowych, które w Białymstoku poraz pierwszy od kilku lat zainicjowały i prowadziły w maju szerszą akcję ekonomiczną /strajk włókniarzy, proklamowany faktycznie przez Ch.D./. Pozatem, podobnie jak Stronnictwo Narodowe, Polskie Stronnictwo Chrześcijańskiej Demokracji na zgromadzeniach i w agitacji cichej przedstawiało sytuację gospodarczą w kraju jako katastrofalną, podkreślało konieczność rychłego powołania Rządu, któryby posiadał zaufanie całego kraju i złożonego z ludzi fachowych, ilustrowało rzekomy upadek zaufania zagranicy do Polski i stroiło się w togę jedynego obrońcy interesów ludności pracującej na gruncie parlamentarnym.-

Powiat Białostocki

Zgromadzenie publiczne

W Surażu dnia 29 maja - wiec sprawozdawczy posła Wacława Bitnera, który stwierdza, że aczkolwiek kryzys gospodarczy w Polsce jest także skutkiem ogólnoświatowego kryzysu gospodarczego, to jednakże o jego formie i ostrości zdecydowały wygórowany nadmiernie budżet, rozrzutna gospodarka czynników rządzących, niefachowość Rządu i odsunięcie od wpływów na te czynniki ludzi zasłużonych dla kraju tej miary, jak Wincenty Witos i Wojciech Korfanty. Na tymże wiecu poseł Bitner zapowiedział wydanie drukiem broszurki, traktującej o jego pracy parlamentarnej /300/.-

Zebranie zamknięte

W Czarnej-Wsi dnia 22 maja zwołane przez miejscowego proboszcza, ks. Borkowskiego zebranie parafjalne z udziałem posła Bitnera, który wygłosił przemówienie, identyczne jak wyżej na wiecu w Surażu /45/.-

e/ Stronnictwo Ludowe.

Dzień "Święta Ludowego" dnia 15 maja dowiódł zupełnej słabości Stronnictwa Ludowego w Województwie Białostockiem, nie wyłą-

czając tych ośrodków, w których jeszcze w roku 1930 podczas wyborów sejmowych wpływy jego były dominujące. W dniu tym odbył się jedynie wiec posła Adolfa Sawickiego w rodzinnej jego miejscowości, przy słabej zresztą frekwencji, aczkolwiek poseł Sawicki wykorzystał odbywający się w tej miejscowości odpust. Wystąpienie posła Sawickiego na tym wiecu, można uważać do pewnego stopnia za zapowiedź rozpoczęcia przezeń czynnej działalności politycznej i zerwania z dotychczasowem jakby badaniem rozwoju wypadków na gruncie parlamentarnym. Pozatem bieżąca działalność Stronnictwa specjalnych uwag nie nastręcza.-

Powiat Grodzieński

Ruch organizacyjny

Sekretarz Wojewódzki Stronnictwa Ludowego Antoni Trochim i Bronisław Makarewicz z powiatu augustowskiego zorganizowali koło stronnictwa we wsi Łapienki, gminy Hoża, liczące 28 członków. Zarząd koła: Jan Małyszko - prezes, Bronisław Pilutkiewicz i Konstanty Małyszko - wiceprezes, Jan Rapiejewski - sekretarz i Bernard Orzewski, wszyscy robotnicy, zamieszkali w Łapieńkach.

Na dzień 8 maja zapowiedziany został zjazd powiatowy delegatów Stronnictwa w Grodnie, zjazd ten jednak nie odbył się, gdyż organizatorzy nie uzyskali zezwolenia Starosty Powiatowego.-

Powiat Sokólski

Zgromadzenie publiczne

W osadzie Korycin dnia 16 maja, wykorzystując doroczny odpust w kościele katolickim, poseł Adolf Sawicki urządził wiec sprawozdawczy, na którym zobrazował sytuację gospodarczą i polityczną w kraju jako wręcz katastrofalną, przyczem podkreślał, że jest ona skutkiem nieudolności rządów pomajowych, idących po linji interesów klas posiadających i zapoznających interesy mas pracujących. Poza tematem ogólnym poseł Sawicki poruszył szereg spraw natury osobistej, a w szczególności sprawę przedstawicielstwa

samorządowego w gminie Korycin. Traktując o tej sprawie, pos wzywał do wynoszenia przez gromady wiejskie uchwał, domagają się rozwiązania obecnej rady gminnej i rozpisania nowych wyb /100/. W ten sposób poseł Sawicki uzewnętrznił swoje dążenie objęcia urzędu wójta gminy Korycin, z którego został złożony przed rokiem 1928 za wadliwą gospodarkę.-

f/ Polska Partja Socjalistyczna.

Zobrazowany w opracowaniu z dnia 9 maja Nr.BP.1660 /32.P przebieg dnia 1 maja na terenie Województwa Białostockiego świadczy o słabości wpływów PPS na gruncie wiejskim i w tych ośrodkach, z których działające pod jej egidą klasowe związk zawodowe nie prowadziły w ostatnich miesiącach pozytywnych w wynikach akcyj ekonomicznych. Po pierwszym maja uwaga ogni organizacyjnych partji zwrócona była niemal całkowicie na zw ki zawodowe, których działalność zostanie umówiona na innem miejscu.

Podkreślić należy, że w Białymstoku i białostockim okręg przemysłowym PPS została sprowokowana przez Chrześcijańską D mokrację do proklamowania strajku włókniarzy i, że strajk ten dotychczas nieźlikwidowany, pomniejszył jej wpływy na rzecz Chrześcijańskiej Demokracji i partji komunistycznej.-

Powiat Wysoko-Mazowiecki

Zgromadzenie publiczne

W Łapach dnia 21 maja poseł Kazimierz Czapnik wygłosił odczyt n.t. "Faszyzm a socjalizm ".

Prelegent stwierdzał, że faszyzm, rozwinięty całkowicie we Włoszech, i biorący stamtąd początek jest zaprzeczeniem socjalizmu i demokratyzmu.

W Polsce - daniem prelegenta, faszyzm rozwija się zaledwie połowicznie, gdyż rozwojowi jego nie sprzyja geograficzne poło

10

żenie Polski. Szczególnie ostrej krytyce poddał poseł Czapiński faszyzm Hittlera w Niemczech /100/.-

---

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI
Nr.BP.2132/32.T.
Dnia 10 maja 1932 r.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.6.
za miesiąc maj 1932 r.

IV. Polskie Związki i Stowarzyszenia Społeczne.

a/ Związek Strzelecki.

Nowe Oddziały Powstały w Miłkowicach -Jankach, Smarkliczach, Hornowi Zarębach i Nurcu, powiatu bielskiego.

Zawieszenie Oddziału W związku z likwidacją tartaku państwowego w Paczkiej Budzie, powiatu bielskiego, co spowodowało zmianę nastrojów młodzieży, został zawieszony miejscowy oddział Związku Strzeleckiego do czasu rozwiązania go przez Zarząd Główny.

W ciągu miesiąca oddziały Związku Strzeleckiego odbyły 22 zebrania w sprawach organizacyjnych i bieżących, urządziły 6 zawodów marszowych zudziałem około 500 członków, 6 kursów 4 zawody sportowe i 38 przedstawień teatralnych, z których część dochodu przeznaczyły na cele pomocy bezrobotnym.-

b/ Stowarzyszenie Rezerwistów i b.Wojskowych.

Zebrania: W Narewce, powiatu bielskiego dnia 8 maja - w sprawie wyboru nowego zarządu, do którego m.in. wszedł miejscowy proboszcz, ksiądz Tomasz Kamiński, były kapelan wojskowy /31/.

W Bielsku-Podlaskim dnia 10 maja - w sprawach organizacyjnych i zatrudnienia bezrobotnych członków.

W Nurcu,powiatu bielskiego - w sprawach gospodarczych i organizacyjnych.-

Z j a z d.

W Łomży dnia 29 maja zjazd powiatowy delegatów Stowarzyszenia, na którym poszczególni delegaci, a zwłaszcza z Szumowa, Rutek i Miastkowa podkreślali wręcz wrogie ustosunkowanie się duchowieństwa do Stowarzyszenia jako takiego i jego działalności

11

c/ Zjednoczenie Związków Młodzieży Miejskiej i Ludowej.

Nowe Koła

Powstały w Laskowcu-Staryn /18/, Pęchratce /15/, Długoberdzu /16/, Saniach-Dąbie /27/, Miastkowie /34/, Ciborach-Gałeckich /3/, Porytem-Jabłoni /24/, Kołakach /17/, Łasi-Toczyłowie /36/ i Szlasach /22/, powiatu łomżyńskiego.-

Poświęcenie sztandaru

W Zelwie, powiatu wołkowyskiego dnia 3 maja odbyło się poświęcenie sztandaru miejscowego oddziału Związku przy udziale około 3000 osób.

W ciągu miesiąca oddziały Zjednoczenia odbyły 16 zebrań w sprawach organizacyjnych i bieżących i urządziły 18 imprez dochodowych o charakterze kulturalno-oświatowym.-

d/ Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej.

Nowe oddziały

Powstały w Szumowie /82/, Jakaci-Małej /10/, Łubach-Kiertanach /28/, Czartorji /męski i żeński - 15 i 16/, Szczepankowie /męski i żeński 18 i 13/, Podbielach/30/, Jankowie-Młodzianowie /żeński i męski 15 i 13/, Gorkach - Sypniewie /19/, Dzierzgach-Sulimach /męski i żeński 12 i 18/, Łomży /Senjorek 25/, Duchnach-Starych /14/, Śniadowie /30/, Wądołkach-Bućkach /męski i żeński 20 i 12/, Grądach /12/, Gaci /20/, Grzymałach /żeński i męski 10 i 15/, Wiśniewie /8/, Baczach-Mokrych /23/, /Mozelach Starych /16/, Budach-Czarnowskich /21/, Czarnocinie /15/, Łasi-Toczyłowie /36/, Karakach /17/, Piątnicy /23/, Baczach-Suchych /17/, Wyżykach /20/, Wiźnie /14/, powiatu łomżyńskiego i Podorosku /22/, powiatu wołkowyskiego.-

Zjazdy i zloty.

W Białymstoku dnia 5 maja odbył się zjazd okręgowy delegatów kół Stowarzyszenia z powiatu białostockiego, sokólskie-

go, grodzieńskiego przy udziale asystenta kościelnego dekanalnej Akcji Katolickiej w Białymstoku, księdza dziekana Chodyko, księdza Bonifacego Oleszczuka z Krypna, powiatu białostockiego, oraz sekretarza generalnego Stowarzyszenia Jędrychowskiego/ instruktora majora Wilczyńskiego z Wilna, którzy wygłosili dłuższe referaty. Na zjeździe uchwalono rezolucję, protestującą przeciwko utrudnianiu przez czynniki państwowe pracy Stowarzyszenia w dziedzinie W.F. i P.W., podkreślającą konieczność tworzenia przy oddziałach kół towarzystwa dobroczynnego "Uharitas" i wzywającą ogół członków Stowarzyszenia do pracy nad umoralnianiem społeczeństwa /200/.-

W Rudce, powiatu bielskiego dnia 29 maja odbył się zorganizowany przez dziekana ciechanowickiego, księdza Dudzińskiego zlot 9-u oddziałów Stowarzyszenia /400 osób/, przy udziale sekretarza generalnego Stowarzyszenia na djecezję pińską, księdza Zieji, po którego referacie uchwalono następującej treści rezolucję: "My młodzi, zebrani w Rudce .... : 1/ ślemy bratnie pozdrowienie wszystkim S.M.P. djecezji pińskiej i całej Polski; 2/ wyrażamy swą radość z zaciągnięcia się pod królewskie sztandary Chrystusowe, rozwinięte pod osłoną jasnych skrzydeł Orła Białego; 3/ rozumiemy, że bogactwem naszej Ojczyzny największem są charaktery Jej synów i córek, dlatego chcemy pracować nad wyrobieniem w sobie cnót chrześcijańskich i społecznych; 4/ oświadczamy, że mamy szacunek dla każdej rzetelnej i szczerej pracy oświatowej w naszych wioskach i miasteczkach, do każdego tej pracy oddanego wyciągamy wdzięczną bratnią dłoń i wzywamy wszystkie stowarzyszenia Młodzieży Polskiej i całą młodzież naszego powiatu do zgodnej ofiarnej, a codziennej pracy dla utwierdzenia Polski wolnej i mocnej".

23
12

W Osadzie Zaręby-Kościelne dnia 15 maja odbył się zlot oddziału Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej /400 osób/. Na uwagę zasługuje, że do komitetu organizacyjnego zlotu weszli członkowie koła gminnego BBWzR w Zarębach-Kościelnych, Piotr Wnorowski, Piotr Niemira i inn.

Oddziały Stowarzyszenia odbyły pozatem 20 zebrań i urządziły 28 imprez dochodowych, z których dochód został przeznaczony wyłącznie na cele Stowarzyszenia.-

e/ Stowarzyszenie Zjednoczonych Ziemianek.

owy Oddział

Powstał w Wiżajnach, powiatu suwalskiego /65/ i stanowi placówkę społeczno-polityczną Stronnictwa Narodowego.,

.O.W.

W Szczuczynie dnia 29 maja odbył się zjazd powiatowy delegatów P.O.W. pod przewodnictwem Starosty Powiatowego. Wybrano nowy zarząd i delegatów na zjazd okręgowy i przedyskutowano szereg spraw natury organizacyjnej.-

wiązek Osadników

W Wołkowysku dnia 3 maja odbyło się walne zgromadzenie Związku Osadników, na którem wybrano nowy zarząd i opracowano program pracy na najbliższy okres czasu.-

f/ Organizacje Rolnicze i Gospodarcze.

ojewódzkie Towarzystwo
rganizacyj i Kółek Rol-
iczych.

W Białymstoku dnia 29 maja odbył się zjazd delegatów OTO. i KR. Dokonano wyborów uzupełniających do rady WTO.i KR. i wybrano delegatów na zjazd CTO.i KR. /100/.-

g/ Spółdzielcza Kasa Przemysłowców Łomżyńskich.

Na walnem zebraniu udziałowców Spółdzielczej Kasy Przemysł
ców Łomżyńskich w Łomży dnia 5 maja uchwalono obowiązać wszystk
udziałowców do wpłacenia w ciągu dwuch lat od chwili zawarcia ul
pojednawczego z wierzycielami po 500 zł. na fundusz, z którego
pokryte wierzytelności kasy, zwrócić się do Sądu Okręgowego o od
łanie obecnego nadzorcy sądowego, dyrektora Kasy Chorych w Łomży
Rawskiego, którego samowolne posunięcia na terenie kasy uznano
szkodliwe i narażające kasę na poważne straty i prosić o zamian
nie innego nadzorcy.-

000000000000000000

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI

Nr.BP.2132/32.T.

Dnia 10 maja 1932 roku.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.6.
za miesiąc maj 1932 r.

a/ Kościół Prawosławny.

Dnia 22 maja w czasie nabożeństwa w cerkwi unickiej w Kuraszewie, powiatu Bielskiego przybyło do tejże cerkwi około 50 prawosławnych z psalmistą parafji prawosławnej w Czyżach, Konstantym Rżeckim na czele. Wspomniani wkroczyli do cerkwi, przeszkodzili w odprawianiu nabożeństwa proboszczowi unickiemu, księdzu Piotrowi Woczyńskiemu i zajęli tę cerkiew. Wezwany przez Starostę Powiatowego do przywrócenia prawnego stanu rzeczy w nazwanej cerkwi dziekan prawosławny w Bielsku-Podlaskim, ksiądz Leon Tymiński nie zdołał nakłonić psalmistę Rżeckiego do opuszczenia cerkwi. Psalmista Rżecki opuścił cerkiew dopiero w dniu 24 maja. W dniu tym cerkiew została przez policję zamknięta. Bezpośrednio przed opuszczeniem cerkwi przez psalmistę Rżeckiego zgromadziło się przed nią około 200 osób ze wsi Kuraszewa i sąsiednich, przyczem zgromadzeni usiłowali wtargnąć do cerkwi, do czego policja nie dopuściła. Szczegóły w tej sprawie zostały uwzględnione w sprawozdaniach do Ministerstwa z dnia 23 maja Nr.BP.1861/32.I z dnia 27 maja Nr.BP.1886/32.-

0000000000000000

26

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI

Nr.BP.2132/32.T.

Dnia 10 maja 1932 r.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.6.

za miesiąc maj 1932 r.

VI. Mniejszości narodowe.

Życie mniejszości narodowych w bardziej charakterystyczne wydarzenia nie obfitowały. Było ono słabsze w przejawach, niż w miesiącach poprzednich, szczególnie jeżeli chodzi o ludność białoruską i litewską. Ogólnie, jak w miesiącach poprzednich zainteresowanie mniejszości narodowych szło głównie w kierunku spraw gospodarczych. Organizacje żydowskie zaabsorbowane były sprawami podatkowemi, sytuacją finansową subwencjonowanych przez samorząd instytucyj społecznych i opiekuńczych i sprawami innemi, wynikającemi z kryzysu gospodarczego. Prasa i wspomniane organizacje żydowskie w dalszym ciągu alarmowały, że cały ciężar kryzysu gospodarczego i utrzymanie równowagi budżetowej przerzucany jest na handlowe i rzemieślnicze warsztaty żydowskie i, że doprowadza to nazwane warsztaty do kompletnej ruiny, a przeto domagały się daleko idących ulg podatkowych dla pracującej ludności żydowskiej, zmiany tymczasowych przepisów o przymusowym odpoczynku świątecznym i zniesienia rzekomych ograniczeń w przyjmowaniu żydów do pracy w urzędach, instytucjach i przedsiębiorstwach państwowych, samorządowych i ubezpieczeń socjalnych. Poszczególne wystąpienia organizacyj żydowskich i prasy żydowskiej nie pozbawione były pewnej chęci przekonywania ogółu społeczeństwa żydowskiego, że istnieje jakiś specjalny kurs pomniejszania praw ludności żydowskiej, zwłaszcza praw do pracy.

Ze spraw białoruskich aktualną była kwestja Towarzystwa Szkoły Białoruskiej. Działalność Towarzystwa zmalała z racji trwania robót w polu i częściowo koniecznych pociągnięć władz administracji ogólnej, zmierzających do wyeliminowania z kół TSB. elementów skomunizowanych.

14

a/ Żydzi.

Życie polityczne

Sjoniści

W Grodnie dnia 5 maja dr. Wolfgang von Wejsl z Palestyny, prezes sjonistycznej organizacji rewjonizystycznej wygłosił w języku niemieckim odczyt na temat "Sjonizm jako rozwiązanie kwestji żydowskiej. Prelegent podkreślał konieczność stworzenia silnej i jednolitej organizacji sjonistycznej i konsolidacji ruchu ~~socjalistycznego~~ sjonistycznego, dotychczas rozbitego i zróżniczkowanego, oraz wskazywał na potrzebę bezwzględnego zwalczania komunizmu /300/.

Tamże dnia 5 maja - doroczne walne zgromadzenie członków miejscowej organizacji sjonistycznej. Wysłuchano sprawozdania frakcji sjonistycznej w radzie miejskiej z jej działalności, wyrażono uznanie dotychczasowemu zarządowi i wybrano nowy zarząd.

Tamże dnia 14 maja Rochla Fajnberg, literatka z Warszawy wygłosiła odczyt o współczesnych żydach, w którym zdeklarowała się jako zdecydowana przeciwniczka asymulacji żydów./50/.

Tamże dnia 29 maja działacz sjonistyczny z Palestyny Josel Rytof wygłosił odczyt o ruchu sjonistycznym i jego kierunkach, poświęconych specjalnie sjonistycznej akcji palestyńskiej.

W Długosiodle, powiatu ostrowskiego Landau A. z Warszawy wygłosił odczyt o kwestji żydowskiej w dobie obecnej. Podkreślał on, że sjonistyczna akcja palestyńska nie rozwiązuje kwestji żydowskiej, której rozwiązanie wymaga zdecydowanej walki żydów o prawa do znośnych warunków bytowania w poszczególnych państwach, w których żydzi zamieszkują.-

Bund

W Grodnie dnia 27 kwietnia M.Zygelboj ps."Artur" z Warszawy

wygłosił odczyt o stosunkach w Ameryce. Scharakteryzował on rozwój ruchu sjonistycznego w Ameryce, zaznaczając, że ruch ten słabszy jest niż w Europie i podkreślał konieczność zwalczania komunizmu. Obecni na odczycie komuniści dążyli do zerwania odczytu, do czego jednakże nie doszło.-

Ortodoksi.

W Grodnie dnia 14 maja rabin Mojżesz Berenszteja z Wilna wygłosił odczyt n.t."Dokąd dąży dzisiejsza młodzież", w którym scharakteryzował dążenia młodzieży żydowskiej, prowadzące do jej upadku moralnego, co w przyszłości może przynieść nieobliczalne szkody społeczeństwu żydowskiemu./300/.-

Życie kulturalno-oświatowe.

W dniach 23 i 24 maja organizacje sjonistyczne ortodoksyjne i bundowskie urządziły niemal we wszystkich ośrodkach z ludnością żydowską obchody święta "Lag-Beomer", na które złożyły się zloty zawody sportowe, pochody uliczne, odczyty i akademje. Przebieg obchodów był spokojny.

W Bielsku-Podlaskim dnia 28 kwietnia Benjamin Tabaczyński, prezes Zarządu Okręgowego Zjednoczenia Szkół Żydowskich w Białymstoku wygłosił odczyt o celach i zadaniach żydowskiej szkoły ludowej. Według oświadczeń prelegenta, celem i zadaniem żydowskiej szkoły ludowej winno być obok innych - uświadamianie socjalne młodzieży żydowskiej.-

Sprawy wyznaniowe.

W Grodnie dnia 21 maja odbyły się wybory do zarządu wyznaniowej gminy żydowskiej. W wyborach tych żydzi religijni uzyskali jeden mandat, sjoniści 1 mandat, blok gospodarczy - 5 mandatów, bundowcy 4 mandaty i mizrachiści 1 mandat.

15

Życie gospodarcze

W Ostrowi-Mazowieckiej dnia 15 maja na walnem zebraniu członków Banku Udziałowego Spółdzielczego uchwalono powołać komisję, która zająć się ma szczegółowem przeprowadzeniem rewizji w Banku. W czasie obrad do lokalu wtargnęło dkoło 40 osób, poszlakowanych o należenie do KZMP., które nie pozwoliły przemawiać prezesowi Banku Joskowi Braudzie i zmusiły go do rozwiązania zebrania.

Żydowskie organizacje kredytowe odbyły w ciągu miesiąca 32 zebrania, których przebieg wskazuje na zmniejszenie się liczby członków tych instytucyj od 10 do 30% i unaocznia, że około 40% nazwanych instytucyj znajduje się w nader trudnej sytuacji. W maju został zlikwidowany Żydowski Bank Udziałowy w Goniądzu, powiatu białostockiego.-

P r a s a.

Białostocki "Unzer Lebn" w kilku wypadkach, które w niczem nie wiązały się z zagadnieniami żydowskiemi, alarmował, że rozszerza się jakiś kurs antysemicki w polityce władz. M.in. istnienia tego kursu pismo dopatrywało się w zwolnieniu z Kasy Chorych w Białymstoku szereg urzędników żydów, zaangażowanych w opozycyjnej działalności Bundu. Na marginesie tego zwolnienia pismo dowodziło, że żydzi odgradzani są drutem kolczastym od wszelkich stanowisk w urzędach i instytucjach państwowych, samorządowych i ubezpieczeń socjalnych, oraz domagało się podjęcia przez społeczeństwo żydowskie zdecydowanej walki z rzekomym atakiem na prawa żydów do pracy. Takie same stanowisko pismo zajęło do ograniczeń budżetowych samorządu miasta Białegostoku. Z racji tych organiczeń zmniejszone zostały subwencje dla instytucyj społecznych i opiekuńczych, zarówno polskich jakoteż żydowskich. Niemniej jednakże pismo dopatrywało się i tutaj wyrządzania krzywdy żydóm.

Takie same stanowisko w konkretnych sprawach zajmował Białostocki dziennik "Białystoker Idiszer Kurjer".

Bundowski tygodnik "Unzer Weg" w jednym z artykułów zrobił

przegląd wyników pracy 6-cioletniej rządów rząd-w pomajowych. Po toczeniu całego szeregu znanych ogólnie argumentów, którymi przy stronnictwa opozycyjne, pismo podkreślało, że rola żydów jako operują czynnika politycznego po maju 1926 roku wydatnie zmalała, że żydzi poza zniesieniem pewnych ograniczeń carskich i uzyskaniem praw dla dwuch gimnazjów hebrajskich nic absolutnie od rządów pomajow nie pozyskali. Przeciwnie pogorszyło się ich położenie gospodar które jest dzisiaj wprost katastrofalnem. Rozbudowany budżet Pa stwa przedewszystkiem kładzie się całym ciężarem na barkach ży- dowskich, żydzi pozostają nadal obywatelami drugiej kategorji, których pozbawia się prawa do pracy w urzędach, instytucjach i przedsiębiorstwach państwowych i samorządowych, różne eksperyme etatystyczne i monopolowe Rządu, śruba podatkowa i tp. rujnują doszczętnie żydowskie warsztaty pracy, a co najgorsze - w płasz czyźnie bezpieczeństwa publicznego szerzy się antysemityzm, pr nikający do obozu rządowego /Legjon Młodych/.

Reasumując swoje wywody, pismo stwierdzało, że rządy poma. we pogorszyły ogólnie sytuację żydów w Polsce i nie dają żadne nadziei na to, ażeby w jakimś określonym czasie zaszła zmiana w dotychczasowym stosunku Rządu do palących zagadnień żydowski

"Grodner oment" decyzji Rządu co do obniżenia płac urzęd kom i funkcjonarjuszom państwowym dopatrywał się jeszcze jedne dowodu, że rząd obecny jest rządem silnej ręki, umiejącym prze dzić ponad głowami opozycji. O ile obniżkę pensji urzędnikom i funkcjonarjuszom państwowym pismo uznawało za rzecz konieczną, o tyle wypowiadało się przeciwko realizowaniu w praktyce zapow dzi Ministra Skarbu, że urzędy skarbowe przystąpią z całą bez- względnością do ściągania podatków, zaznaczając, że silny kurs na bezwzględne ściąganie podatków może do reszty zrujnować war taty pracy.-

ARCHIWUM PAŃSTWOWE W BIA

31/16

b/ B i a ł o r u s i n i.

Silna w poprzednich miesiącach akcja organizacyjna Towarzystwa Szkoły Białoruskiej w powiecie białostockim w maju wydatnie osłabła. Niemniej jednakże powiat ten stanowi nadal ośrodek, skąd wspomniana akcja wypływa na powiaty wołkowyski, grodzieński i sokólski. Na zjazd walny delegatów TSB. w Wilnie w dniu 12 maja b.r., zakazany przez Pana Wojewodę Wileńskiego, wyjechało z terenu Województwa Białostockiego 12 delegatów, którzy po przyjeździe z Wilna za małymi wyjątkami zaprzestali wszelkiej działalności na rzecz TSB. Pod koniec miesiąca w Urzędzie Wojewódzkim zgłosili się przedstawiciele Tymczasowej Komisji Pełnomocnej TSB. Feliks Pietkiewicz i Szymon Kuźmin, którzy powołując się na oświadczenie Pana Wojewody Wileńskiego, że zjazd w Wilnie został zakazany, gdyż uprzednio nie zostali wybrani delegaci na ten zjazd na zjazdach okręgowych, prosili o zezwolenie na powołanie do życia zamkniętych w roku 1928 za działalność antypaństwową Zarządów Okręgowych w Grodnie i Swisłoczy, powiatu wołkowyskiego, odbycie zjazdów okręgowych, przygotowawczych do zjazdu walnego w Białymstoku, Grodnie i Wołkowysku i przeprowadzenie akcji odbudowy nieżywotnych kół TSB. Odpowiedziano im, że załatwienie ich prośby zależeć będzie przedewszystkiem od wykazania przez instancje kierownicte TSB. dobrej woli w kierunku przeprowadzenia sanacji stosunków w Towarzystwie i doboru ludzi do zamierzonej akcji organizacyjnej.

W ciągu miesiąca koła TSB. odbyły 6 zebrań w sprawach organizacyjnych i bieżących, przyczem koło w Jelcowszyźnie, gminy Izabelin w powiecie wołkowyskim postanowiło zaprenumerować kilka polskich pism stołecznych i zainstalować we własnym lokalu radjoodbiornik.-

c/ L i t w i n i.

Oddziały Towarzystwa Litewskiego Św. Kazimierza odbyły 8 zebrań i urządziły 6 przedstawień scenicznych.

W Puńsku, powiatu suwalskiego, gdzie w roku bieżącym poraz pierwszy urządzono obchód dnia 3 [illegible] udziały w tym obchodzie oddziały litewskiego Towarzystwa Św.Kazimierza, aczkolwiek zostały przez Komitet zaproszone.

0000 000000000000

WOJEWÓDA BIAŁOSTOCKI

BP.3109/32.T.

acyjne sprawozdanie
ięczne Nr.8. za mie-
lipiec 1932 rok.

Białystok, dnia 11 sierpnia 1932 roku

T A J N E - B. P I L N E ! 17

Do

Ministerstwa Spraw Wewnętrznych

Departament I.Polityczny

w Warszawie.

2.20/32

Przesyłając sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.8 za miesiąc lipiec 1932 rok.-

Za Wojewodę

/A.Wysocki/

w/z. Naczelnika Wydziału Bezp.Publ.

Otrzymują do wiadomości:

Pan Wojewoda w Wilnie,
" " w Nowogródku,
" " w Brześciu nad Bugiem,
" " w Warszawie,
" " w Stanisławowie,
" " w Lublinie,
" " w Tarnopolu,
" " w Łodzi,
Pan Prokurator Sądu Apelacyjnego w Warszawie,
" " " " w Wilnie,
" " " Okręgowego w Białymstoku,
" " " " w Grodnie,
" " " " w Łomży,
" " " " w Suwałkach,
Samodzielny Referat Informacyjny DOK.III, w Grodnie,
" " " " DOK. IX. w Brześciu nad Bugiem,
" " " " DOK. I. w Warszawie.
K.O.P. "Brygada Grodno" w Grodnie,
Wszyscy Panowie Starostowie Powiatowi
Województwa Białostockiego,
Pan Starosta Grodzki w Białymstoku,
Pan Komendant Wojewódzki P.P. w Białymstoku,
Pan Naczelnik Urzędu Śledczego w/m -

.F.

JEWODA BIAŁOSTOCKI
Nr.BP.3109/32.T.
Białystok, dnia.10.VIII.1932 roku.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.8.
za miesiąc lipiec 1932 rok.

I. Sytuacja ogólna.

Pomimo ojrasu feryj letnich, życie polityczne w lipcu b.r. nie było słabsze niż w miesiącach poprzednich. Cechowała je przedewszystkiem bezpośrednia działalność stronnictw politycznych w terenie, z których stronnictwa opozycyjne starały się narzucić społeczeństwu przekonanie, że Rząd z racji niefachowości, braku wypracowanego programu i słabnącego do jego zaufania w kraju nie jest w stanie walczyć skutecznie z kryzysem, nie czyni nic w kierunku obrony granic zachodnich Polski przed zakusami Niemiec, traci zaufanie zagranicy, która odmawia Polsce pożyczek i poprostu prowadzi Państwo do upadku. Podkreślały one pozatem, że wydane ostatnio ustawy o ulgach podatkowych dla rolnictwa nietylko nie przyniosą korzyści rolnictwu, lecz bodajże mu zaszkodzą i, że Rząd nie-docenia konieczności podjęcia planowego wysiłku w kierunku podwyższenia cen na produkty wytwórczości rolnej i obniżenia cen na produkty wytwórczości przemysłowej. Tego rodzaju agitacji stronnictw opozycyjnych przeciwdziałał dość skutecznie BBWzR., którego działalność nosiła w lipcu b.r. wszelkie cechy pracy organicznej i niezwłocznej reakcji na wystąpienia stronnictw opozycyjnych. Jako charakterystyczne przejawy działalności stronnictw opozycyjnych zasługuje na podkreślenie - rozpoczęcie przez Stronnictwo Narodowe bez uzgodnienia zdań w Chrześcijańską Demokracją penetracji Białegostoku i białostockiego okręgu przemysłowego, które dotychczas objęte były wyłącznie strefą działania Chrześcijańskiej demokracji, wzmożona akcja Stronnictwa Narodowego i współpracującego z nim kleru przeciwko Związkowi Strzeleckiemu, w której mniej silnie niż w

miesiącach poprzednich podkreślane były momenty polityczne, a wysuw natomiast momenty religijne i moralności publicznej, agitacja Stron nictwa Ludowego, nosząca charakter akcji antypodatkowej i poczynani BBWzR: w kierunku tworzenia ognick Zwzizku Związków Zawodowych /Białystok, Hajnówka/. Podkreślić ponadto trzeba niemal oficjalne przyznanie się Stronnictwa Narodowego, że zawiodły jego rachuby na wciągnięcie w orbitę agresywnej działalności opozycyjnej inteligencji miejskiej, która zwłaszcza ustosunkowała się bie nie do Obozu Wielkiej Polski i akcentowanie przez przywódców nazwanego Stronnict że musi się ono oprzeć na wyrosłą z ludu inteligencję wiejską.

W życiu społecznem ważniejszymi momentami były - masowa akcja protestacyjna przeciwko zakusom Niemiec na całość granic Rzeczypospolitej, którą inicjowały ogniwa Bezpartyjnego Bloku i Związku Obro Kresów Zachodnich, nigdzie zaś w organizacjach, pozostających pod wpływami stronnictw opozycyjnych i uroczysty obchód Święta Morza.

Pobyt Pana Prezydenta Rzeczypospolitej na terenie Województwa Bi łostockiego w dniach 23,-26 lipca b.r. i objazd inspekcyjny przez Pana Wojewodę powiatu ostrołęckiego były doniosłemi wydarzeniami, które wpłynęły w dużym stopniu na bieg życia społecznego. Związana ściśle z pobytem Pana Prezydenta koncentracja w Augustowie oddziałó Związku Strzeleckiego i Stowarzyszenia Rezerwistów i b. Wojskowych z powiatów augustowskiego i suwalskiego niewątpliwie stanie się czy nnikiem dalszego, silnego rozwoju dla tych organizacyj i przyczyni się do przełamania wytworzonej przez Stronnictwo Narodowe i kler psychozy uprzedzenia u prawego odłamu społeczeństwa do obu nazwanych organizacyj. Złożona Panu Wojewodzie w Ostrołęce deklaracja uroczyst wszystkich organizacyj społecznych, narodowościowych, wyznaniowych i zawodowych przyczyni się bezwzględnie do istotnej konsolidacji społeczeństwa w powiecie ostrołęckim.

W życiu mniejszości narodowych bardziej charakterystyczne wyda

rzemia nic zaszły. Podkreślić można rozpoczętą przez Związek Akademików Litwinów w Wilnie akcję odpolonizowania Druskienik, poczynania społecznych organizacyj żydowskich na gruncie samorządowym, obliczone na bronienie dotychczasowych subsydjów samorządów na cele wspomnianych organizacyj, zmniejszonych z racji oszczędności budżetowych i zabiegi Zarządu Głównego Towarzystwa Szkoły Białoruskiej w kierunku rozbudowy sieci organizacyjnej Towarzystwa.-

Sytuacja gospodarcza na terenie województwa, jeżeli chodzi o ludność wiejską, nietylko nie ulega poprawie, lecz znacznie się pogorszyła z powodu dalszej zniżki cen na produkty wytwórczości rolnej wykładnikiem tej sytuacji są zmniejszone do minimum wpływy podatkowe samorządów, których położenie jest nadzwyczaj trudne. Cokolwiek lepiej kształtowała się sytuacja w ośrodkach przemysłowych: zaczął pracować przemysł włókienniczy w Białymstoku i białostockim okręgu przemysłowym, uległa poprawie konjunktura dla przemysłu drzewnego i garbarskiego i rozpoczął się wprawdzie słaby, lecz dający zatrudnienie około 800 robotnikom prywatny ruch budowlany.

Ważnem wydarzeniem było rozwiązanie rady miejskiej i magistratu miasta Białegostoku w dniu 30 lipca b.r. Niezwłocznie po fakcie rozwiązania rozpoczęto powolne przygotowania do wyborów. Ze strony polskich grup prorządowych wysunięto koncepcję utworzenia polskiego bloku gospodarczego, który objąłby społeczeństwo polskie włącznie do Chadecji a z wyłączeniem PPS. i grup mniejszościowe słowiańskie oraz niemców. Prasa żydowska zapowiedziała utworzenie ogólnego bloku żydowskiego z wyłączeniem Bundu.- Tym dwum zasadniczym blokom zostałyby przeciwstawione oddzielne bloki - polski socjalistyczny z PPS. i żydowski socjalistyczny z Bundem.-

-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI
Nr.BP. 3109/32.T.
Dnia 10 sierpnia 1932 r.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.8.
za miesiąc lipiec 1932 rok.

II. Przegląd prasy.

a/ Prasa prorządowa.

"Przegląd Komżyński". artykule "Po roku szkolnym" podkreślał konieczno przewartościowania przez młodzież, kończącą niższe i śre zakłady naukowe oraz starsze społeczeństwo dotychczasowy ideałów inteligencko-biurokratycznych na ideały pracy za wej, która dać winna Państwu samowystarczalne gospodarc i zadowolone ze swego losu jednostki. Traktując o pracy w organizacjach rolniczych, wskazy na potrzebę rezygn wania z ambicyj politycznych na gruncie tych organizacyj i nastawienia się na pracę pozytywną w ścisłej współprac z władzami rządowemi. W .ilku artykułach wskazywał, że całe społeczeństwo winno skupiać uwagę na przygotowania, na gotowość bojową do odparcia zakusów niemieckich na całość granic Państwa.

Polemizując z lokalną i stołeczną prasą prawicową n.temat wychowania młodzieży i przysposabiania jej do samodzielnego życia obywatelskiego podkreślał, że ugrupo nia prawicowe, będące pomniejszycielami Polski , zatruwa młodzież i, że wobec tego społeczeństwo winno położyć kre ich zbrodniczej akcji. Konkludując dalej, pismo wypowiada ko pogląd, że młodzież, chodząca luzem, nie jest twórczą ką Państwa. Przeciwnie, zdaniem pisma młodzież winna nal żeć do Towarzystw i związków, lecz tylko takich, których działalność jest pozytywną dla Państwa.

Reagując na enuncjację "Życia i Pracy", że Skarb Państwa jest p[illegible] racji niezawisłości Rządu pismo apelowało do duchowieństw[illegible] w poczuciu obowiązku obywatelskiego przekazało na rzecz Skarbu te wszystkie sumy, które przeznacza na subwencjonowanie placówek, zwalczających Rząd i przynoszących szkodę Skarbowi.

----- ooooo 0 000 ooooo -----

Inne pisma omawiały sprawy lokalne, niezamieściły jednakże artykułów, wymagających podkreślenia.-

b/ Prasa opozycyjna.

Życie i Praca".

[illegible] artykule "O własnych siłach" zapowiadało oparcie Akcji Katolickiej o działaczy wiejskich, pochodzących z ludu - z racji obojętnego ustosunkowania się do niej inteligencji. W dalszych artykułach podkreślało, że odbyte zjazdy rolnicze w Warszawie i wydane rozporządzenia o stosowaniu ulg podatkowych dla rolników dowodzą, iż wieś dostaje najsilniejsze uderzenia obuchem skutków kryzysu gospodarczego i wadliwej polityki Rządu. Stąd też, zdaniem pisma, wieś winna być uświadamiana, że może liczyć tylko na własne siły w oparciu się na obóz narodowy i Akcję Katolicką. Nawiązując do zabiegów czynników żydowskich urzędu, ażeby interwenjował w interesie żydów w Niemczech i artykułu p.t. "Demokratyzm w szponach klerykalizmu" zamieszczonego w "Naszym Przeglądzie" pismo zaznaczało, że rozropność i dobrze zrozumiały interes powinny nakazać żydom polskim szacunek dla świętości narodu polskiego i ostrzegało, że obóz narodowy nie będzie tolerować gałgaństwa i pozwalał żydom występować przeciwko wspomnianym świętościom. Pismo opisywało szczegółowo przebieg Kongresu Eucharystycznego w Radomiu, przemilczało jednak fakt wysłania przez uczestników tegoż Kongresu depesz hołdowniczych do Pana Prezydenta Rzeczypospolitej i Marszałka Piłsudskiego żydom ku przestrodze.-

6

W artykule"odsuńmy się od fasonów" , podkreślając rozrost masonerji w Polsce i wywieranie przez nią decydującego wpływu na czynniki rządzące, urzędników, generałów, nauczycieli i t.p. pismo akcentowało potrzebę odsunięcia się społeczeństwa od masonów. Artykuł ten jest o tyle charakterystyczny, że autor jego twierdzi ,iż masonami w Polsce są przeważnie ludzie, pozostający na wpływowych stanowiskach państwowych i, że właśnie od tych ludzi zaleca odsunąć się społeczeństwo. Pozatem pismo wypowiadało się zdecydowaniem przeciwko zamierzonej rzekomo przez Rząd nowelizacji ustawy o odpoczynku świątecznym w kierunku zezwolenia na otwieranie sklepów z produktami spożywczemi w niedzielę i święta i akcentowało, że żydzi winni zrozumieć,iż domagając się takiej nowelizacji nazwanej ustawy, drażnią katolików, co może pociągnąć za sobą złe dla nich następstwa.-

Domagało się również zamknięcia granicy przedwwozem zagranicznych płodów rolnictwa, oraz zapewnienia rolnikom stałychni wyższych cen na płody rolne.

"Nowe Zycie".

Stwierdzało, że Rząd z jakąś karygodną bezmyślnością przypatruje się wypadkom, rozgrywającym się w Niemczech , nie czyniąc nic w kierunku umacniania granic zachodnich Polski. W kilku artykułach i notatkach, podkreślało, że władze administracyjne utrudniając opozycji prawicowej odbywanie wieców i zgromadzeń, wyrządzają szkodę Państwu, gdyż nadchodzą już czasy, kiedy coraz bardziej trzeba będzie się liczyć z głosem opozycji i tylko tą drogą zabezpieczać Państwo od niebezpiecznych wstrząsów, jakimi były w odtatnim czasie wypadki w Łodzi, Jadowie, Pabjanicach i innych miejscowościach. Omawiając sytuację rolnictwa, pismo wypowiadało pogląd, że żadne drobne ulgi podatkowe, ani utrudniania licytacyj nie nawiele się przydadzą, jeżeli nie będą w Polsce rządzić ci, którzy mają zdecydowaną wolę przeprowadzenia walki z wysokiemi cenami przemysłu i doprowadzenia do równowagi cen.

21

W artykule "Pod znakiem śruby" ostrzegało rząd, że popychanie nawy państwowej pod plagą śruby podatkowej do dobrego nie prowadzi, nie mniej jednakże podkreślało, że troskliwy o los Państwa obywatel powinien wszystko uczynić, aby spełnić swój obowiązek podatkowy. Po omówieniu pokrótce dyskusji, jaka toczyła się w lipcu pomiędzy "Gazetą Polską", "Przełomem" i "Czasem" oraz wynurzeń wileńskiego "Słowa" na temat ustroju państwowego, pismo z dyskusji tej wysnuwało wniosek, że w obozie pomajowym dokonywane są obecnie wyłomy, które w przyszłości, może już niedalekiej, mogą doprowadzić do zasadniczej zmiany życia politycznego w kraju. Wreszcie pismo ilustrowało stan finansowy Państwa i stwierdzało, iż sprawa finansowa kraju jest barzo piekącą i, że jako taka wymaga dobrze obmyślanego planu polityki pieniężnej, którego dotychczas rząd nie wypracował.-

"Wspólna Praca"

Wysuwała hasło "Przez poznanie - do porozumienia" jako prowadzące do rozwiązania kwestji żydowskiej. O rozwinięciu tego hasła stwierdzała, że kwestji żydowskiej w rzeczywistej nie rozwiążą żadne fakty i ugody, uregulować ją natomiast może samo życie dzięki wzajemnemu poznaniu się narodowości, przez los skazanych na sąsiedzkość i współżycie.-

8

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI
Nr.BP.3109/32.T.
Dnia 10 sierpnia 1932 roku.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.8.
za miesiąc ~~xxxxxxx~~ lipiec 1932 r.

III. Polski ruch polityczny.

a/ Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem.

Stosunkowo żywa i prowadzona bezpośrednio w terenie przy silniejszym niż w poprzednich miesiącach udziale posłów działalność BBWzR nastawiona była przedewszystkiem na wyjaśnienie ludności istotnych przyczyn obecnej sytuacji politycznej i gospodarczej w krajuś poczynań rządu w dziedzinie zwalczania kryzysu, łagodzenia skutków bezrobocia ratowania zagrożonych gospodarstw rolnych, a także na demonstrowanie agitacji i propagandy stronnictw opozycyjnych: Pozatem szła ona w kierunku ożywienia ogniw organizacyjnych w ważniejszych ośrodkach przemysłowych i wiejskich oraz na tworzenie oddziałów Związków Zawodowych /Hajnówka w powiecie bielskim i Białystok/.-

Powiat Augustowski

Zgromadzenie publiczne.

We wsi Jaminy, gminy Dębowo dnia 17 lipca b.r. Komitet gminny BBWzR zorganizował wiec protestacyjny przeciwko zakusom Niemiec, na całość zachodnich granic Rzeczypospolitej, na którym uchwalono następującą rezolucję:

"Zebrani w dniu 17 lipca przeciwko ciągłym zakusom niemieckim na całość naszych rdzennie polskich ziem Poznania, Pomorza i Śląska, oraz ślubując że staną wszyscy jak jeden mąż w obronie całości Najjaśniejszej Rzeczypospolitej Polskiej, pomni, że "Cudzego nie chcemy i swego nie damy".

Wiec zakończono okrzykiem na cześć Najjaśniejszej Rzeczypospolitej Polskiej, Pana Prezydenta profesora Ignacego Mościckiego i Wodza Polski P:Marszałka Józefa Piłsudskiego, którego okrzyki zebrani entuzjastycz-

22

nie powtórzyli. Zebranie miało przebieg spokojny.

tymże dniu we wsi Jasiny, gminy Dębowo z ramienia Gminnego Komitetu BBWR. przy udziale około 150 osób, odbył się również wiec protestacyjny przeciwko zakusom niemieckim na całość Rzeczypospolitej, na którym przemawiał Franciszek Tuczyński, leśniczy leśnictwa Kubianka, gminy Dębowo. Na wiecu tym uchwalono następującą rezolucję: Wyrażamy najenergiczniej protest przeciw zachłanności i zakusom krzyżactwa na ziemie Polski. Podajemy swą wieczystą wolę, że granice Rzeczypolitej Polskiej są stałe i niezmienne. Ostatniego granicznego zagonu nad Bałtykiem, na Śląsku, Pomorzu, czy Poznaniu będziemy bronić do ostatniej kropli krwi. Żywamy Rząd Rzeczypospolitej Polskiej, ażeby użył wszelkich możliwych sposobów, aby stan granic Rzeczypospolitej Polskiej pozostał niezachwiany, a niniejsza nasza deklaracja zgodna z wolą całego Narodu Polskiego, aby się stała wiadoma całemu światu"/15/.-

Białystok-miasto. Ruch organizacyjny.

Na posiedzeniu Rady Wojewódzkiej BBWR. omówiono szereg spraw organizacyjnych, dotyczących w szczególności ruchu zawodowego i dyskutowano nad kwestją pomocy zagrożonym gospodarstwo rolnym.-

Powiat Bielski

Rada Powiatowa BBWR. rozpoczęła wydawanie miesięcznika "Gazeta Bielska", poświęconego wyłącznie sprawom gospodarczym.-

Powiat Grodzieński

Zebrania zamknięte.

Poseł Terlikowski urządził zebrania informacyjne dnia 3 lipca w Zytomli /80/ i Skidlu /90/, dnia 6 lipca w Brzostowicy Małej i Brzostowicy Wielkiej /100 i 90/, dnia 13 lipca w Wysymontach Wielkich /50/, dnia 14 lipca w Wiercieliszkach /60/, dnia 17 lipca w Porzeczu /70/ i dnia 18 lipca w Hożej /60/. Na zebraniach tych poseł

Terlikowski informował zebranych o poczynaniach Rządu w dziedzini walki z kryzysem gospodarczym i ratowania zagrożonych gospodarstw rolnych.-

Zgromadzenie publiczne.

Komitet gminny BBWzR w Skidlu urządził tamże dnia 2 lipca zgromadzenie protestacyjne przeciwko uroszczeniom Niemiec do Ziem Zachodnich Polski. Uchwalono na niem rezolucję: My zgromadzeni na zebraniu protestacyjnem w dniu 2 lipca rb.mieszkańcy miasta i gminy Skidel w liczbie około półtora tysiąca osób przyłączamy się do ogólnego protestu i z oburzeniem i pogardą traktujemy prowokacyjne wystąpienia szowinistów niemieckich na terenie wolnego m.Gdańska,demaskujące zakusy niemieckie na całość granic Rzeczypospolitej i wywołujące z grobu potworną zmorę wojny. Ze swej strony deklarujemy ofiarną gotowość służby Ojczyźnie do ostatniego tchnienia. Precz z brudnymi łapami od odwiecznie Polskiego Śląska i Pomorza".-

Powiat Łomżyński

Zgromadzenia publiczne.

W Sniadowie dnia 17 lipca wiec sprawozdawczy posła Stanisława Godlewskiego /sto/.

Tegoż dnia wiec senatora Początowskiego w Łomży /600/.

Powiat Ostrołęcki

Zebranie zamknięte

W Nasiadkach, gminy Durlasy dnia.9 lipca - zebranie komitetu gminnego BBWzR.w sprawach bieżących i organizacyjnych.-

Powiat Sokólski

Zebranie tamknięte.

W osadzie Sidra dnia 3 lipca zebranie członków koła gminnego BBWzR z udziałem posła Jana Walewskiego /150/.-

Powiat Suwalski

Zebranie zamknięte

W osadzie Sidra dnia 3 lipca zebranie członków koła gminnego BBWzR. z udziałem posła Walewskiego /150/.-

Powiat Suwalski Zgromadzenie publiczne.

e wsi Rutka-Tartak dnia 29 czerwca - zebranie sprawozdawcze posła Stanisława Tabulewicza /60/.-

Powiat Szczuczyński Zgromadzenie publiczne.

W Grajewie dnia 13 lipca wiec posła Sławomira Tabulewicza /20/:-

W Rajgrodzie - wiec sprawozdawczy posła Stanisława Gódlewskiego /200/.-

Powiat Wołkowyski Ruch organizacyjny

W Wołkowysku dnia 6 lipca posiedzenie prezydjum Rady Powiatowej oraz Komitetów miejscowego i kolejowego B[illegible] w sprawach organizacyjnych - z udziałem posła Łodzimierza Bzowskiego.-

Zebrania zamknięte.

Poseł Łodzimierz Bzowski odbył dnia 1[illegible] lipca zebrania z komitetami gminnymi w Podoroscku i Izabelinie - w sprawach gospodarczych i podatkowych /20 i 35/.

Także zebranie odbył poseł Bzowski dnia 24 lipca w Więdzyrzecznu i Zelwie.-

b/ Stronnictwo Narodowe.

dalszym ciągu bazowało głównie na cichej agitacji w ośrodkach parafjalnych i opierało się w niej niemal całkowicie na duchowieństwie, przyczem wykorzystywało skrzętnie mające zresztą charakter wybitnie polityczny wizytacja pasterskie księży biskupów Łukomskiego i Łembka. Stwierdzono to zgoła wyraźnie podczas ostatnich wizytacyj ks.biskupa Łukonskiego w powiatach augustowskim i szczuczyńskim,w których po wyzytacjach wzmogła się działalność polityczna

księży i ogniw organizacyjnych Stronnictwa Narodowego oraz zyskała na sile ich walka ze Związkiem Strzeleckim. Ważniejszymi momentami agitacji Stronnictwa były: podsycanie nastrojów antyżydowskich z równoznacznem wskazywaniem, że Rządotacza żydów niemal specjalną opieką, wskazywanie na zagrażające Kościołowi Katolickiemu niebezpieczeństwo ze strony masonerji i podkreślanie, że "masoni" zajmują kierownicze stanowiska w Państwie, akcentowanie niezdolności Rządu do opanowania kryzysu i bierne jego zachowanie się wobec wydarzeń, rozgrywających się w Niemczech.-

Powiat Łomżyński

Zebrania zamknięte.

W Szumowie dnia 10 lipca - urządziła zebranie sprawozdawcze posłanka Ewelina Pepłowska, która pomawiała Rząd o niezdolność do skutecznej walki z kryzysem oraz faworyzowanie ukraińców i żydów /60/.-

Tegoż dnia poseł Jan Choromański na zebraniu w Miastkowie przytaczał znane ogólnie zarzuty Stronnictwa Narodowego przeciwko Rządowi /50/.-

Powiat Suwalski

Zebrania zakazane.

Starosta Powiatowy zakazał urządzenia zebrań dnia 3 lipca we wsi Rutce-Tartaki, gdzie przemawiać miał poseł Kakowski i dnia 10 lipca w Becejłach z powodu ujawnienia okolicy wypadków zachorzeń na błonicę.-

Powiat Szczuczyński

Zebranie zamknięte.

Urządzone dnia 17 lipca przez kierownika Wydziału okręgowego OWP.w Łomży, Józefa Przybyszewskiego zebranie Stronnictwa Narodowego w osadzie Wąsosz zostało przez delegata Starosty Powiatowego rozwiązane z powodu zakłócenia spokoju na sali i przekroczenia

24

przez organizatorów tegoż zebrania przepisów Ustawy o zgromadzeniach. Przybyły na to zebranie poseł Jan Obrembski odbył konferencję poufną m.in.oświadczył,że Stronnictwo Narodowe uniemożliwi przy użyciu wszystkich rozporządzalnych środków Rządowi zaciągnięcie pożyczki zagranicznej,ażeby w ten sposób zmusić go do ustąpienia.-

c/ Obóz Wielkiej Polski.

Podkreślona w poprzednim sprawozdaniu zapowiedź Jerzego Kurcjusza co do zmiany programu politycznego i metod działania przez O[illegible]., o ile sądzić można z uzyskanych informacyj, jest stopniowo w okręgu łomżyńskim realizowane. Odsunięty został od OWP. dotychczasowy jego w tym okręgu kierownik,redaktor "Życia i Pracy" - Bronisław Bronowicz,jego zaś miejsce zajął Józef Przybyszewski,upatrzony na redaktora pisma obwiepolackiego "Łodzi", które ma być wydawane w Łomży jako uzupełnienie "Życiu i Pracy". Nadto zamierzone jest przesunięcie ciężaru prac propagandowych i organizacyjnych O.P. na teren wiejski,gdzie OWP. spodziewa się znaleść silniejsze oparcie, niż w ośrodkach miejskich. Zasługuje na uwagę,że kierownictwo wydziału okręgowego O.P. w Łomży bez porozumienia się z Chrześcijańską Demokracją przystąpiło do przechowania Białegostoku i białostockiego okręgu przemysłowego.-

Powiat Bielski. Przybyli do Bielska-Podlaskiego na ferje letnie akademicy Władysław i Paweł Jabrowscy oraz Emil Koszade rozpoczęli działalność organizacyjną na rzecz O.P. Rozpoczęli ją od ożywienia działalności miejscowego "Sokoła" i podporządkowanie go swym wpływom. Na zwołane przez nich pierwsze zebranie informacyjne O.P.w dniu 15 lipca przybyło 65 osób,przeważnie robotników,orjentujących się na PPS, nie wzięła natomiast udziału w tem zebraniu inteligencja.

Zebranie to zamierzonych efektów organizacyjnych nie dało.-

d/ Polskie Stronnictwa Chrześcijańskiej Demokracji.

Bezpośrednia działalność Stronnictwa w terenie była minimalna, jego bowiem działacze zajmowali się głównie rozbudową Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej i przeciwstawieniem go Związkowi Strzeleckiemu. Prócz tego, wiele uwagi poświęcało Stronnictwo w Białymstoku i białostockim okręgu przemysłowym strajkowi robotników przemysłu włókienniczego, który był dlań pierwszą akcją ekonomiczną od pięciu lat. Strajk ten zwiększył znacznie wpływy Chrześcijańskiej Demokracji kosztem PPS.-

Powiat Augustowski Zgromadzenie publiczne.

We wsi Teolinie, gminy Wodkowiczowce dnia 17 lipca - wiec sprawozdawczy posła Romualda Pułjana, który m.in. scharakteryzował rolę Wojciecha Korfantego, jaką odegrał w sprawie przyłączenia Górnego Śląska do Polski i podkreślał, że Rząd przez swe dążenie do zmiany Konstytucji pogorszył sytuację Polski na terenie międzynarodowym tak dalece, że Francja odmówiła udzielenia Polsce pożyczki/60/.

e/ Stronnictwo Ludowe.

Nieznaczna akcja organizacyjna poszczególnych działaczy Stronnictwa nie przyniosła mu efektów i uwidoczniła, że nie rozporządza ona takim zasobem zdolniejszych jednostek, któreby mogły tę akcję skutecznie poprowadzić. Nakazana komunikatem Nr.5 Sekretarjatu Generalnego akcja protestacyjna w związku z wypadkami w Łapanowie w Województwie Białostockiem nie była przeprowadzana.-

Powiat Grodzieński Zebranie zamknięte.

We wsi Gembacze, gminy Hoża dnia [illegible] lipca sekretarz Wojewódzkiego zarządu Stronnictwa Ludowego Antoni Tr[illegible]m urządził zebranie organi-

zacyjne lokalnego koła. M.in. w przemówieniu swem nawoływał on do powstrzymywania się od spożywania wyrobów państwowych monopolów spirytusowego i tytoniowego i powstrzymywania się od płacenia podatków, a nadto zapowiadał rychłe obalenie rządów pomajowych.-

Powiat Suwalski.

Zakazane zebranie.

Starosta Powiatowy zakazał urządzania zebrania Stronnictwu ludowemu dnia 10 lipca w Kamionce-Nowej, gminy Wólka z powodu ujawnienia w okolicy wypadków zachorzeń na błonicę.-

Zebranie zamknięte.

W Suwałkach dnia 17 lipca - zebranie członków i sympatyków Stronnictwa przy udziale posła Adolfa Sawickiego, którego przemówienie bardziej charakterystycznych momentów nie zawierało /150/.-

f/ Polska Partja Socjalistyczna.

W Białymstoku i białostockim okręgu przemysłowym, była zaabsorbowana strajkiem robotników przemysłu włókienniczego, który moralnie i psychicznie przegrała, gdyż odstąpiła od wysuwanego do ostatniej chwili postulatu utrzymania umowy zbiorowej z roku 1928 i w rokowaniach z przemysłowcami wyprzedzona została przez Chrześcijańską Demokrację, oceniającą trafniej nastroje strajkujących.

W bielskim okręgu przemysłu drzewnego broni ła swego stanu posiadania, zagrożonego szczególnie w Hajnówce przez BBWR., organizujący Związek Związków Zawodowych, zaś w Grodnie usiłowała zwrócić na siebie uwagę akcja wśród bezrobotnych. Pozatem działalność jej nie nastręcza specjalnych uwag, jeżeli pominąć rozpoczętą przez nią walkę z komunistami, którą w ostatnim czasie nasycili zarówno organizacje partyjne, jakoteż zawodowe.-

Powiat Bielski

Wdrożona została dochodzenie przeciwko delegatce Centralnego Wydziału Kobiecego PPS., Anieli Bełzównie z Warszawy, która na urządzonych w czerwcu b.r. z racji "tygodnia kobiet" zgromadzeniach w Białowieży, Hajnówce, Czeremsze, Nurcu i Bielsku-Podlaskim podkreślała, że w wypadku wojny żołnierze nie powinni strzelać do swych braci robotników i chłopów w przeciwnych szeregach, a tylko do burżujów, którzy im broń dali do ręki".-

Powiat Łomżyński

Zebranie zamknięte.

W Stawiskach dnia 3 lipca członek OKRPPS w Łomży, Bronisław Załęski wygłosił odczyt n.t."Demokracja a dyktatuea", w którym dowodził, że obecne rządy dyktatorskie w Polsce są zaprzeczeniem konstytucyjnej demokracji parlamentarnej /30/.-

Powiat Ostrowski

Zebranie zamknięte.

W Ostrowi-Mazowieckiej dnia 19 czerwca zebranie z udziałem Anieli Bełzówny, która podkreślała, że Rząd, idąc na kompromis z obszarnikami i kapitalistami, pogarsza sytuację klasy robotniczej, skrępował wolność słowa Ustawą o zgromadzeniach, utrudnił dostęp do szkoły dzieciom robotników i chłopów i ustawą o ustroju szkolnictwa itp. Następnie traktuje o przygotowaniach państw kapitalistycznych do wojny, oświadczyła, że cały świat burżuazyjny dąży do zgnębienia Rosji Sowieckiej, aby zawładnąć jej bogactwem i, że na wypadek wojny robotnik polski zgodnie z uchwałą ostatniego Kongresu II-ej Międzynarodówki nie zechce skierować bagnetu w pierś robotnika rosyjskiego, a wymierzy go przeciwko własnej burżuazji /50/.-

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI
Nr.BP.3109/32.T.
Białystok, 10 sierpnia 1932 roku.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.8
za miesiąc lipiec 1932 rok.

IV. Polskie związki i stowarzyszenia społeczne.

a/ Związek Strzelecki.

Nowy oddział.

Powstał we wsi Rzekuń, powiatu ostrołęckiego /38/.-

W Jasionówce, powiatu białostockiego dnia 10 lipca b.r. odbyła się przy udziale komendanta okręgowego, majora Chmury koncentracja oddziałów strzeleckich z powiatów białostockiego, sokólskiego i szczuczyńskiego z racji przyrzeczenia strzeleckiego, składanego przez miejscowy oddział Związku. W koncentracji wzięło udział ponad 250 szeregowych strzelców. Koncentracja miała charakter demonstracji przeciwko systematycznym napaściom na Związek Strzelecki ze strony parafji w Jasionówce księdza Małynicza - Malickiego.

Tegoż dnia w Białymstoku odbył się marsz gwiaździsty Związku Strzeleckiego o charakterze eliminacji drużyn na marsz szlakiem kadrówki.-

Proboszcz parafji w Rzekuniu, powiatu ostrołęckiego, ks. Puliński dnia 3 lipca b.r. z ambony wystąpił gwałtownie przeciwko organizatorom miejscowego oddziału Związku Strzeleckiego, których odsądził od czci i wiary. Tenże ksiądz, kiedy zgłosił się do niego zarząd nazwanego oddziału z prośbą o wyświęcenie świetlicy oświadczył, że masonom świetlicy święcić nie będzie i wyraził swoje zdziwienie, że ktośkolwiek mógł przyjść do niego z taką prośbą.-

Ks.prałat Gościcki w Goworowie, powiatu ostrołęckiego dn. 4 lipca b.r. w sali parafjalnej na zebraniu organizacyjnem "Stowarzyszenia Dobroczynnego" nazwał Związek Strzelecki "bandą"

i przeciwstawiał mu Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej.

Proboszcz parafji w Majdanie, powiatu szczuczyńskiego, ks. Piotr Krysiak dnia 24 lipca b.r. z ambony zaznaczył, że Związek Strzelecki skończy swój żywot niezwłocznie po objęciu rządów przez Stronnictwo Narodowe.-

W Radziłowie, powiatu szczuczyńskiego większość radnych gminy pod wpływem radnego ks.Aleksandra Dołęgowskiego, miejscowego proboszcza powzięła uchwałę co do wymówienia posady pomocnikowi sekretarza gminnego, Janowi Kowalskiemu za to tylko, że zorganizował tamże oddział Związku Strzeleckiego.-

b/ Związek Obrony Kresów Zachodnich.

Z inicjatywy Związku odbyły się wiece protestacyjne przeciwko zakusom Niemiec na całość granic Rzeczypospolitej. W Augustowie /600/, Jaświłach,powiatu białostockiego /600/, Białowieży /2.000/, Bielsku-Podlaskim /500/, Grodnie /5.000/, Ostrowi-Mazowieckiej/1.000/, Grajewie /3.000/, Radziłowie, powiatu szczuczyńskiego /700/ i Sokółce /2.000/.-

c/ Stowarzyszenie Rezerwistów i b. Wojskowych.

Nowe oddziały.

Powstały w Choroszczy, powiatu białostockiego /33/ i Indurze, powiatu grodzieńskiego /26/.-

W powiecie suwalskim przystąpiono do organizowania szeregu oddziałów Stowarzyszenia i do tworzenia dwuch plutonów piechoty w tartaku Płociczno k/Suwałk i we wsi Gawrychy-Ruda, gminy Hutta. Akcja organizacyjna Stowarzyszenia napotkała na znaczne trudności i nie dała pomyślnych wyników w gminie Koniecbór z racji przeciwdziałania jej przez Stronnictwo Ludowe, oraz w gminach Giżajny i Kadaryszki z powodu nieprzychylnego stanowiska duchowieństwa katolickiego.

Silniejszy oddział Stowarzyszenia został otworzony również

w Grajewie /54/ mimo przeciwdziałania ze strony działaczy Ch.D.

d/ Związek Podoficerów Rezerwy.

oddział.

Powstał w Narewce, powiatu bielskiego /18/.

Oddział Związku w Grodnie postanowił ufundować własny sztandar Związkowy.

e/ Związek Polskiego Nauczycielstwa.

Ognisko Związku w Augustowie przystąpiło do wydawania miesięcznika "Nasz Głos". Wyszły już dwa numery tego miesięcznika.

f/ Towarzystwo Gimnastyczne "Sokół".

W Bielsku-Podlaskim dnia 9 lipca b.r. wybrano nowy zarząd miejscowego gniazda, do którego weszli akademicy - organizatorzy O.W.P., którzy chcą uczynić z gniazda odskocznię organizacyjną dla O.W.P.-

g/ Związek Hallerczyków.

Powiatowa placówka Związku w Wysokiem-Mazowieckiem urządziła dnia 10 lipca b.r. z racji piętnastej rocznicy utworzenia armji polskiej we Francji manifestacyjną majówkę w lesie dóbr Szepietowo - z udziałem posła Jana Godlewskiego. Majówka zakończyła się bójką, w której doznał silnych obrażeń ciała Zygmunt Brzózka ze wsi Brzózka-Markowizna, gminy Szepietowo.-

h/ Organizacje rolnicze.

W Łomży dnia 12 lipca b.r. odbył się zjazd prezesów i delegatów organizacyj rolniczo-społecznych pod przewodnictwem b.posła Targońskiego, poświęcony zagadnieniom społeczno-gospodarczym-powiatu. /120/

W Ostrowi-Mazowieckiej dnia 11 lipca b.r. odbył się z
prezesów i delegatów organizacyj społeczno-gospodarczych
przewodnictwem Józefa Szczuki, prezesa GTG. i Kh. /130/

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI
Nr.BP.3109/32.P.
Dnia 10 sierpn.1932 r.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.8.
za miesiąc lipiec 1.3[illegible] r.

21 28

V. Ruch wyznaniowy.

a/ Kościół Prawosławny.

Omówiony w poprzednich sprawozdaniach spór o cerkiew prawosławną we wsi Kuraszewo, gm. Rosinka w powiecie bielskim trwa nadal i wykorzystywany jest przez duchowieństwo prawosławne do walki z unją. Charakterystyczne w tej materji są artykuły Warszawskiego "Słowa", które na marginesie wypadków w Kuraszewie podkreślało, że kościół prawosławny uważa akcję unijną Kościoła Katolickiego za wręcz terorystyczną i nieznajdującą żadnego logicznego uzasadnienia, gdyż co do samej unji niema porozumienia pomiędzy obu kościołami. Szczegółowe sprawozdania w sprawie traktowanego spor.a zostały przedstawione Ministerstwu Spraw Wewnętrznych i Ministerstwu W.R.i O.P.

Należy zaznaczyć, że spór o cerkiew prawosławną w Kuraszewie pomniejszy w dużym stopniu możliwości dla akcji unijnej w powiatach Województwa Białostockiego.-

b/ Polski Katolicki Kościół Narodowy.

Duchowni Grochowski, biskup i Piechulski, proboszcz łomżyński Polskiego Katolickiego Kościoła Narodowego zorganizowali przy pomocy sierżanta W.P. Wiktora Ryżyńskiego parafję tegoż kościoła w Ostrowi-Mazowieckiej. Zorganizowanie tej parafji wywołało istną burzę ze strony duchowieństwa katolickiego, które z ambon i przy użyciu prasy rozpoczęło niebywale ostrą kampanję przeciwko organizatorom omawianej parafji, pomawiając przytem władze administracji ogólnej o przychylny stosunek do Polskiego Kościoła Narodowego.

Dnia 7 lipca do wsi Malinowo - Nowe w gminie Czerwin, powiatu ostrołęckiego przybył po przeszło rocznym pobycie w Ameryce duchowny Polskiego Katolickiego Kościoła Narodowego Stanisław Zawadzki, który wyjechał do Ameryki celem zebrania odpowiednich funduszów na reprezentowany przezeń kościół. Narazie duchowny Zawadzki z racji nadwątlonego zdrowia działalności nie przejawia, zamierza jednakże w najbliższym czasie przystąpić do organizowania w powiatach ostrołęckim i ostrowskim kilku parafij, któreby w przyszłości mogły tworzyć biskupstwo z siedzibą władz biskupich w Ostrowi- Mazowieckiej. W zetknięciach z ludnością duchowny Zawadzki nawołuje ją do jaknajściślejszej współpracy z Rządem.-

c/ Marjawici.

We wsi Brzozówka, gminy Kadzidło, w powiecie ostrołęckim rozpoczęto w dniu 6 lipca budowę kaplicy marjawickiej, Budowa ta została wstrzymana przez władze administracji ogólnej z powodu nie posiadania przez budujących ją zezwolenia władz.-

d/ Sekta Baptystów.

We wsiach Paprać-Duża i Mała, gminy Jasienica w powiecie ostrowski nauczyciel miejscowej szkoły powszechnej - Edward Sonenberg zorganizował zbór sekty, liczący 3 członków przeważnie z pośród młodzieży. Starsze społeczeństwo wniosło na Sonenberga skargę do władz szkolnych.-

We wsi Owirki, gminy Białowieska w powiecie bielskim został otwarty dom modlitwy baptystów, którego otwarcia dokonał Iwanow Kiryl z Hajnówki. Tamże odbył się chrzest 17 wyznawców sekty i jeden ślub których dokonał przełożony zboru w Brześciu n/Bugiem Dziekuć Małej.

We wsi Pogilowce powiatu wołkowyskiego dnia 12 lipca odbył się

293

chrzest 13 nowych członków sekty. przy obecności około 250 osób.

Takiż chrzest 18 osób odbył się w Zelwie powiatu wołkowyskiego.-

e/ Stowarzyszenia Badaczy Pisma Swiętego.

W Białymstoku dnia 3, 4 i 5 lipca odbył się zjazd delegatów zborów Stowarzyszenia z Województwa Białostockiego, poświęcony wyłącznie sprawom wyznaniowym.-

-24-

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI
Nr.BP.3109/32.T.
Dnia 10 sierpnia 1932 r.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.8.
za miesiąc lipiec 1932 r.

VI. Mniejszości narodowe.

Jak już zaznaczono na wstępie niniejszego sprawozdania, w życiu mniejszości narodowych bardziej charakterystyczne wydarzenia nie zaszły. Było ono w dalszym ciągu słabe w przejawach zewnętrznych i wiązało się ściśle z sytuacją gospodarczą. Społeczne organizacje żydowskie zaabsorbowane były przystosowywaniem swej działalności do sytuacji, jaka wytworzyła się dla nich wskutek wprowadzonych oszczędności do budżetów samorządów miejskich. M.in. w Białymstoku oszczędności te wysunęła na porządek dzienny kwestję przejęcia przez Magistrat żydowskiego domu sierot. Przeciwko przejęciu tego domu przez Magistrat zaoponowały grupy ortodoksyjne i Aguda, która, spowodowała przyjazd do Białegostoku Izraela Szwaba przywódcy agudowców w Niemczech. Wspomniany Szwab oświadczył, że społeczeństwo żydowskie w Białymstoku okryłoby się hańbą narodową, gdyby zgodziło się oddać dom sierot Magistratowi i narazić wychowywane w nim dzieci na asymilację. Jednocześnie tenże fakt podkreślił, że Żydzi w Polsce nie mogą liczyć na żadną pomoc finansową ze strony żydów w Niemczech. Omówione w części szczegółowej sprawozdania wystąpienia grup socjalistycznych w związku Akademików Żydów w Białymstoku i Grodnie wskazują, że agitacja radykalna i komunistyczna znajduje posłuch u studjującej na wyższych zakładach młodzieży żydowskiej. Społeczeństwo żydowskie miasta Białegostoku zostało do pewnego stopnia zaskoczone faktem rozwiązania rady miejskiej i Magistratu, w których posiadało zdecydowaną większość i za których działalność ponosiło większą odpowiedzialność, niż społeczeństwo polskie. Stąd też traktowany fakt oceniało ono jako wymierzony w pewnej mierze przeciwko ugrupowaniom żydowskim względnie poszczególnym przedstawicielom społeczeństwa żydowskiego, którzy wywierali wpływ na działalność rady i Magistratu.

23
30

a/ Z y d z i .

Zycie polityczne.

S j o n i ś c i .

Z racji 28-ej rocznicy śmierci dra Hercla odbyły się akademje żałobne w Białymstoku, Bielsku-Podlaskim, Milejczycach i Brańsku, powiatu bielskiego, Ostrowi-Mazowieckiej i Broku, powiatu ostrowskiego, Janowie, powiatu sokólskiego, Grajewie i Szczuczynie, powiatu szczuczyńskiego i w Tykocinie, powiatu wysoko-mazowieckiego.-

W Krynkach dnia 2 lipca b.r. "Chehaluc-Pionier" urządził akademję, poświęconą szkolnictwu żydowskiemu /250/.-

O r t o d o k s i .

Stowarzyszenie "Agudas-Izrael" w Ostrowi-Mazowieckiej urządziło tamże dnia 2 lipca b.r. zebranie protestacyjne przeciwko terorowi, stosowanemu względem gminy wyznaniowej żydowskiej przez jej przeciwników.

Z y c i e s p o ł e c z n e .

W Białymstoku 7-go lipca b.r. odbyło się walne zebranie białostockiego koła akademików białostoczan w sprawach wyboru nowego zarządu. Ugrupowania lewicowe, reprezentowane w kole, widząc niemożliwość przeforsowania swych kandydatów wobec przeważającej większości, jaką rozporządzają sjoniści, doprowadziły do zerwania zebrania. Dnia następnego ponownie zwołano zebranie któremu sjoniści przedstawili listę swych kandydatów, którzy przeszli jako jedyni kandydaci. Reagując na to mniejszość lewicowa zwołała zebranie w dniu 19 lipca b.r., na którem podniosła, że zarząd w dniu 8 lipca b.r. został wybrany nieprawnie. Na tem tle wynikła awantura, która doprowadziła do rozwiązania zebrania

Obie grupy po opisanych wypadkach wydały komunikaty. Grupa socjalistyczna w komunikacie swym stwierdza:"Towarzysze i Towarzyszki. Ostatnie wypadki, jakie rozegrały się ostatnio na gruncie naszego białostockiego Związku Akademickiego, odkryły oblicze frakcji większości w Związku "Kabima". Czując, że władza wymyka im się z rąk, przeszli oni agenci żydowskiej burżuazji od demokracji do otwartego teroru. Teror ten uwidocznił się jaskrawo na ostatniem ogólnem zebraniu, które odbyło się 2 lipca b.r. Przywódcy "Kabima", widząc, że ich właśnie członkowie nie dają się złapać na wędkę ich rezolucji i głosując za rezolucjami grup socjalistycznych /jak rezolucja o pomocy dla strajkujących białostockich robotników włókienniczych, o podwyżce opłacy uniwersyteckiej i t.d. /, postawili wniosek, by przejść nad temi rezolucjami do porządku dziennego. Uważając akt ten jako prowokację, grupy socjalistyczne nie dopuściły do głosowania. Następnie, gdy zebranie zostało rozwiązane "Kabima" nieprawnie zawładnęła Związkiem, przeprowadzając wybory, w których nie wzięła udziału większość członków z racji bezprawnego charakteru samych wyborów. Drugim aktem terorystycznym ze strony przywódców "Kabima" było wezwanie towarzysza Majnberga przed nieprawnie mianowany sąd. Obrzydliwszem jeszcze jest to postępowanie z tej racji, że na przewodniczącego został mianowany człowiek o nieczystych rękach w odniesieniu do pieniędzy związkowych, Towarzysze, nie wolno nam dopuścić, ażeby Związek Akademicki, który powinien nieść pomoc biednym akademikom, był otwartą placówką kliki partyjno-burżuazyjnej. Musi być zwołane zebranie dla dokonania wyborów właściwego zarządu".-

Odpowiadając za ten komunikat, grupa "Kabima" w komunikacie swym oświadcza: "Po raz pierwszy w historji naszego Związku ośmieliły się grupy opozycyjne, stanowiące mniejszość niedopuścić do odbycia się normalnie zebrania. Na wezwanie przewodniczącego i prezydjum, ażeby grupy opozycyjne zaprzestały obstrukcji i mogli

wiły [illegible]emu zebraniu załatwić szereg ważnych spraw, przewidzia nych w porządku dziennym, grupy te pozostały obojętne, wskutek czego zebranie zostało przez przedstawiciela władzy rozwiązane. Przewodniczący ogólnego zebrania zażądał później na posiedzeniu prezydjum od kierowników opozycji, ażeby jako mniejszość nie teroryzowali większości i wyraził gotowość prowadzenia nadal ogólnego zebrania, jeżeli będzie możliwy normalny bieg obrad. Kierownicy opozycji nie zgodzili się na to, wobec czego przewodniczący nie mając zresztą innego wyjścia, ogłosił wybory do zarządu Związku. Grupy opozycyjne w przewidywaniu klęski do wyborów nie przystąpiły i oddały w ten sposób całą władzę związkową w ręce frakcji większości "Kabima", jedynej która przystąpiła do wyborów.

W Grodnie dnia 11 lipca b.r. na walnem zebraniu członków koła akademików grodnian grupa niezależnych studentów wystąpiła przeciwko grupie sjonistycznej i jej przewodniczącemu, a następnie zażądała wybrania Komitetu dla przeprowadzenia akcji przeciwko podwyższe czesnego na wyższych uczelniach. Grupa sjonistyczna "Kabima", znajdując się w mniejszości i obawiając się, ażeby powzięcie uchwał co do rozpoczęcia traktowanej akcji nie zaszkodziło organizacji, wszczęła obstrukcję i doprowadziła do zerwania zebrania.-

W obu wypadkach, w Grodnie i Białymstoku - w łonie Związku Akademików Żydów po omawianych zebraniach powstały wyraźne grupy nie-zależnego bloku niezamożnych studentów, rekrutujące się z socjalistów i komunizujących.

Życie gospodarcze.

W Białymstoku dnia 10 lipca b.r. prezes Związku Żydowskich Towarzystw Spółdzielczych, Heman Barnes wygłosił odczyt na tema "obecny kryzys gospodarczy, a spółdzielczość jako droga ratunku" w którym wskazywał, że zwłaszcza drobne kupiectwo i drobny przemysł winny poszukiwać ratunku w dobie przeżywanego kryzysu wso

dzielczości.

W Białymstoku dnia 10 lipca b.r. odbyła się konferencja wojewódzka przedstawicieli banków spółdzielczych żydowskich, istniejących na terenie województwa Białostockiego - przy udziale dra Posnera z Warszawy, wybrano komitet wojewódzki, którego zadaniem ma być wyszukiwanie kredytu dla zagrożonych żydowskich banków spółdzielczych.-

Życie kulturalno-oświatowe.

W Białymstoku w dniach 3 i 4 lipca b.r. - zjazd harcerzy żydowskich przy udziale Berty z Krakowa i Jelina z Tarnowa /200/.

W Łunnie, powiatu grodzieńskiego lokalny oddział Zjednoczenia Szkół Żydowskich na walnem zebraniu postanowił ożywić swą działalność kulturalno-oświatową.-

W związku ze zmniejszeniem subsydjów przez radę miejską miasta Grodna na szkolnictwo żydowskie - dnia 12 lipca b.r. w Grodnie w gminie wyznaniowej żydowskiej odbyła się przy udziale radzieckiej frakcji żydowskiej oraz członków zarządu i rady nadzorczej wspomnianej gminy konferencja, na której postanowiono jak najenergiczniej zaprotestować przeciwko zmniejszeniu traktowanych subsydjów i wyłoniono komisję, która ma wszcząć starania w kierunku zwiększenia tych subsydjów.-

Sprawy wyznaniowe.

W Grodnie dnia 4 lipca b.r. odbyły się wybory prezesa i viceprezesa rady nadzorczej żydowskiej gminy wyznaniowej. Wybrani zostali adwokat Izydor Kuten, prezes i Abram Jenowski, viceprezes, obaj przedstawiciele grup sjonistycznych.

W Białymstoku dnia 14 lipca b.r. konwent senjorów gminy wyznaniowej żydowskiej powziął uchwałę dotyczącą wynajęcia przez gminę lokalu dla rabinów. W ten sposób konwent senjorów załatwił kwestję sporów pomiędzy rabinami, którzy najczęściej swe sprawy

26/32

rabinackie załatwiali dotąd w poszczególnych gminach. Pozatem konwent senjorów zdecydował, że jeden z rejonowych rabinów winien pełnić funkcję sekretarza rabinatu i dokładnie protokułować wszystkie przez rabina załatwiane sprawy, ażeby można je było w każdej chwili skontrolować. Konwent senjorów w uchwale swej zaznaczył, że pragnie przeorganizować rabina na nowoczesny, wyznaniowy sąd żydowski, który-by miał poszanowanie wśród społeczeństwa żydowskiego.

W Białymstoku na dorocznem walnem zebraniu członków synagogi głównej dnia 17 lipca b.r. zainterpelowania zarząd tejże synagogi dlaczego od trzech lat przeszło nie ogłasza sprawozdania finansowego i nie przedstawia rachunków, aczkolwiek w tym czasie operował dziesiątkami tysięcy złotych. Odpowiadając na interpelację przedstawiciele zarządu oświadczyli, że zarząd złoży sprawozdanie na najbliższem posiedzeniu w sierpniu b.roku.-

P R A S A .

Białostocki "Unzer Lebn" prowadził kampanję przeciwko grupie sjonistycznej, która z racji zmniejszenia przez radę miejską m. Białegostoku subsydjów dla żydowskich instytucyj opiekuńczych, wyraziła zgodę na objęcie przez Magistrat żydowskiego domu sierot, Stwierdzało ono, że społeczeństwo żydowskie nie może się zgodzić na to, ażeby sieroty żydowskie były wychowywane przez samorząd miejski w duchu asymilacji i wyrzekało się swych dzieci. Sprawa ta zresztą nabrała tak dalece szerokiego rozgłosu, że zainteresowała się nią Aguda w Niemczech, która w liście oficjalnym do społeczeństwa żydowskiego w Białymstoku podkreślała m.in. "Wstydem będzie dla Białegostoku, jeżeli dzieci, które dotychczas wielkiemi ofiarami, staraniami wychowywane były dla żydostwa, zostaną dla społeczeństwa żydowskiego stracone. Omawiając uchwałę konwentu senjoru rady wyznaniowej gminy żydowskiej co do reorganizacji rabinatu w Białymstoku, pismo wyrażało wątpliwość, czy uch-

30

waża ta znajdzie praktyczne zastosowanie i stwierdzało, że zarząd gminy wyznaniowej żydowskiej składa się z osób, ulegających całkowicie rabinatowi i niezdolnych przeprowadzenia z nim jakiejkolwiek walki.-

b/ B i a ł o r u s i n i .

Jak już podkreślono w poprzedniem sprawozdaniu, zarząd okręgowy Towarzystwa Szkoły Białoruskiej w Białymstoku na podstawie uchwały swej z dnia 14 czerwca b.r. zabronił zarządom i członkom kół Towarzystwa brania udziału w jakichkolwiek konferencjach, dotyczących Towarzystwa, a zwoływanych przez władze administracji ogólnej i współpracy tychże kół z polskiemi organizacjami społecznemi. Uważając tę uchwałę wspomnianego zarządu za sprzeczną ze statutem Towarzystwa i negującą uprawnienia władz administracji ogólnej, Urząd Wojewódzki zażądał od Zarządu Głównego T.S.B. uchylenia tej uchwały i zawieszenia w działalności Zarządu Okręgowego T.B.-

Koło T.S.B. we wsi Bielewicze, gminy Gródek w powiecie białostockim postanowiło zorganizować świąteczne kursy dla analfabetów.

Koło T.S.B. w Pieszczanikach, gminy Gródek w powiecie białostockim postanowiło zaprosić sekretarza Zarządu Głównego Towarzystwa, Feliksa Steckiewicza do Pieszczanik i opłacić koszta jego podróży.

Koło T.S.B. w Jelcowszczyźnie, powiatu wołkowyskiego nabyło i zainstalowało radioodbiornik.-

Zarząd Główny Towarzystwa Szkoły Białoruskiej dąży do zorganizowania sieci kół T.S.B. w powiatach sokólskim i grodzieńskim i odbycia w Grodnie i Wołkowysku zjazdów okręgowych celem dokonania wyborów Zarządów Okręgowych, zamkniętych w r. 1929 za działalność antypaństwową.

33

a/ L i t w i n ó w

Dnia 3 lipca b.r. grupa członków akademików litwinów U.S.B. w Wilnie urządziła w Druskienikach przedstawienie, poprzedzone śpiewami nad brzegiem Niemna z muszli parkowej. M.in. grupa ta nim zorjentował się przedstawiciel władzy odśpiewała pieśń "Co za sądy", dotyczącą treści życia i śmierci kaprala Szyukunasa skazanego za szpiegostwo na rzecz Litwy na karę śmierci. Całe wystąpienie grupy miało charakter wybitnie demonstracyjny i pozostawało niewątpliwie w przyczynowym związku z wszczętą przez Związek Wyzwolenia Wilna akcją odpolszczenia Druskienik. W sprawie tej przedłożono Ministerstwu specjalne sprawozdanie.

W gminie Darcinkańce, powiatu grodzieńskiego prowadzona jest akcja za nieposyłaniem dzieci przez litwinów do szkół powszechnych polskich celem zmuszenia w ten sposób władz do otwarcia litewskich szkół powszechnych.

Mieszkańcy wsi Kustejki w gminie Darcinkańce, powiatu grodzieńskiego rozpoczęli własnym kosztem budowę domu, przeznaczonego na prywatną szkołę litewską Towarzystwa "Rytas".-

b/ P r a w o s ł a w i e .

W Grodnie odbyło się walne zebranie członków prawosławnego Bractwa Sofijskiego przy udziale delegata Metropolity Eyonijskiego, ks.Nikołajewa, który nawoływał zebranych do propagowania religji prawosławnej. Pozatem wybrano nowy zarząd bractwa.

-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-

32

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI
Nr.BP.3109/32.T.
B[illegible]ia 10.VIII.1932 roku.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.8.
za miesiąc lipiec 1932 rok.

VI. V A R I A.

W dniach 2, 3 i 4 lipca b.r. P. Wojewoda przeprowadzał inspekcję powiatu ostrołęckiego. W związku z tem w dniu 2 lipca b.r. wszystkie organizacje społeczne, narodowościowe, wyznaniowe i zawodowe /za wyjątkiem oddziału Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej, Stowarzyszenia KULtur-Liga i Stowarzyszenia Pań Miłosierdzia Św. Vincentego a Paulo/ złożyły na ręce Pana Wojewody następującą deklarację "Niżej podpisani przedstawiciele zrzeszeń i organizacji społecznych m.Ostrołęki i powiatu witamy gorąco i serdecznie na tej ziemi, przesiąkniętej krwią tylu bohaterów, dostojnego Gościa w osobie Pana Wojewody Białostockiego Marjana Zyndram-Kościałkowskiego. Jednocześnie składamy na Jego ręce uroczyste zobowiązanie powzięte zgodnie w imieniu całego społeczeństwa tutejszego, że w zrozumieniu ciężkiego położenia ekonomicznego kraju i powagi chwili obecnej, w której wrogowie nasi ośmielają się kwestjonować niezaprzeczone prawa nasze do Niepodległości oraz nienaruszalności granic Rzeczypospolitej Polskiej, cały nasz wysiłek i cały nasz trud skierujemy celem zjednoczenia wszystkich obywateli miasta i powiatu pod jeden wspólny sztandar jedności narodowej. Rozumiejąc w chwili tak groźnej wielką wagę konsolidacji społeczeństwa polskiego, niespoczniemy dotąd w pracy nad Nią, aż wszyscy obywatele tej ziemi bez względu na różnicę wyznań, poglądów politycznych czy stanowiska społecznego złączą się w jeden harmonijny zespół karny i oddany całą duszą idei silnego gospodarczo Państwa obywateli, pracujących dla jego dobra, całości i niepodległości pod wodzą wielkiego Budowniczego Naszego Państwa, Pierwszego Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego.-

34

"Zarząd gminy wyznaniowej żydowskiej w Ostrołęce wita gorąco i serdecznie na tej ziemi przesiąkłej krwią tylu bohaterów, Dostojnego Gościa, w osobie Pana Wojewody Białostockiego M.Zyndrama-Kościałkowskiego. Jednocześnie składamy na jego ręce uroczyste zobowiązanie, powzięte w imieniu całej ludności żydowskiej m.Ostrołęki, że w zrozumieniu ciężkiego położenia kraju i powagi chwili obecnej w której wrogowie nasi ośmielają się jawnie kwestjonować niezaprzeczone prawa na te niepodległości oraz nienaruszalności granic Rzeczypospolitej Polskiej, cały nasz wysiłek i cały nasz trud skierujemy celem zjednoczenia wszystkich obywateli miasta i powiatu pod jeden sztandar jedności narodowej. Łącznie z całym narodem żydowskim w Polsce, który zawsze i przy każdej sposobności ujawniał tyle ofiarności gdy szło o los i dobro ojczyzny, zamieszkałej przez przodków naszych od 1000 lat, który z samozaparciem stawał w pierwszych szeregach w walce z niewolą, w walce o wyzwolenie i wolność Polski - oświadczamy uroczyście, że i obecnie nie bacząc na ciężki kryzys ekonomiczny oraz rozumiejąc w chwili tak groźnej wielką wagę konsolidacji społeczeństwa polskiego i żydowskiego, nie spoczniemy dotąd w pracy nad nią, aż wszyscy obywatele tej ziemi bez względu na różnicę wyznań, poglądów politycznych, czy stanowiska społecznego złączą się w jeden harmonijny zespół karnych i oddanych całą duszą idei silnego gospodarczo Państwa - obywateli, pracujących dla Jego dobra całości i niepodległości pod wodzą Wielkiego Budowniczego naszego Państwa Pierwszego Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego."

W Grodnie dnia 10 lipca b.r. przy udziale Pana wiceministra Jasińskiego i Pana Wojewody pod przedownictwem posła Dunina-Markiewicz odbył wię Wojewódzki Zjazd przedstawicieli samorządu. Obrady zjazdu mają posłużyć jako materjał, który zostanie zużytkowanj dla dalszych prac Rządu nad reformą ustawodawstwa samorządowego.-

W dniach 23, 24, 25 i 26 lipca b.r. na terenie Województwa Białostockiego bawił Pan Prezydent Rzeczypospolitej. Pan Prezydent w dniu

B
BI.
9/.
II

23 lipca b.r. dokonał przeglądu szkoły podchorążych piechoty w Os
-Komorowie, dnia 24 lipca b.r. był gościem pierwszego pułku uła
Krechowieckich, stacjonowanego w Augustowie i obchodzącemu w tym
dniu rocznicę bitwy pod Krechowcami, a dnia 26 lipca b.r. zaszczy
swą obecnością uroczystość odsłonięcia w Suwałkach pomnika Wodza
2 pułku ułanów Grochowskich, generała Iwernickiego.-

W racji pobytu Pana Prezydenta w Augustowie odbyła się tamże
dnia 24 lipca b.r. koncentracja oddziałów strzeleckich w sile
27 oficerów i 1495 strzelców oraz 6 kompanij rezerwistów.-

-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-

35

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI

Nr.BP.4025/32.T.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.10 za miesiąc wrzesień 1932 r.

Białystok, dnia 15 października 1932 roku

T A J N E - B. P I L N E !

Do

Ministerstwa Spraw Wewnętrznych
Departament I. Polityczny
w W a r s z a w i e.

2.21/32

Przesyłając sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.10 za miesiąc wrzesień 1932 r.-

Za Wojewodę
Modliński
/St.Modliński/
Naczelnik Wydziału Bezp.Publ.

Otrzymują do wiadomości:

1/ Pan Wojewoda w Wilnie,
2/ " " w Nowogródku,
3/ " " w Brześciu nad Bugiem,
4/ " " w Warszawie,
5/ " " w Stanisławowie,
6/ " " w Lublinie,
7/ " " w Tarnopolu,
8/ " " w Łodzi,
9/ Pan Prokurator Sądu Apelacyjnego w Warszawie,
10/ " " " " w Wilnie,
11/ " " " Okręgowego w Grodnie,
12/ " " " " w Białymstoku,
13/ " " " " w Łomży,
14/ " " " " w Suwałkach,
15/ Samodzielny Referat Informacyjny DOK.III. w Grodnie,
16/ " " " " DOK. IX. w Brześciu nad Bugiem,
17/ " " " " DOK. I. w Warszawie.
18/ K.O.P. "Brygada Grodno" w Grodnie.
19/ Wszyscy Panowie Starostowie Powiatowi Województwa Białostockiego,
20/ Pan Starosta Grodzki w Białymstoku,
21/ Pan Komendant Wojewódzki P.P. w Białymstoku,
22/ Pan Naczelnik Urzędu Śledczego w/miejscu.

I.F.

2

WOJEWÓDA BIAŁOSTOCKI
Nr.BP.4025/32.T.
Białystok, dn.10.X.1932 r.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.10
za miesiąc wrzesień 1932 rok.

I. Sytuacja ogólna.

We wrześniu nastąpiło w porównaniu z sierpniem znaczne ożywienie działalności polskich stronnictw politycznych, z których najczynniejszem było Stronnictwo Narodowe. Działalność tego ostatniego obliczona była na podrywanie zaufania ludności do rządu, pogłębianie w jej umysłach psychozy przygnębienia z racji trwającego kryzysu gospodarczego i na przekonywanie tejże ludności, że tylko rychła zmiana dotychczasowego systemu rządzenia państwem może uratować kraj od kompletnej ruiny gospodarczej. Punkt ciężkości swej działalności Stronnictwo przesuwało na teren wiejski i sprawy, dotyczące rolnictwa. Demonstrując przeciwko propagowanej przez BBWR. walki społeczeństwa i czynników rządowych ze sztywnością cen produktów przemysłu skartelizowanego, Stronnictwo Narodowe dowodziło, że rząd, który popierał politykę kartelu i który tworzył skartelizowane przedsiębiorstwa państwowe nie jest zdolny do przeprowadzenia istotnej walki z kartelami. Taką samą demonstrację prowadziło Polskie Stronnictwo Chrześcijańskie Lewicy, którego praca w terenie pokrywała się niemal całkowicie z pracą Stronnictwa Narodowego. Słabsza cokolwiek była działalność PPS., która broniła swego stanu posiadania w bielskim okręgu przemysłu drzewnego, starała się odwetować straty, poniesione z racji przegrania długotrwałego strajku robotników przemysłu robotniczego w Białymstoku i białostockim okręgu przemysłu włókienniczego i dążyła do wejścia na teren powiatu łomżyńskiego, z którego została wypchnięta całkowicie w okresie wyborów do sejmu w roku 1930.- Stronnictwa opozycyjne, biorąc ogólnie, nie spotykały się z prze-

ciwdziałaniem ze strony BBWzR., który w terenie był bezczynny i ograniczał się do zebrań na gruncie istniejących już ogniw organizacyjnych. Ważniejszym momentem w działalności BBWzR. było odbyte w Białymstoku pod przewodnictwem senatora Walerego Romana posiedzenie grupy regjonalnej posłów i senatorów BBWzR., poświęcony sprawom rolnictwa, organizacyjnym i bieżącym.
Na posiedzeniu tem została poruszona m.in. sprawa ustosunkowania się BBWzR. do Narodowo-Chłopskiego Stronnictwa Agrarnego. W dyskusji nad tą sprawą wypowiadano się negatywnie o osobie posła Kulisiewicza i stwierdzano, że BBWzR. mógłby się zgodzić na taką tylko działalność Narodowo-Chłopskiego Stronnictwa Agrarnego, któraby nosiła wyłącznie cechy dywersji w odniesieniu do Stronnictwa Ludowego.-

Wyczerpując spostrzeżenia co do ruchu politycznego, należy podkreślić, że uchodzący za półoficjalny organ kurji biskupiej w Łomży i oficjalny organ Stronnictwa Narodowego tygodnik łomżyński "Życie i Praca" był we wrześniu powściągliwy, jeżeli chodzi o krytykę poczynań Rządu i władz państwowych i, że w Łomży O.W.P. przystąpił do wydawania swego organu, tygodnika "Młodzi", który odźwierciadlać ma poglądy i dążenia młodego pokolenia, orjentującego się na Stronnictwo Narodowe i zorganizowanego O.W.P., lecz niepodzielającego całkowicie wierzeń starszego pokolenia, dla którego Państwo jest świętością, nie zaś formą bytowania narodu.-

Życie społeczne wyczerpywało działalność polskiej organizacji społecznej, która bardziej charakterystycznych spostrzeżeń Urzędowi Wojewódzkiemu nie nastręczyła, jeżeli pominąć tę okoliczność, że jakby osłabła akcja dyskredytowania Związku Strzeleckiego przez duchowieństwo djecezji łomżyńskiej, a także fakt dodatniego zwrotu w ustosunkowaniu się duchowieństwa do Związku

Strzeleckiego w powiecie bielskim, należącym do djecezji piń
Spostrzeżenia, dotyczące spraw narodowościowych wyczerpane zos
ły w dalszych punktach sprawozdania.-

Sytuacja gospodarczwa w Województwie podlegała we wrześniu drobnym wahaniom, nie uległa jednakże zasadniczym zmianom. Przyznać jednakże należy, że aczkolwiek jest ona ciężką, to ni stwarza takich obaw, jakie istniały w okresie wiosennym b.r. Zaznaczył się przedewszystkim w kilku powiatach wzrost wpływów podatkowych do kas skarbowych i samorządowych i trwa w dalszym ciągu pomyślniejszy niż w roku ubiegłym stan zatrudnienia robotników w przemyśle. W wyjątkowo ciężkiej sytuacji znalazły się powiaty grodzieński, wołkowyski i suwalski wskutek niskich urodzajów. Według dotychczasowych obliczeń, produkcja zboża w ty powiatach w porównaniu z rokiem ubiegłym będzie mniejsza o 20-3

-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI
Nr.BP.4025/32.T.
Dnia 10 października 1932 r.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.10
za miesiąc wrzesień 1932 r.

II. Przegląd prasy.

a/ Prasa prorządowa.

"Przegląd Łomżyński". Propagował konieczność walki ze sztywnością cen kartelowych i wskazywał, że dużo na tem polu do zdziałania mają istniejące zrzeszenia konsumentów, które dla celów tej walki winny być rozszerzone.- Następnie wyjaśniał i omawiał poczynania Rządu, dotyczące ratowania zagrożonych gospodarstw rolnych, podkreślając, że kraj przeżywa obecnie okres polityki prorolniczej, której celem nie jest bynajmniej krzywda miast, lecz wyrównanie zachwianej równowagi. Rozprawiał się przytem z zarzutem opozycji co do kunktatorstwa Rządu i dowodził, że nieoględny pośpiech i przesadna troskliwość groziłyby wywołaniem cieplarnianej atmosfery, zawiiającej i tak skromną u nas inicjatywę własną rolnictwa. Zdaniem pisma tylko świadoma i pełna zaufania we własne siły polityka rolnictwa, oparta o pełne zrozumienie Rządu, może dać faktyczne rezultaty i naprawić radykalnie sytuację.- Omawiając walny zjazd Federacji P.Z.O.O., podkreślał wielką siłę, jaka tkwi w tej organizacji, jej liczebność i zespolenie ideowe, wzrastające stale mimo destrukcyjnej działalności stronnictw opozycyjnych, które w rozsadzaniu więzi udeowych i wspólnoty, łączących członków Federacji - widzą swój główny cel.- Wprawdzie, według podkreśleń pisma, istnieją wśród b.obrońców Ojczyzny drobne odpryski w postaci związku Hallerczyków czy też Dowborczyków, stanowią one jednakże mikrom-

ąku.-

b

odłam, pozbawiony siły atrakcyjnej,-będący raczej ekspozyturą partyj politycznych. Rozpatrując stosunek poszczególnych ugrupowań politycznych do Państwa, uznawał, że ścieranie się poglądów politycznych w Państwie jest rzeczą nieochronną, ale fakt ten pod żadnymi pozorami nie powinien przeobrażać się w walkę z Państwem. W Polsce zaś, podkreślało pismo, od początku jej wskrzeszenia istnieje kierunek polityczny, które o działalność polityczna jest niczem więcej, jak tylko walką z Państwem. Kierunek ten reprezentują komuniści. Pismo wyrażało przekonanie, że partja komunistyczna nie jest odosobniona w walce z Państwem, gdyż obok niej uderza w podwaliny Państwa Obóz Wielkiej Polski, co zostało już przekonywująco dowiedzione.-

b/ Prasa opozycyjna.

"Życie i Praca"

W związku z rozpoczęciem się nowego roku szkolnego pismo wskazywało na konieczność szukania sposobów chronienia młodzieży od zepsucia i marnowania się i podkreślało, że uczynić to mogą tylko rodzice z dobrymi nauczycielami i wychowawcami. Potrzeba szukania tych sposobów jest zdanie pisma aktualna chociażby dlatego, że rzeczy zaszły tak daleko, iż np. z nowego prawa harcerskiego wykreślono bodaj Ojczyznę i umożliwiono przenikanie do harcerstwa żydom , inowiercom i bezbożnikom. Omawiając zagadnienie wzrostu ludności i zwiększającej się w związku z tem trudności życiowych, pismo podkreślało w pierwszym rzędzie proces ciągłego rozdrabniania się gospodarstw rolnych i rysującyeh się na tem tle poważny kryzys na terenie wsi. Jedyne wyjście z tej sytuacji pismo widzi w bojkocie przemysłu i handlu pozostających w ręku obcych pod względem

38

narodowym i wprowadzania na ich miejsce placówek polskich W kwestji sytuacji gospodarczej rolnictwa, którą określały jak wręcz katastrofalną, pismo powoływało się na przykład strajku, urządzonego przez rolników w Ameryce, a polegającego na niedostarczaniu produktów rolnych do miast i niedwuznacznie wskazywało, że rolnicy w Polsce w interesie zagrożonego bytu winni uciec się do praktyk rolników amerykańskich. Pozatem pismo propagowało konieczność popularyzowania pism katolickich wśród ludności i ostrzegania jej przed grożącem kościołu katolickiemu niebezpieczeństwem ze strony różnego rodzaju organizacyj masońskich i bezbożników.- Wreszcie, jak ogólnie dotąd, prowadziło walkę ze Związkiem Strzeleckim.-

"Nowe Zycie".

Stwierdzało, że do pogłębienia kryzysu gospodarczego przyczynia się w dużej mierze polityka karteli i nawiązując do enuncjacji prasy prorządowej co do podjęcia przez Rząd walki ze sztywnością cen - dowodziło, że Rząd nie może zwalczać karteli, skoro sam je tworzy i skoro niektóre przedsiębiorstwa przemysłowe - są także skartelizowane. Wywody swoje na ten temat pismo kończyło uwagą, że nieobecna Konstytucja chroni kartele i ich gospodarkę,lecz tylko polityka Rządu. Po omówieniu w jednym z numerów uchwał Rady Naczelnej Stronnictwa Narodowego z dnia 25 września b.r. podkreślało, że - kiedy większość obecna Sejmowa nie jest zdolna do twórczej pracy, słusznie Rada Naczelna Stronnictwa Narodowego odwołuje się do społeczeństwa, przypominając, że jedynie żywe siły narodu, świadomią moralnych podstaw bytu i rozwoju Państwa, mogą przewrócić Polsce poważne stanowisku w stosunkach międzynarodowych i dźwignąć gospodarstwo narodowe z dzisiejszego upadku.-

6

Pozatem w artykule "Potrzeba zmian" - dowodziło, że interes Państwa wymaga rychłej zmiany systemu obsadzania wyższych stanowisk administracji państwowej odpowiednimi ludźmi. Zdaniem pisma, tak jak Rząd, który niema oparcia w społeczeństwie, jest szkodliwy dla Państwa, tak też i urzędnik, do którego społeczeństwo nie żywi zaufania - nie może przynosić Państwu pożytku.-

"Wspólna Praca".

Zamieściła artykuł "Postęp zwycięża", którego autor, b.poseł dr.M.Czarnecki dowodzi, że zwyciężają socjalistyczne hasła ochrony pracy i uspołecznienia narzędzi produkcji, za któremi wypowiadają się nawet powagi kościelne.

"Młodzi".

Dnia 25 września b.r. Wydział Okręgowy O.Z.P. w Łomży wydał pierwszy numer swego organu, dwutygodnik "Młodzi". W artykule wstępnym tego numeru określone zostały zadania O.Z.P., które streszczają się do walki z plagą żydowską, dążenia do tego aby komunizm nie miał dostępu do społeczności polskiej, żeby Państwem rządzili ci, którzy interes polski narodowej, a nie oderwanego od życia Państwa mają na względzie i obrona wiary katolickiej. Autor artykułu zaznacza, że kto - przeciw O.Z.P., względnie nie z nim - ten przeciwko narodowi i jego dążeniom oraz przeciw wielkiej Polsce. Zasługuje na uwagę artykuł p.t. "Dwa pokolenia", zawierający stwierdzenie, że istnieje rozdźwięk pomiędzy wychowaniem w niewoli starszem pokoleniem i widzącą świat realnie młodzieżą, dla której Państwo nie jest bóstwem i wszystkiem, a tylko formą życia narodu, w którym ludzi winno się dzielić nie na klasy - a według wartości.

-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI
Nr.BP.3814/32.T.
dnia 10 października 1932 r.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.10
za miesiąc wrzesień 1932 r.

III. Polski ruch polityczny.

a/ Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem.

Działalność BBWzR. w terenie była w dalszym ciągu słaba. Również poszczególne ogniwa organizacyjne Bloku nie wykazały większej żywotności, a przeciwnie w niektórych z nich wyłoniły się tarcia wewnętrzne, osłabiające ich spoistość na zewnątrz. M.in. w radzie powiatowej w Kołkowysku niewłaściwe posunięcia prezesa i sekretarza doprowadziły do rozdźwięku pomiędzy członkami. Ważniejszym momentem w działalności BBWzR. była rozpoczęta przez posła Michała Łazarskiego akcja w powiecie wysoko-mazowieckim, dotychczas przez BBWzR.zgoła zaniedbywana.

Powiat Łomżyński. Zebranie zamknięte.

W Zambrowie dnia 18 września b.r. - zebranie informacyjne, zwołane przez komitet gminny. Uchwalono rezolucję, stwierdzającą konieczność do obniżki cen wyrobów przemysłowych i przymusowej kontroli nad kartelami.-

Powiat Sokólski. Zebranie zamknięte.

W osadzie Korycin - zebranie komitetu gminnego, wybrano nowy zarząd i omówiono szereg spraw lokalnych.-

Powiat Wysoko-Maz. Akcja posła Łazarskiego.

W ciągu miesiąca poseł Michał Łazarski zlustrował ogniwa organizacyjne BBWzR. w powiecie i urządził wiece w Jenkach i Mólce, gminy Kowalewszczyzna, Sokołach, Dąbrowie-Wielkiej, Jabłonce i Wysokiem-Mazowieckiem, na których zapoznał zgromadzo-

[illegible]

gospodarczego. Obecnych na wiecach było około 1000 osób.-

b/ Stronnictwo Narodowe.

Dążyło konsekwentnie do pogłębienia wśród ludności psychozy przygnębienia i wytworzenia u niej przekonania, że Rząd nie zdołał opanować sytuacji gospodarczej w kraju, nie posiada bowiem oparcia w społeczeństwie, nie może zwalczać sztywnych cen kartelowych, sam bowiem prowadził dotąd politykę sprzyjającą kartelom, rządzi przy pomocy urzędników, do których społeczeństwo nie żywi zaufania i nie może liczyć na jakiekolwiek poparcie finansowe zagranicy. Zasługuje na podkreślenie, że we wrześniu duchowieństwo mniej niż dotychczas wyraźnie angażowało się w pracy politycznej Stronnictwa Narodowego i, że po przez artykuł polityczne półoficjalnego organu łomżyńskiej kurji biskupiej "Życia i Pracy" przebijało pewne umiarkowanie i pozory rzeczowej krytyki.-

Powiat Łomżyński.

Zebrania zamknięte.

Dnia 11 września b.r. w Małym-Płocku zebranie poufne z udziałem posła Witolda Staniskisa /20/ i posłanki Weliny Pepłowskiej /200/ oraz we wsi Poryte na plebanji z udziałem posła Choromańskiego /30/. Na zebraniach tych podkreślano bezczynność Rządu wobec wzrastającego w kraju kryzysu i niezdolności obozu rządowego do przeprowadzenia skutecznej walki ze sztywnością cen na wyroby przemysłowe, zwłaszcza skartelizowane.-

Powiat Suwalski.

Zgromadzenie publiczne.

W Krasnopolu dnia 4 września b.r. wiec posła Kakowskiego, który obarczał swą całkowitą odpowiedzialnością za istniejący w kraju kryzys gospodarczy i dowodził, że Rząd faworyzuje większą własność ziemską w płaszczyźnie świadczeń na rzecz Państwa.-

40

Powiat Szczuczyński. Zgromadzenia publiczne.

W Szczuczynie dnia 4 września b.r. w sali domu parafjalnym zgromadzenie publiczne, zwołane przez przesłankę Ewelinę Pepłowską. Zostało ono rozwiązane przez przedstawiciela władzy administracji ogólnej z powodu zakłócenia spokoju na sali, wywołanego wystąpieniami posłanki przeciwko Rządowi /200/.- Sprawozdanie Urzędu Wojewódzkiego do Ministerstwa z dnia 13 i 21 września b.r. Nr.BP.73/a/32.P.-

Tegoż dnia w Rajgrodzie - wiec sprawozdawczy posła Jana Choromańskiego. Wiec ten został także rozwiązany wskutek awantury, wywołanej przez bojówkę Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej, która zaatakowała grupę młodzieży, protestującej przeciwko bezpodstawnemu oskarżaniu Rządu przez posła Choromańskiego /40/.-

Sprawozdanie Urzędu Wojewódzkiego do Ministerstwa z dnia 21 września b.r. Nr.BP.73/a/32.P.-

Zebrania zamknięte.

W Grajewie dnia 4 września b.r. zebranie z udziałem posła Witolda Staniszkisa. Poseł dowodził m.in., że nowa ustawa o ustroju szkolnictwa utrudnia dostęp do szkół młodzieży wiejskiej /120/.-

Tegoż dnia w osadzie Wąsosz na plebanji zebranie poufne posłanki Eweliny Pepłowskiej /150/.-

W osadzie Wąsosz dnia 18 września b.r. zebranie, zwołane przez posła Witolda Staniszkisa. Przemówienie posła, jak wyżej na zebraniu w Grajewie /40/.-

W Radziłowie dnia 18 września b.r. zwołane przez miejscowego proboszcza, ks.Gołębiowskiego zebranie z udziałem posłanki Eweliny Pepłowskiej, która stwierdzała, że Rząd spowodował obecną nędzę na wsi nadmiernie przykręcaną śrubą podatkową. Przemówienie swoje zakończyła słowami:"Przeżyliśmy niewolę i Rosję - przeżyjemy także sanację".-

c/ Obóz Wielkiej Polski.

Wydział Okręgowy O.W.P. w Łomży wydał we wrześniu b.r. pierwszy numer swego organu, dwutygodnika np."Łodzi", którego redaktorem odpowiedzialnym jest Józef Krzybyszewski, członek nazwanego wydziału i współpracownik tygodnika "Życia i Pracy". Pozatem naznaczyła się wyraźna agresywność placówek Młodych O.W.P. w powiecie szczuczyńskim, których bojówki ochraniały wszystkie wiece i zebrania urządzane przez Stronnictwo Narodowe i dywersyjna w odniesieniu Chrześcijańskiej Demokracji działalność O.W.P.w Białymstoku, gdzie powstała licząca ponad 30-tu członków Placówka młodych O.W.P., wspierana wydatnie przez wielu starszych sympatyków O.W.P.

Powiat Ostrołęcki.

Zebranie zamknięte.

W Troszynie dnia 18 września b.r. - poufne zebranie placówki młodych O.W.P. /18/.-

d/ Polskie Stronnictwo Chrześcijańskiej Demokracji.

Żywszą, niż w poprzednich miesiącach działalność zewnętrzną Stronnictwa cechowała ostra krytyka poczynań rządu we wszystkich dziedzinach, a zwłaszcza walki ze skutkami kryzysu gospodarczego, dążenie do stworzenia wśród ludności przekonania, że rząd nie cieszy się zaufaniem społeczeństwa i, że społeczeństwo organizować się winno pod hasłem walki z obecnym systemem rządzenia Państwem.-

Powiat Augustowski.

Zgromadzenie publiczne.

W Augustowie dnia 8 września b.r. poseł Romuald Pułjan wygłosił odczyt n.t. Dziesięciolecie przyłączenia Śląska do Państwa Polskiego, w którym zarzucał Rządowi zaniedbywanie interesów Górnego Śląska i Pomorza oraz obdzieranie z zasług tych ludzi, którym Polska musi zawdzięczać przyłączenie Śląska /120/

Białystok - Miasto.

Zgromadzenia publiczne.

W dniach 11 września b.r. i 2 października b.r. wiece sprawozdawcze posła Wacława Bitnera dotyczące sytuacji politycznej i gospodarczej w kraju, którą poseł określał jako katastrofalną. W przemówieniach swych poseł Bitner wskazywał na grożące Polsce niebezpieczeństwo ze strony Niemiec i konieczność zaniechania waśni partyjnych wobec tego niebezpieczeństwa /200, 200/.-

Powiat Białostocki.

Zgromadzenia publiczne.

Dnia 18 września b.r. w Choroszczy i dnia 25 września b.r. w Krypnie wiece sprawozdawcze posła Wacława Bitnera, który dowodził, że istotnymi przyczynami kryzysu gospodarczego w Polsce są - nadmierne obsiążenie ludności podatkami oraz niefachowość Rządu i Marszałka Piłsudskiego jako dyktatora.- /100 i 200/.-

e/ Stronnictwo Ludowe.

Działalności nie przejawiło.-

f/ Narodowo-Chłopskie Stronnictwo Agrarne.

Na zjeździe wojewódzkim działacze Stronnictwa w Białymstoku dnia 12 września b.r. wybrano prezydjum Wojewódzkiego Komitetu Wykonawcze o Stronnictwa, które konstatowało się następująco - Roman Janowski z Ostrowi-Mazowieckiej, b.działacz czołowy PSL."Wyzwolenie" w powiecie ostrowskim - przewodniczący, Franciszek Wasilewski , b.działacz Stronnictwa Chłopskiego w powiecie sokólskim - viceprzewodniczący i Zygmunt Sosnowski, nieznany bliżej z działalności politycznej - sekretarz.-

Nazwane prezydjum wyznaczyło zjazdy powiatowe na październik w powiatach sokólskim, białostockim, wołkowyskim i ostrowskim.-

g/ Polska Partja Socjalistyczna.

Działalność PPS. w okresie sprawozdawczym charakteryzują prowadzona z dużym nakładem pracy i nawet środków finansowych obrona zagrożonego jej stanu posiadania w bielskim okręgu przemysłu drzewnego, zwłaszcza w Hajnówce, gdzie wpływy jej pomniejszą lokalna organizacja Związku Związków Zawodowych, dążenie do wejścia ponownie na teren powiatu łomżyńskiego, z którego PPS. została zepchnięta w okresie ostatnich wyborów do Sejmu i wreszcie łagodzenie tarć w ogniwach organizacyjnych partji i Klasowych Związków Zawodowych w Białymstoku i białostockim okręgu przemysłowym, powstałych z powodu przegrania długotrwałego strajku robotników przemysłu włókienniczego.-

Zgromadzenie publiczne.

W Hajnówce, powiatu bielskiego został zgłoszony na dzień 11 września b.r. wiec sprawozdawczy posła Stanisława Lubois'a. Wiec ten nie odbył się z powodu zakazu Starosty /sprawozdanie do Ministerstwa z dnia 13 września b.r.Nr.BP. 3603/32.P. i z dnia 28 września b.r.Nr.BP.3792/32.P./.-

W Łomży dnia 2 października b.r. zgromadzenie publiczne zwołane przez Centralny Wydział Miejski PPS. Przemawiali posłowie Bronisław Mikołajewski, Henryk Świątkowski i Ludwik Śledziewski, z których ostatni wystąpił z wręcz demagogicznymi i podburzającemi zarzutami przeciwko Rządowi i władzom, wobec czego o zgromadzenie o dwukrotnem, bezskutecznem upomnieniu przewodniczącego zostało rozwiązane przez delegata Starosty Powiatowego.-

W Łapach, powiatu wysoko-mazowieckiego dostrzeżono dążenie PPS.-ROL. do przesunięcia swych wpływów na młodzież szkolną, przeważnie dzieci kolejarzy.-Pierwszym krokiem w tym

42

kierunku jest założenie tamże składnicy podręczników szkolnych, sprzedawanych o 20% taniej, niż w miejscowej kooperatywie szkolnej.-

Białystok-Miasto.

Zebranie zamknięte.

Dnia 15 września b.r. - poufne zebranie zamknięte z udziałem posła Stanisława Dubois'a w sprawie wyborów do Rady Miejskiej m.Białegostoku.-

-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-

WOJEWÓDA BIAŁOSTOCKI
Nr.BP.4025/32.T.
Dnia 10 października 1932 r.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.
za miesiąc sierpień 1932 rok.

IV. Polskie związki i stowarzyszenia społecz

1/ Związek Strzelecki.

Nowe oddziały.

Powstały we wsiach Żurobice i Dziadkowicze, gminy w powiecie bielskim /10 i 12/ oraz w fabryce tytoniowej w Grodnie. /120/.-

Dnia 9 września b.r. zawieszony został z powodu bezczynności oddział w Mielniku n/Bugiem, powiatu bielskie

Oddział w Łysych, powiatu ostrołęckiego rozpoczął budowę domu Ludowego im.Marszałka Józefa Piłsudskiego.

W powiecie wysoko-mazowieckim została przeprowadz koncentracja 9-ciu oddziałów Związku.-

W powiecie bielskim zarysował się przychylniejszy stosunek duchowieństwa do Związku Strzeleckiego, podobno naskutek powstałych w kurji biskupiej w Pińsku orjentacy politycznych.-

2/ Stowarzyszenie Rezerwistów i b.Wojskowych.

Nowy oddział.

Powstał w Białobrzegach, powiatu augustowskiego /28

W Suwałkach 18 września b.r. odbyło się uroczyste poświęcenie sztandaru suwalskiego pułku Stowarzyszenia Rezerwistów i b.Wojskowych, liczącego 860 członków. W ur czystości poświęcenia brali udział przedstawiciele władz cywilnych z Wicewojewodą na czele oraz przedstawiciele w wojskowych, samorządowych i organizacyj społecznych.

e oddziały.

17
43

3/ Federacja Polskich Związków Obrońców Ojczyzny.

Dnia 11 września b.r. w Wołkowysku zjazd powiatowy delegatów Federacji /1 0/.-

Z inicjatywy oddziału Federacji w Wołkowysku utworzony został tamże komitet opieki nad grobami wojennymi.-

4/ Związek Inwalidów Wojennych.

Na walnem zebraniu koła powiatowego w Ostrowi-Mazowieckiej dnia 11 września b.r. postanowiono wysłać delegację do Pana Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych w sprawie nadania działek ziemi inwalidom.-

5/ Zjednoczenie Związków Młodzieży Wiejskiej i Ludowej.

W Łomży dnia 25 września b.r. odbyły się zorganizowane przez Zarząd Okręgowy Związku tamże dożynki, w których wzięło udział 1300 członków z 28 kół w powiecie łomżyńskim.

Podobne dożynki dnia 11 września b.r. odbyły się w majątku Zerna, gminy Zelwa w powiecie wołkowyskim /100/.-

6/ Legjon Młodych.

Powstały w sierpniu b.r. oddział Legjonów w Białymstoku zorganizował we wrześniu kursy dla swych członków.-

W Łomży dnia 2 b.m. odbył się zorganizowany przez Legjon Młodych wiec robotniczy, na którym w sprawach sytuacji gospodarczej i politycznej w kraju przemawiał poseł Władysław Dabulewicz, delegat Centralnego Wydziału Z.Z. Pluskowski i nauczyciel Tyszko z Piątnicy.-/400/.-

7/ Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej.

Powstały w-e wsiach Jastrzębna I., Jastrzębna II., i w

Ostrowie, powiatu augustowskiego,-oraz w Niećkowie, pow
szczuczyńskiego.

W Rohoźnicy - Wielkiej, gminy Krzemienica w powie
wołkowyskim - zlot rejonowy czterech oddziałów Stowarz
/120/.-

-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI
Nr.BP.8025/32.T.
Dnia 10 października 1932 r.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.10
za miesiąc sierpień 1932 rok.

V. Ruch wyznaniowy.

a/ Kościół Katolicki.

Ordynarjusz djecezji łomżyńskiej, ks.biskup Łukomski wydał orędzie w sprawie niesienia pomocy bezrobotnym, w którem nakazuje przystąpienie do tworzenia komitetów parafjalnych, któreby się zajęły zbieraniem ofiar pieniężnych i w naturze na pomoc dla głodujących i chorych. Akcja tych komitetów ma trwać do kwietnia przyszłego roku. Jest ona ujęta w orędziu - jako przeciwstawna w odniesieniu do rządowej akcji pomocy bezrobotnym - i jako taka została potraktowana przez prasę prorządową, która w orędziu dopatrzyła się współzawodnictwa nazwanego ordynarjusza z Państwem /sprawozdanie do Ministerstwa z dnia 9 września b.r. Nr.BP. 3531/32.T./.-

b/ Kościół Prawosławny.

Według oświadczeń poszczególnych proboszczów parafij prawosławnych, konsystorz prawosławny w Grodnie przystąpił do opracowywania programu akcji przeciwdziałania szerzeniu się sekt religijnych na gruncie prawosławnym.-

c/ Sekta Proroka Eljasza.

We wsi Grzybowszczyzna, gminy Szudziałowo w powiecie sokólskim istnieje od kilku lat samodzielna sekta której przewodzi miejscowy gospodarz Eljasz Klimowicz. W wrześniu Klimowicz został aresztowany pod zarzutem zamordowania w roku 1931 nieznanego osobnika, którego trupa znaleziono

pomiędzy Krynkami a Grzybowszczyzną. Ponieważ dnia 11 października b.r. w cerkwi w Grzybowszczyźnie, wybudowali własnym kosztem przez Eljasza Grzybowicza miał się odbyć doroczny odpust, na który zjeżdża zwykle znaczna liczba ludności prawosławnej z powiatu białostockiego, grodzieńskiego, bielskiego, wołkowyskiego i brzeskiego - i zachodziła możliwość wywołania przez fakt aresztowania Klimowicza nieprzychylnych do Państwa nastrojów wśród tej ludności, przeto na wniosek Starosty Powiatowego w Sokółce władze sądowe zwolniły Klimowicza z więzienia za kaucją,-ażeby mógł wziąć udział w traktowanym odpuście.-

d/ Sekta Baptystów.

Dnia 21 września w osadzie Narewka,powiatu bielskiego odbył się chrzest 9-ciu nowych członków sekty.-

e/ Polski Katolicki Kościół Narodowy.

Zamierzone utworzenie biskupstwa Polskiego Katolickiego Kościoła Narodowego w Ostrowi-Mazowieckiej prawdopodobnie nie dojdzie do skutku, przeprowadzona bowiem przez duchowieństwo katolickie akcja przeciwstawna w odniesieniu do Polskiego Katolickiego Kościoła Narodowego doprowadziła do tego, że liczba jego zwolenników stale maleje.-

f/ Sekta Adwentystów.

Istniejąca na terenie powiatu augustowskiego sekta adwentystów rozszerzyła stan swego posiadania do liczby około 50-ciu wyznawców.-

g/ Staroobrzędowcy.

Parafja staroobrzędowców w Aleksandrowie, gminy Kuków w powiecie suwalskim zamierza utworzyć przy pomocy naczelnej rady staroobrzędowców własną bilbjotekę-czytelnię.

45

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI
Nr.BP:4025/32.T.
Dnia 10 października 1932 r.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.10
za miesiąc wrzesień 1932 r.

VI. Mniejszości narodowe.

W całokształcie ruchu narodowościowego w ubiegłym miesiącu, zresztą jak zwykle dominowały sprawy żydowskie. W dalszym ciągu dostrzegane były dążenia sjonistycznej organizacji Tarbuth do osłabienia wpływu polskiego stronnictwa powszechnego na kształtowanie się współżycia ludności polskiej z ludnością żydowską. Duże zainteresowanie społeczeństwa obudziło zapowiadane wydanie Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej, które ma zmienić niektóre postanowienia obowiązującej dotychczas ustawy o przymusowym odpoczynku świątecznym. Żydowskie sfery gospodarcze ustosunkowały się jeśli już nie negatywnie, to w każdym razie z dużemi zastrzeżeniami do Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o funduszu pomocy dla bezrobotnych, twierdzą one bowiem, że fundusz ten pomniejszy spożycie opodatkowanych na rzecz tego funduszu artykułów. Prasa żydowska domagała się zmiany biurokrytycznego urzędowania skarbowych urzędów wymiaru podatkowego i rzeczowego traktowania przez te urzędy odwołań w sprawach podatkowych.

Ze spraw białoruskich na czoło wysuwała się w dalszym ciągu kwestja usanowania stosunków w Towarzystwie Szkoły Białoruskiej Naskutek nacisku Urzędu Wojewódzkiego - Zarząd Główny Towarzystwa Szkoły Białoruskiej spowodował w obawie przed zamknięciem Zarządu Okręgowego TSB. w Białymstoku, że zarząd ten wyjaśnił kołom TSB. iż zarządy ich nie mogą uchylać się od brania udziału w zwoływanych przez władze administracji ogólnej konferencjach i występować przeciwko polskim organizacjom społecznym o cenach pokrewnych.-

a/ Żydzi.

Życie polityczne.

Sjoniści.

W Augustowie powstał konflikt pomiędzy sjonistami i organizacją Agudas Israel, wywołany sprzeciwem miejscowego rabina przeciwko założeniu tamże szkoły "Tarbuthu".-

W Grodnie na zebraniu członków organizacji sjonistycznej omawiano konkretnie sprawy niesienia pomocy materjalnej emigrującym do Palestyny i ułatwiania emigracji pod pozorem ruchu turystycznego. W ciągu września b.r. wyjechało z Grodna do Palestyny 50-ciu członków nazwanej organizacji.
Z okazji pietnastolecia powstania Legjonu żydowskiego w Palestynie ulegające wpływom sjonistycznym organizacje żydowskie w Łomży urządziły tamże zawody sportowe.-

W Grajewie dnia 11 września b.r. odbyła się uroczyst poświęcenia sztandaru organizacji Brith-Trumpeldor.

Z uwagi na szerzący się komunizm wśród młodzieży żydowskiej organizacja sjonistyczna w Wysokiem-Mazowieckiem postanowiła zorganizować szereg odczytów nt."Szkodliwość komunizmu dla żydów".-

Życie gospodarcze.

W Kolnie delegat Związku Zydowskich Towarzystw Spółdzielczych, dr.Sz.Kołkier wygłosił odczyt, w którym omówił znaczenie spółdzielczości w walce z kryzysem. Podkreślając żywe zainteresowanie się Rządu spółdzielniami, nawoływał do wzmocnienia pracy w miejscowych spółdzielniach.-

Tenże odczyt został powtórzony w Grajewie.

2496

PRASA:

Prasa białostocka interesowała się kwestją wyboru do rady miejskiej miasta Białegostoku, podkreślając stale konieczność utworzenia przez społeczeństwo żydowskie jednolitego bloku wyborczego pod hasłem utrzymania dotychczasowego stanu posiadania żydów we wspomnianej radzie. "Unzer Lebn" wypowiadało się za doprowadzeniem do rychłego przejęcia przez miasto Żydowskiego Domu dla sierot, utrzymywanego dotychczas przez Żydowskie Towarzystwo Opieki nad sierotami. Omawiając rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej o utworzeniu funduszu pomocy dla bezrobotnych, nazwane pismo wypowiadało przekonanie, że wykonywanie tego rozporządzenia spowoduje zmniejszenie konsumbcji opodatkowanych artykułów i pogorszy sytuację drobnego handlu i rzemiosła.- To samo pismo podnosiło kwestję ważności metryk, wydawanych przez gminę wyznaniową żydowską i domagało się, ażeby metryki te były uznawane za ważne bez poświadczenia ich przez Magistrat.- Wiele miejsca poświęciło pismo sprawie urzędowania w skarbowych instytucjach wymiaru podatkowego. Stwierdzało ono, że urzędy te traktują podatnika jako tego, który stale kłamie i bynajmniej nie kwapią się z rozpatrzeniem jego odwołań w sprawie wymiaru podatkowego - rychło i rzeczowo.-

"Białystoker Beker" domagał się niezwłocznego rozpisania wyborów do rady miejskiej miasta Białegostoku i stwierdzał, że aczkolwiek robotnicy i organizacje bundowskie nie łudzą się, ażeby wybory te dały odpowiadającą ich interesom radę miejską, to jednakże nie chcą rządów komisarycznych w mieście. To samo pismo wyjaśniało powody, dla których Bund uchylił się od wzięcia udziału w wyborach

do wyznaniowej gminy żydowskiej w Białymstoku.- Stwierdzało ono, że Bund nie uznaje dzisiejszych gmin wyznaniowych żydowskich wogóle, które ze swą większością ortodoksyjną sjonistyczną, okrążone morzem nienawiści i wstrętu, są wogóle zaprzeczeni tego rodzaju instytucyj. Z tej też racji Bund, nie zrzekając się walk o noweczesne gminy wyznaniowe, nie widzi możności brania udziału w wyborach do gmin wyznaniowych żydowskich takich, jakie obecnie istnieją.-

"Der Grodner Moment" poświęcił dłuższy artykuł kongresowi Antywojennemu w Amsterdamie, w którym wywodził, że kongres ten nie da rezultatów, gdyż biorące w nim udział osoby nie posiadają żadnego wpływu na bieg przygotowań do zbliżającej się wojny.

To samo pismo polemizowało z prasą Stronnictwa Narodowego i Chrześcijańskiej Demokracji w sprawie zapowiedzianego wydania Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o przymusowym odpoczynku niedzielnym.i przekonywało, że zniesienie przymusowego odpoczynku dla żydów winno być wprowadzone jak najrychlej przez Rząd, który w swoim czasie dawał przedstawicielom społeczeństwa żydowskiego konkretne w tej mierze przyrzeczenia.-

Tenże "Grodner Moment" zbijał wywody prawicowej prasy opozycyjnej, że Rząd faworyzuje żydów, przyczem podkreślał, że żydzi bynajmniej nie odczuwają tego, ażeby byli przez Rząd faworyzowani.-

b/ Litwini.

Oddziały Litewskiego Towarzystwa Św.Kazimierza w powiatach grodzieńskim i suwalskim odbyły 8 zebrań w sprawach organizacyjnych i bieżących i urządziły 6 przedstawień scenicznych.-

25
47

Oddział Litewskiego Towarzystwa św.Kazimierza we wsi Polunce, gminy Krasnowo na walnem zebraniu dnia 11 września postanowił zakupić książki polskie, meble i pomocy szkolne dla trzeciego i czwartego oddziałów miejscowej, litewskiej prywatnej szkoły powszechnej.-

Omówione w poprzedniem sprawozdaniu wydarzenia w kościele w Puńsku dnia 15 sierpnia b.r. są ciągle przedmiotem artykułów w litewskiej prasie wileńskiej, która wydarzenia te oświetla świadomie i tendencyjnie.-

Dnia 18 września b.r. w Puńsku /powiatu suwalskiego/ odbył się odpust św.Franciszka, na którym nabożeństwo zostało odprawione według porządku ustalonego przez księdza biskupa Łukomskiego, t.j. kazanie po sumie i śpiewy na procesji po nieszporach w języku polskim.- Podczas kazania litwini wyszli z kościoła, a w czasie procesji pozostali w kościele, względnie stali na cmentarzu.-

c/ Białorusini.

We wrześniu b.r. została ostatecznie rozstrzygnięta sprawa sprzecznego ze statutem ustosunkowania się Zarządu Okręgowego Towarzystwa Szkoły Białoruskiej w Białymstoku do władz administracji ogólnej. Zarząd ten naskutek interwencji Zarządu Głównego T.S.B. wyjaśnił kołom T.S.B. w terenie, że zarządy ich obowiązane są brać udział we wszelkich konferencjach, zwoływanych przez władze administracji ogólnej i nie występować przeciwko pokrewnym polskim organizacjom społecznym, lecz w miarę możności współpracować z nimi. Naskutek takiego załatwienia sprawy Urząd wojewódzki zgodził się uznawać warunkowo Zarząd Okręgowy T.S.B. w Białymstoku jako statutem przewidzianą reprezen-

tację kół w powiatach.-

W Gródku, powiatu białostockiego - na walnem zebraniu członków oddziału T.S.B. wybrano nowy zarząd złożony w większości z osób poszlakowanych pod względem politycznym. Specjalnie nasilona została działalność Towarzystwa Szkoły Białoruskiej w powiecie wołkowyskim, gdzie w gminach Świsł. Porozów i Piaski prowadzona jest agitacja za tworzeniem prywatnych szkół z wykładowym językiem białoruskim.-

Na walnem zebraniu członków koła T.S.B. we wsi Hrynk gminy Świsłocz w powiecie wołkowyskim postanowiono zorganizować chór, koła dramatyczne i kursy dokształcające dla miejscowej młodzieży białoruskiej.-

W gminie Dubiażyn, powiatu bielskiego dostrzeżono zmniejszanie się frekwencji dzieci w publicznych szkołach powszechnych naskutek agitacji nie-przychylnych polskiemu szkolnictwu powszechnemu czynników białoruskich.-

-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-

48

EWODA BIAŁOSTOCKI

Nr.BP.4524/32.T.

uacyjne sprawozdanie
sięczne Nr 11. za
siąc październik 1932 r.

Białystok dnia 16 listopada 1932 roku

T A J N E - B P I L N E

Do

Ministerstwa Spraw Wewnętrznych

Departament I. Polityczny

w W a r s z a w i e

Z. 20/32

Przesyłamy sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.11
za miesiąc październik 1932 rok.

Za Wojewodę
Modliński
/St.Modliński/
Naczelnik Wydziału Bezp.Publ.

rzymują do wiadomości.

Pan Wojewoda w Wilnie,
" " w Nowogródku,
" " w Brześciu nad Bugiem,
" " w Warszawie,
" " w Stanisławowie,
" " w Lublinie,
" " w Tarnopolu,
" " w Łodzi,
Pan Prokurator Sądu Apelacyjnego w Warszawie,
" " " " w Wilnie,
" " " Okręgowego w Białymstoku,
" " " " w Grodnie,
" " " " w Łomży,
" " " " w Suwałkach.
Samodzielny Referat Informacyjny DOK.III. w Grodnie
" " " DOK. IX. w Brześciu nad Bugiem,
" " " DOK. I. w Warszawie,
K.O.P. "Brygada Grodno" w Grodnie,
Wszyscy Panowie Starostowie Powiatowi
Województwa Białostockiego,
Pan Starosta Grodzki w Białymstoku,
Pan Komendant Wojewódzki P.P. w Białymstoku,
Pan Naczelnik Urzędu Śledczego w Białymstoku.

H.F

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI
Nr.BP.4523/32.T.
Białystok, dn. 10 listopada 1932 r.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr.11.
za miesiąc październik 1932 r.

I. Sytuacja ogólna.

W układzie stosunków społeczno-politycznych na terenie Województwa, zobrazowanym w poprzedniem sprawozdaniu zaszły zmiany o tyle, że zwiększył się ciężar gatunkowy O.W.P. i, że nastąpiło ożywienie działalności stronnictw opozycyjnych w związku z sesją jesienną Sejmu, proklamowaną przez Stronnictwo Ludowe akcją bojkotu miast i tygodniem rolniczym. Stronnictwo Narodowe zapowiadało ostre wystąpienia swego klubu podczas sesji przeciwko Rządowi i nie-dwuznacznie podkreślało, że klub ten będzie poszukiwał na gruncie parlamentarnym generalnej rozgrywki z Rządem przy oparciu się o wszystkie inne stronnictwa opozycyjne. Pozatem Stronnictwo Narodowe negowało celowość i praktyczność wydanych przez Pana Prezydenta Rzeczypospolitej ustaw i rozporządzeń, dotyczących rolnictwa, a zarazem usiłowało przekonać rolników, że nie mogą i nie powinni liczyć na jakąkolwiek pomoc Rządu, a przeciwnie organizować się, ażeby pomoc tę znaleść sobie samym. Akcję tygodnia rolniczego potraktowało Stronnictwo Narodowe w ten sposób, że nawoływało poprostu do wykorzystania jej jako sposobności przyjścia do głosu przez opozycję rolniczą i zademonstrowania przez nią swego, negatywnego stosunku do Rządu i obozu prorządowego. W kampanji przeciwko R-ządowi Stronnictwo Narodowe uzupełniane było niejako przez Stronnictwo Chrześcijańskiej Demokracji, które stwierdzało, że ogół społeczeństwa polskiego ustosunkowany jest negatywnie do obozu sanacyjnego tak dalece, że w interesie rychłego odsunięcia tego

obozu od kierowania Państwem należy dołożyć starań, ażeby wszystkie stronnictwa opozycyjne utworzyły jednolity front i wypracowały plan koncentrycznego ataku przeciwko Rządowi. Zasługuje na uwagę, że Chrzescijańska Demokracja, a przynajmniej jej organ grodzieński "Nowe Zycie", widziała w proklamowanej przez Stronnictwo Ludowe akcji bojkotu miast celowe posunięcie, zastrzegała się jednakże, że posunięcie to jest wst-ydliwe i pozbawione określonego wyrazu, gdyż przywódcy Stronnictwa Ludowego nie położyli swych podpisów pod odezwami, nawołującemi do bojkotu i nie określili wyraźnie, czego bojkotujący miasta rolnicy winni się domagać od Rządu. Żądania te zaś streszczała do - natychmiastowej likwidacji karteli, wydatnego obniżenia cen na produkty monopolowe, ogłoszenia moratorjum na wszystkie zaległości płatnicze i wierzytelności robotników, zmniejszenia podatków, wydatniejszej pomocy dla rolników i p. Żądania Chrzescijańskiej Demokracji pokrywały się w tym względzie z żądaniami Stronnictwa Narodowego. W odniesieniu do omawianej akcji bojkotu miast PPS. zachowała się z rezerwą i nie poświęcała jej większej uwagi, zajęta bowiem była sprawami bezpośrednio ją obchodzącemi. M.in. broniła swych wpływów w bielskim okręgu przemysłu drzewnego i czyniła wysiłki w kierunku doprowadzenia do zatargów zbiorowych w przemyśle drzewnym, włókienniczym i garbarskim.

Zycie społeczne specjalnych uwag nie nastręcza.

Sprawy mniejszości narodowych omówione zostały na innem miejscu.-

Sytuacja gospodarcza w Województwie pozostawała bez zmian. W przemyśle zarysowały się silne tendencje w kierunku doprowadzenia do zniżki zarobków w granicach od 10-15%. Tendencje te dotyczyły przedewszystkiem przemysłu włókienniczego, który

uznał za niemożliwe utrzymanie sztywności umowy zbiorowej z 12 lipca. Wprawdzie stan zatrudnienia robotników w przemyśle nie pomniejszył się, niemniej jednakże pod koniec października zarysowały się oznaki, że stan ten w listopadzie zostanie znacznie zwężony, co doprowadzi do zaostrzenia kwestji bezrobocia. Jeżeli chodzi o teren wiejski to dodatniem zjawiskiem był wzrost wpływów podatkowych, dochodzący w niektórych powiatach do 15%. Mimo to sytuacja rolnictwa jest ciężka i wymaga konsekwentnego wykorzystania wydanych w drodze Dekretu Pana Prezydenta ustaw i rozporządzeń. Sytuację tę pogarszają nierzadko urzędy skarbowe, których działalność nastręcza wiele uwag i zastrzeżeń.

-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI
Nr.BP.4524/32.T.
Dnia 10 listopada 1932 roku

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne Nr 11.
za miesiąc październik 1932 r.

II. Przegląd prasy.

a/ Prasa prorządowa.

" Przegląd Łomżyński". Omawiając obecną sytuację gospodarczą w świecie, pod
nosił, że walka dwuch poglądów pesymizmu i optymizmu zaczyn
wskazywać, iż w tej walce zwycięży optymizm. Podobnie zda-
niem pisma w Polsce również nie brak oznak, że, choć bardzo
powoli, zaczyna przeważać optymizm. Według podkreśleń pism
umacnia się coraz bardziej przeświadczenie, że dotychczaso-
wa, mocna podstawa złotego przetrzyma zwycięsko kryzys go-
spodarczy do końca. Zdecydowanej polityce Rządu na odcinku
pieniężnym należy zawdzięcuać, że obawy o los złotego,
wyrażane ciągle w niektórych sferach społeczeństwa zniknęły

Kładąc duży nacisk na wyrównanie cen, których obecna
rozpiętość jest znaczna, czasopismo konkluduje, że jeśli
w tej dziedzinie wszystkie trudności zostaną pokonane, to
na wiosnę przyszłego roku należy się spodziewać znacznej
poprawy sytuacji gospodarczej kraju.

W art.p.t. "Fałszywe karty w grze politycznej" pismo
wysunęło szereg zarzutów pod adresem O.W.P., podkreślając,
że O.W.P. posługuje się fałszem w walce politycznej z Rząd
O.W.P. twierdzi, że nie występuje przeciwko Państwu, ale
z drugiej strony ogłosiwszy społeczeństwu, że w Polsce
absolutnie wszystkie odcinki życia państwowego opanowane
są przez "sanację", wzywa to społeczeństwo do zwalczania
wszystkich przejawów życia państwowego, bo jest ono "sana-
cyjnem". - Autor artykułu na tej podstawie wyciąga wniosek
że jeśli istotnie wszystko przez Rząd i czynniki prorządow

zostało opanowane, to wzywanie społeczeństwa do walki z organami władzy państwowej jest nawoływaniem do walki z samem Państwem.

W związku z procesem sądowym, jaki odbył się w Wąbrzeźnie przeciwko redaktorowi "Słowa Pomorskiego", czasopismo w artykule specjalnym omówiło szkodliwą i przeciwpaństwową działalność O.W.P., nazywając ją anarchistyczną. Pismo podkreślało, że O.W.P. na terenie Pomorza spełniał tembardziej szkodliwą rolę, że wiedząc o małej liczbie inteligencji miejscowej, nawoływał do zwalczania inteligencji napływowej, bez której nie można sobie wyobrazić rozwoju tej dzielnicy i mocnego jej zrośnięcia się z resztą organizmu państwowego.-

Omawiając kierunek ideologiczny organu łomżyńskiej placówki O.W.P. dwutygodnika "Młodzi" pismo wskazywało, że z chwilą rozpoczęcia wydawania nazwanego czasopisma ejecezjalny organ "Zycie i Praca" zmniejszył ilość napastliwych artykułów przeciwko Rządowi i jego przedstawicielom. Zdaniem "Przeglądu Łomżyńskiego" jest to zgóry umówiony podział "pracy" pomiędzy nazwanemi czasopismami, jednak istniejącej między niemi współpracy ukryć się nieda.-

Inne czasopisma prorządowe, jak "Tygodnik Wołkowyski", "Nasz Łos", " Gazeta Bielska", "Dziennik Białostocki" i t.p. zagadnień natury politycznej nie poruszały.-

b/ Prasa opozycyjna.

"Zycie i Praca".

W artykule p.t. "Konieczna współpraca" omawiało sytuację gospodarczą rolnictwa, a następnie, stwierdziwszy, że na wsi przeludnienie wzrasta i, że wieś powstałego nadmiaru ludności pomieścić nie może, nawoływało ludność wiejską do poświęcania się rzemiosłu, które szczególnie w małych

miasteczkach jest zaniedbane i opanowane przez żydów. Dzieje się tak dlatego, że ludność wiejska czyni zakupy u rzemieślników żydów, zamiast popierać polski handel i polskie rzemiosło.-

W związku z tem czasopismo nawoływało do bojkotu żydowskich warsztatów rzemieślniczych i popierania polskich.

W art.p.t."Trzeba wieś zorganizować" podkreślało p-s przedewszystkiem, że wśród społeczeństwa polskiego szerzy się niedowiarstwo, upadek dobrych obyczajów i nędza, co dotkliwie jest odczuwane przez wieś a następnie, wzywał ludność wiejską do organizowania się na wzór zachodnio-europejski i przeciwstawienia się rzekomo istniejącym tendencjom, zmierzającym do zepchnięcia włościaństwa do roli podrzędnej warstwy społeczeństwa.

W związku z projektem znowelizowania dotychczasowych przepisów o godzinach, handlu zamieściło artykuł pt. "Swięcenie niedzieli w Polsce zagrożone", w którym ostro przeciwstawiał się rzeczonemu projektowi, a następnie zaznaczał: "Musimy z całą przykrością i ździwieniem podkreślić ten fakt, że w sprawie powyższej, tak ważnej dla kościoła i społeczeństwa katolickiego, czynniki miarodajne nie zechciały się porozumieć i zasięgnąć nawet opinji władz kościelnych. A przecież nowela powyższa wkracza głęboko w życie religijne państwa, 90% ludności,którego należy Kościoła chrzescijańskiego".-

Nawiązując do "Tygodnia Rolniczego", omawiało w ujemnem świetle położenie gospodarcze rolnictwa, twierdząc, że "jest ono poprostu ograbiane przez wszystkich i ze wszystkich stron", że nie można wierzyć, aby ceny przemysłowe obniżyły się do cen rolniczych, czego dowodem jest obniżka cen cukru, która odbiła się na cenie buraków,

a więc znowu na rolnictwie i wreszcie konkluduje, że w czasie "Tygodnia Rolniczego" wszyscy rolnicy nie powinni ograniczyć się do uchwalenia żądań, wysuniętych przez CTO i KR, ale "powinni domagać się mocno i zgodnie takich zarządzeń, które mogłyby przynieść naszemu rolnictwu rzeczywistą pomoc i ulgę".

Tygodnik "Młodzi"

Stwierdziwszy niechęć społeczeństwa do interesowania się zagadnieniem natury politycznej, polegającą na nieprzychylnem odnoszeniu się do tych, którzy na polu politycznem pracują, wysuwał szereg argumentów, przy pomocy których starał się przekonać swych czytelników, że niechęć ta jest szkodliwą dla interesów Państwa, z czem Stronnictwo Narodowe i O.W.P. podjęły zdecydowaną walkę, dążyli do zainteresowania sprawami politycznemi również i organizacje społeczne.-

Nawiązując do faktu rozwiązania O.W.P. na Pomorzu, podkreślał, że zarządzeniem Wojewody Pomorskiego "poruszone zostały wszystkie umysły myślące uczciwie i narodowo", a następnie swoje rozwiązania na powyższy temat kończył w sposób następujący: "Idea Wielkiej Polski i wskazania, rzucone przez Romana Dmowskiego w sercach ludu pomorskiego, zorganizowanego w Obozie czy niezorganizowanego - żyć będą zawsze... Żyć będą tem intensywniej im bardziej głęboko skryte, im bardziej przed okiem policjanta lub Starosty będzie zatajone".-

W artykule p.t. "Nie martwcie się" autor scharakteryzował rozwój O.W.P. i jego założenia ideologiczne podnosząc O.W.P. "jest w razem potężnego ruchu czysto polskiego jest przejawem zbudzonego, zdrowego instynktu narodu w młodem pokoleniu i nikt ani nic nie zdoła go zagłuszyć i zahamować w żywiołowym rozwoju".- Autor artyku

swoje rozważania zakończył uwagą, że rozwoju ruchu narodowego w Polsce, boją się tylko żydzi i masonerja.-

"Nowe Życie".

W artykule p.t. "Potrzeba zmian" omawiało zagadnienie administracji w Polsce, a następnie podkreślało, że tak, jak Rząd winien posiadać zaufanie całego społeczeństwa, tak administracja lokalna winna znów mieć zaufanie społeczeństwa na danym terenie. W Polsce są stosunki tego rodzaju, że administracja lokalna tego zaufania nie posiada i dlatego w jej składzie personalnym należy przeprowadzić jak najszybciej zmiany.-

Podkreślało kilkakrotnie ożywienie się życia politycznego w Polsce, opierając swe spostrzeżenia pod tym względem na urządzanych często w ostatnich czasach zgromadzeniach Stronnictwa Narodowego i Ludowego. Przejawy działalności stronnictw opozycyjnych wskazują na to, że niechęć do Rządu i przeciwstawianie się jego poczynaniom wzrastają. Następnie podkreślało, że negatywny stosunek do Rządu cechuje całe społeczeństwo. Opozycja nie uggodniła jednak swego programu działania, co winna uczynić jak najrychlej, aby społeczeństwo, które odsunęło się od obecnego Rządu, pozyskać dla siebie i dla Państwa.-

Nawiązując do rozpoczętej sesji sejmowej omawiało sytuację Skarbu Państwa, oceniając ją, jako katastrofalną, a następnie podkreśla, że obecna większość Sejmowa nie jest w stanie naprawić tej sytuacji i swoje rozważania na ten temat kończyło uwagą, że "obecny Rząd pułkowników powinien ustąpić. "Pierwszej Brygadzie winno się dać rozkaz: - odmaszerować. Dalsze brygady, jak ciury obozowe rozlecą się same. Wtedy możliwa będzie prawdziwa sanacja, czyli naprawa złego".

o:o:-:-:-:o:-:o:-:o

JEWODA BIAŁOSTOCKI — Sprawozdanie miesięczne Nr.[illegible]

r.BP.4524/32,T. — za miesiąc październik 1932 r.

nia 10 listopada 1932 r.

III Polski ruch polityczny.

a/ Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem.

Działalność BBWzR. w terenie stosunkowo do poprzednich miesięcy była nasilona. Cechowało ją bezpośrednie oświetlanie przez posłów i senatorów poczynań Rządu w dziedzinie walki z kryzysem ogólnie, a pomocy rolnictwu w szczególności, a także dementowanie argumentów, wysuwanych przeciwko Rządowi i blokowi prorządowemu przez stronnictwa opozycyjne. Słabą natomiast była nadal działalność organizacyjna bloku, poszczególne bowiem jego ogniwa nie wykazały ani żywotności, ani też zainteresowania się zagadnieniami natury lokalnej. Na październik przypadło także żywsze zainteresowanie się przedstawicieli parlamentarnych BBWzR. ośrodkami robotniczymi, a zwłaszcza w bielskim okręgu przemysłu drzewnego. W ostatnim w padku wiec posła Malinowskiego w Hajnówce wywołał niezwłoczną i silną reakcję ze strony PPS.CKW.

ałystok-Miasto.

Zgromadzenie publiczne.

Dnia 16 października b.r. akademja z udziałem posła Jana Walewskiego oraz wiec marszałka Stanisława Cara, który wygłosił przemówienie na temat projektowanych zmian Konstytucji /900/.

wiat Białostocki.

Zebranie zamknięte.

W Michałowie dnia 2.X.b.r. na zebraniu koła gminnego dokonano wyboru nowego zarządu /40/.-

owiat Bielski.

Zebranie zamknięte.

Dnia 2.X.b.r. w Hajnówce zebranie sprawozdawcze z działal-

10

ności Z.Z.Z. i zabiegów, mających na celu poprawę bytu robot
ków, oraz w dniu 18.X.b.r. tamże zebranie z udziałem posła
Malinowskiego /250/.-

Powiat grodzieński.

Zgromadzenie publiczne.

W Grodnie w dniu 15.X.B.r. akademja poselska przy udziale
posłów Tarlikowskiego, Walewskiego oraz wicemarszałka Cara,
który wygłosił przemówienie na temat projektowanych zmian K
stytucji /1000/.-

Powiat Łomżyński.

Zgromadzenie publiczne.

W Łomży dnia 2.X.b.r. na wiecu robotniczym poseł Stani
Dabulewicz omawiał poczynania Rządu w dziedzinie gospodar
czej /400/.-

Dnia 9.X.b.r. w Łomży - zebranie organizacyjne miejski
go koła /100/.-

Zebrania zamknięte.

W Czerwonem dnia 16.X.b.r. na zebraniu Komitetu gminne
omawiano sprawy bieżące /100/.-

Na zebraniu Rady Powiatowej w Łomży dnia 23.X.b.r. przy
udziale posłów Terlikowskiego i Bzowskiego wysunięto konie
ność ożywienia pracy na pograniczu /43/.-

W dniu 2.XI.b.r. dokonano wyborów nowego zarządu powyż
szej Rady.-

Powiat Ostrołęcki.

Zgromadzenia publiczne.

W Ostrołęce dnia 16.X.b.r. odbyło się zgromadzenie, na
którem poseł Godlewski i senator Wielowiejski omówili pocz
nania Rządu zmierzające do polepszenia sytuacji gospodarst
rolnych /300/.-

Powiat Suwalski.

Zgromadzenia publiczne.

W Suwałkach dnia 23.X.B.r. wiec sprawozdawczy senatorów
Romana i Wielowiejskiego oraz posłów Dabulewicza i Łazarski

Omawiano poczynania Rządu w dziedzinie polityki zagranicznej oraz łagodzenia kryzysu gospodarczego /300/.-

Powiat Szczuczyński

Zebranie zamknięte.

Na posiedzeniu Rady Powiatowej w Grajewie dnia 30.X.B.r. senator Poczętowski wygłosił przemówienie na temat kryzysu gospodarczego /40/.-

Powiat Wołkowyski

Zebranie zamknięte.

W Wołkowysku dnia 9.X b.r. walne zebranie delegatów kół BBWzR. powiatu wołkowyskiego, na którem złożono sprawozdanie z działalności Sekretarjatu powiatowego i kół gminnych, a następnie posłowie Bzowski i Walewski wygłosili przemówienia na temat polityki ~~gamnań~~ zagranicznej Rządu oraz sytuacji gospodarczej.-

Powiat Wysoko-Maz.

Zgromadzenie publiczne.

W Wysokiem-Mazowieckiem dnia 16.X.b.r. - zjazd powiatowy delegatów komitetów gminnych i wiejskich z udziałem senatorów Romana i Poczętowskiego oraz posła Łazarskiego, którzy w wygłoszonych przemówieniach omówili sprawy gospodarcze /350/.-

b/ Stronnictwo Narodowe.

W październiku nastąpił znów nawrót Stronnictwa do cichej pracy organizacyjnej i umacniania wpływów w organizacjach społecznych i gospodarczych kosztem pracy terenowej. Nastawienie takiej działalności Stronnictwa szło przedewszystkiem w kierunku wzmocnienia ogniw i pod względem ilości członków Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej, Akcji Katolickiej, sodalicji i t.p. Poza propagowaniem argumentów opozycyjnych, powtarzanych zresztą za organami naczelnemi stronnictwa, silniejsze było jego nastawienie na rozbudowę placówek O.W.P., szczególnie w okręgu łomżyńskim. Świadczy o tem fakt, że został

zaangażowany we wspomnianym okręgu Józef Przybyszewski jako instruktor z pensją około 800 złotych miesięcznie, przyczem wyposażony go w ten mechaniczne środki lokomocji. Organ lokalny Stronnictwa tygodnik "Zycie i Praca" złagodził ton swych wystąpień opozycyjnych, co tłumaczyć należy tem, że rolę jego pod względem bojowości wystąpień przejął organ O.W.P., dwutygodnik "Młodzi". Pisma te podzieliły niejako między sobą rolę; pierwsze jest umiarkowane, a przynajmniej za takie chcę uchodzić, drugie zaś staje się przebojowym organem

Powiat Łomżyński.

Zebranie zamknięte.

W Jedwabnem dnia 2.X.b.r. na zebraniu niezgłoszonem do Starostwa posłanka Ewelina Pepłowska przemawiała na temat nie zaradności Rządu w walce z Kryzysem i rzekomej nieufności zagranicy do Polski oraz konieczności zmiany Rządu /40/.-

W Łomży dnia 9.X.b.r. na zebraniu członków Stronnictwa Narodowego wygłosili przemówienia posłowie Witold Staniszkis i Ewelina Pepłowska poruszając sprawy gospodarcze i projekt ustawy samorządowej /200./.-

Powiat Suwalski.

Zebranie zamknięte.

We wsi Pawłówka, tejże gminy dnia 23.X.b.r. zebranie z udz udziałem posła Choromańskiego.-

c/ Obóz Wielkiej Polski.

Niemal we wszystkich powiatach djecezji łomżyńskiej obserwowane było ożywienie działalności placówek, często lustrowanych przez instruktorów z Łomży i Warszawy, jednakże mimo wszystko placówki same jako takie szerszej działalności nie przejawiały. W ciągu miesiąca powstało 6 placówek, liczących około 80 członków. Jedną z tych placówek, najliczniejszą, jest placówka w Białymstoku, która zaprzysięgła

Romana i Wielowiejskiego oraz posłów Dabulewicza

swych członków i odbyła uroczystość poświęcenia mieczyków w dniu 16 października b.r. Przeważny odsetek członków tej placówki stanowią urzędnicy skarbowi.-

Zaznaczyć należy, że dotychczas ogniwa O.W.P. nie były należycie obsługiwane przez instruktorów i nie posiadały specjalnego organu prasowego, jako czynnika pobudzającego ich do pracy. W październiku Wydział Okręgowy w Łomży zaangażował jako instruktora wspomnianego wyżej Józefa Przybyszewskiego i spopularyzował wśród placówek dwutygodnik "Młodzi", który staje się właśnie tym czynnikiem, pobudzającym placówki do pracy i potęgującym ich energję.-

Białystok-Miasto.

Zebranie zamknięte.

Dnia 18.X.b.r. odbyła się uroczystość poświęcenia mieczyków "Bolesława Chrobrego" a następnie zebranie z udziałem [illegible] Sicińskiego /80/.-

Powiat Łomżyński.

Zebranie zamknięte.

W Łomży dnia 9.X. zebranie miejscowej placówki O.W.P. Przemawiali posłowie Witold Staniszkis i Zygmunt Berezowski na temat konieczności walki OWP. z piętrzącemi się trudnościami i natury gospodarczej i politycznej w kraju./50/

Dnia 29.X.b.r. przybył do Łomży poseł Witold Staniszkis, który odbył konferencję z obożnym OWP. Józefem Przybyszewskim w sprawie wynajęcia lokalu dla łomżyńskiej placówki OWP.-

Powiat Ostrołęcki.

Zebranie zamknięte.

We wsi Zabiele, gminy Rzekuń zjazd OWP. pod przewodnictwem posła Choromańskiego, w którem poza miejscową placówką wzięli udział delegaci OWP. w Łomży z Przybyszewskim na czele.-

d/ Polskie Stronnictwo Chrześcijańskiej Demokracji.

W poprzednich miesiącach nastąpiło ogólne osłabienie działalności poszczególnych ogniw Stronnictwa w terenie. Stwierdziwszy to, poseł Wacław Bitner nastawił sekretarjat wojewódzki w Białymstoku na silniejsze i bezpośrednie instruowanie tych ogniw i sam opracował plan akcji, która ma podnieść aktywność Stronnictwa, którego działalność cechują pewnego rodzaju apatja i bierność. Charakterystycznem jest, że wybitniejsi działacze Stronnictwa wypowiadają pogląd co do konieczności przytępienia ostrości walki opozycyjnej z Rządem i nieuchylają się od poszukiwania stycznych współpracy z czynnikami administracyjnemi, bądź też nawet prorządowemi. Pod koniec miesiąca w związku ze zwołaniem sesji sejmowej grodzieńskie "Nowe Zycie" usiłowało zaostrzyć kurs Stronnictwa w stosunku do Rządu, co mu się jednakże w odniesieniu do terenu nie udało. Na podkreślenie równ[illegible] zasługuje okoliczność, że ulegające wpływom Stronnictwa duchowieństwo zaledwie w nielicznych wypadkach występowało przeciwko Rz[illegible]owi.

Białystok-miasto.

Zebranie zamknięte.

W dniu 2.X.b.r. poseł Wacław Bitner na zebraniu członków miejscowego koła Ch.D. wygłosił odczyt na temat ustroju chrześcijańsko-społecznego. Na temże zebraniu wybrano nowy zarząd koła /200/.-

Powiat Wołkowyski.

Zebranie zamknięte.

W Mścibowie dnia 9.X.b.r. na zebraniu członków Ch.D. poseł Wacław Bitner omawiał sprawy gospodarcze w ujęciu ogólno-państwowem /150/.-

e/ Stronnictwo Ludowe.

Działalności nie przejawiło. Odbyło się zaledwie zebranie

15
56

Zarządu powiatowego w Białymstoku, na którem poseł Adolf Sawicki podkreślał potrzebę wstrzymania się przez rolników z dowożeniem produktów rolnych do miast celem zmuszenia zarządów tych miast do obniżenia opłat targowych i spowodowania zwyżki cen na wspomniane produkty. Mimo zaleceń posła Sawickiego w tym kierunku żadne przejawy proklarmowane przez Stronnictwo Ludowe i Związek Zawodowy Rolników akcji bojkotu miast na terenie Województwa Białostockiego nie miały miejsca. Przeciwnie w ciągu miesiąca dowóz produktów przez rolników do miast był większy, niż w miesiącu poprzednim z racji przypadających na październik i listopad płatności podatkowych i terminów regulowania innych wierzytelności.

Poseł Sawicki przeniósł się z Korycina, gdzie dotąd stale mieszkał do Białegostoku i zapowiedział energiczniejsze zainteresowanie się sprawami Stronnictwa .

Powiat Sokólski. Zebranie zamknięte.

W Korycinie dnia 13.X.b.r. - zebranie gminne delegatów kół poświęcone sprawom gminnym. Na wniosek posła Sawickiego uchwalono rezolucję domagającą się od władz przeprowadzenia kontroli gospodarki gminnej /80/.-

Powiat Augustowski. Sekretarz Wojewódzki Stronnictwa , Antoni Trochim zabiegał w kierunku zorganizowania ogniw i pozyskania członków co mu się jednakże nie udało.-

f/ Narodowo-Chłopskie Stronnictwo Agrarne.

Członek wojewódzkiego komitetu wykonawczego, Zygmunt Sokołowski poczynił starania w kierunku zorganizowania kół Stronnictwa w powiatach sokólskim i białostockim i powziął zamiar utworzenia w Białymstoku sekretarjatu wojewódzkiego.

Powiat Ostrowski.

Zebranie zamknięte.

W Ostrowi-Mazowieckiej dnia 6.X b.r. - zebranie organizacyjne przy udziale delegatów z 16-tu gmin powiatu. Na zebraniu tem przewodniczący wojewódzkiego Komitetu Wykonawczego Roman Janowski podkreślał konieczność organizowania się rolników w Stronnictwie ~~Ludowem~~, stojącem na gruncie ideologji Marszałka Piłsudskiego /25/.-

g/ Polska Partja Socjalistyczna.

Zwracała szczególną uwagę na bielski okręg przemysłu drzewnego. W związku ze skutecznem zainteresowaniem się tym okręgiem przez BBWzR. Ponadto w nazwanym okręgu PPS. usiłowała umocnić swe wpływy dla celów podjęcia akcji propagandowej na terenie wiejskim, gdzie wpływy jej są minimalne. W traktowanym okręgu przemysłowym PPS. przeżywa proces radykalizowania się jej szeregów, co jest skutkiem metod działania przywódców poszczególnych ogniw partyjnych. Przywódcy ci dla pozyskania popularności i doraźnych efektów rzucali w swoim czasie hasła demagogiczne i zbyt radykalne, które dyskontowane były przez czynniki wywrotowe. Wskutek tego nastąpiło nasycenie partji wpływami komunistycznemi i to tak dalece, że ogniwa partyjne obecnie, nie chcąc narażać się na utratę wpływów siłą rzeczy zmuszani są iść za nastrojem ogółu członków partji - bez możliwości urobienia tych nastrojów w sensie eliminowania z nich radykalizmu.

Powiat Bielski

Zgromadzenia publiczne.

W Gródku k/Białowieży - dnia 4.X b.r. - zebranie sprawozdawcze posła Stanisława Dubois, który przedstawiał w oświetleniu robotnika, sytuację polityczną i gospodarczą

57

Dnia 30.X.b.r. w Hajnówce - odczyt posła Kazimierza Czapińskiego n.t. "Faszyzm, klerykalizm a socjalizm", utrzymany w ramach odczytu naukowego z pewnem zabarwieniem propagandowem/350/

-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-:-

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI

Nr.BP.4524/32.T

Dnia 10 listopada 1932 roku

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne

Nr 11 za miesiąc październik

1932 r.

IV. Polskie związki i stowarzyszenia społeczne.

1/ Związek Strzelecki.

Nowe oddziały

Powstały w Popławach, Bujakach, Zajęcznikach i Werpachach Starych, w Domanowie, Pulszach, Mierzwinku, Łanpicy i Pobikrach w powiecie bielskim, we wsiach Palnica II i Łukawica, gminy Hożej oraz w Hożej /12/ w powiecie grodzieńskim.

W Rzekuniu w powiecie ostrołęckim powstał oddział żeński /14/, oraz w tymże powiecie we wsi Borek, gminy Czerwin /30/ i we wsi Tatary, gminy Kadzidło - oddziały męskie.

W Ostrowi-Mazowieckiej 12 członków na skutek agitacji miejskiego wikarego ks. Dmochowskiego wystąpiło z miejscowego oddziału Związku Strzeleckiego.

W Białymstoku i Sokółce odbyły się zjazdy powiatowe komendantów oddziałów, oraz urządzono kurs instruktorski dla komendantów w Suwałkach.

W Kadzidle powiatu ostołęckiego postanowiono urządzić świetlicę dla okolicznych oddziałów.

Na całym terenie województwa z racji "Tygodnia Strzelca" odbyły się zawody strzeleckie, marsze oraz akademje okolicznościowe.

Działalność Związku Strzeleckiego cechowały konsekwentne dążenia do nawiązania współpracy z innemi organizacjami i społeczeństwem wogóle przewartościowania ele-

~~19~~
58

mentu członkowskiego i uodpornienia jego oddziałów na agitacje i dywersje czynników opozycyjnych.

W dążeniu tem Związek Strzelecki staje się na terenie województwa czynnikiem, którego ciężar gatunkowy w ogólnym układzie stosunków społeczno-politycznych stale wzrast.

Nowe oddziały.

2/ Stowarzyszenie Rezerwistów i b.Wojskowych.

Powstały w Czarnej Wsi /35/ i Gródku /25/ oraz w Goniądzu /39/ w powiecie białostockim.

Oddział powstały na terenie gminy Durlasy, powiatu ostrołęckiego liczy 500 członków.

Dnia 11 października zebranie organizacyjne w Dąbrowie, powiatu sokólskiego /50/.

W ciągu miesiąca ogniwa organizacyjne stowarzyszenia czynią przygotowania do zwołanego na dzień 6 b.m. zjazdu walnego delegatów Stowarzyszenia. Zjazd ten stanie się niewątpliwie momentem zwrotnym w życiu i działalności Stowarzyszenia na terenie województwa białsotockiego.

3/ Związek Zjednoczonej Młodzieży Wiejskiej i Ludowej.

Dnia 18 października w Wołkowysku odbył się walny zjazd delegatów KSL z terenu powiatu poświęcony sprawom organizacyjnym, kulturalno-oświatowym i przysposobienia rolniczego. Na zjeździe wybrano zarząd powiatowy /120/.

4/ Legjon Młodych.

Nowy oddział.

Powstał dnia 22 października w Wołkowysku /13/. Dnia 23.października w Białymstoku. Legjon Młodych zorganizował publiczny odczyt.

5/ Legja Inwalidów W.P.

Nowy oddział. Dnia 23 października powstało Koło w Grodnie /23/.

6/ Związek Obrony Kresów Zachodnich.

W związku z tygodniem zagadnień polsko-niemieckich urządził 3 akademje w Białymstoku pod hasłem "Pogotowie społeczeństwa polskiego do walki z zaborczością niemiecką /900/, 100, 80/. Dnia 30 października w Suwałkach - wiec protestacyjny przeciwko zakusom niemieckim na całość terytorjalną polski na którym uchwalono rezolucję, domagającą się od rządu niemieckiego otwarcia Polskiego gimnazjum w Bytomiu albo zamknięcia przez Rząd polski wszystkich szkół niemieckich w Polsce, gdyby wspomniane gimnazjum nie zostało otwarte.

7/ Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej

Nowy oddział. Powstał na przedmieściu Żarnowo w Augustowie /40/. Dnia 17 października na ogólnem zebraniu członków oddziału z Bakałarzewa, Sadkowizny i Skazduba w powiecie suwalskim sekretarz generalny Związku Młodzieży Polskiej w Łomży ks.Łapiński, występując przeciwko organizacjom prorządowym, nawoływał do zjednoczenia się w S.M.P./25/.

Na zebraniach oddziałów we wsi Ławsk, gminy Wąsosz i w Wąsoszy, powiatu szczuczyńskiego przybyły z Łomży instruktor stowarzyszeń przeprowadził szkolenie członków.

Dnia 2 października w Piaskach powiatu wołkowyskiego zlot oddziałów z os.fabrycznej Mosty, Wołkowyska-Centr., Rohonicy, gm.Krzemienica i Strubnicy gm.Piaski /120/.

Dnia 16 października w Swisłoczy powiatu wołkowyskiego zlot powiatowy /400/.

Pozatem oddziały Stowarzyszenia odbyły 36 zebrań w sprawach bieżących i organizacyjnych. Coraz silniej odczu-

21
59

wany jest w terenie, a zwłaszcza w obrębie djecezji łomżyńskiej nacisk duchowieństwa katolickiego na rozbudowę oddziałów stowarzyszenia i jego dywersji w odniesieniu do młodzieżowych stowarzyszeń prorządowych.-

Nie ulega już dzisiaj żadnej wątpliwości, że motorem organizacyjnym Stowarzyszenia jest duchowieństwo, które zostało formalnie opodatkowane na cele Stowarzyszenia, jego instruktorów a ponadto obowiązane jest żywić wspomnianych instruktorów oraz dawać noclegi i dostarczać środków lokomocji.

Mimo to samo Stowarzyszenie nie zdołało wytworzyć sobie silniejszego oparcia o starsze społeczeństwo, poza jego odłamami, pozostającymi pod wpływem kleru.-

72

WOJEWODA BIAŁOSTOCKI
Nr.BP.4524/32.T.
Dnia 10 listopada 1932 roku.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne
za miesiąc październik 1932r.

V. Ruch wyznaniowy.

a/ Kościół Katolicki.

W październiku o-słabło, biorąc ogólnie, natężenie wystąpień duchowieństwa przeciwko Rządowi i władzom państwowym bezpośrednio. uległa natomiast dalszemu zaostrzeżeniu akcja tegoż duchowieństwa przeciwko prorządowym organizacjom społecznym.

Silnie pozatem występowało duchowieństwo katolickie przeciwko rzekomemu popieraniu przez czynniki państwowe destrukcyjnej w odniesieniu do Kościoła Katolickiego i społeczności katolickiej akcji bezbożników i masonerji, oraz propagowało konieczność bezwzględnej walki z prasą i drukami pornograficznymi i antyreligijnymi.

Dla celów tej pornografji zostało wykorzystane całkowicie "Swięto Chrystusa-Króla", które w wielu wypadkach dało okazję zarówno duchowieństwu, jakoteż działaczom Stronnictwa Narodowego i Chrześcjańskiej Demokracji do wystąpień politycznych o charakterze opozycyjnym względem Rządu.

b/ Kościół Ewangelicko-Reformowany.

W wyniku dłuższych pertraktacyj i zabiegów Kościoła Ewangelicko-Reformowanego istniejąca dotychczas we wsi Podbołocie, gm. Krzeminica w powiecie wołkowyskim parafja Polskiego Katolickiego Kościoła Narodowego została przekształcona na parafję ewan/gelicko-reformowaną. Administratorem parafji jest superintendent, ks. Michał Jastrzębski z Wilna, czynności zaś

24

Wojewoda Białostocki
Nr.BP.4524/32.T.
Dnia 10 listopada 1932 r.

Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne
Nr.11 za miesiąc październik 1932 r.

VI. Mniejszości narodowe.

W życiu mniejszości narodowych dominowały trzy momenty: zainteresowanie się ludności żydowskiej sprawami gospodarczemi i rządowymi projektami ustaw, dotyczącymi handlu i rzemiosła, walka czynników radykalnych o wpływy w Towarzystwie Szkoły Białoruskiej i usiłowanie przeciwstawienia go władzom administracji ogólnej oraz przenikanie wpływów Związku Wyzwolenia Wil... do legalnych organizacyj litewskich, szczególnie w przygranicznu.-

Prasa i organizacje żydowskie dyskutowały sprawę rządowego projektu, dotyczącego zmian obowiązujących dotychczas przepisów o odpoczynku świątecznym. W dyskusji przeważały głosy że projekt jest spóźniony o lat kilka, skutki bowiem kryzysu poderwały tak dalece handel i rzemiosło żydowskie, że projektowane ulgi niewiele im pomogą. Pozatem społeczeństwo żydowskie interesowały się kwestjami podatkowymi, sytuacją banku pomocy żydom, który wstrzymał kredytowanie żydowskiej instytucji dobroczynnej i sytuacją bezprocentowych kas żydowskich. A jeżeli chodzi o Towarzystwo Szkoły Białoruskiej, to nacisk władz administracji ogólnej na ogniwa Towarzystwa w kierunku współpracowania T.S.B. z organizacjami polskiemi odnosi pewien skutek, niemniej jednakże wywołuje silną reakcję ze strony czynników radykalnych. Celem wyjaśnienia sytuacji, jaka stąd wytworzyła się na gruncie Towarzyswa Urząd Wojewódzki zezwolił na odbycie się dnia 20 b.m. w Białymstoku zjazdu okręgowego delegatów kół.

~~25~~
61

W kwestji Związku Wyzwolenia Wilna zaznaczyć należy, że usiłuje on przesączyć swe wpływy do oddziałów litewskiego T-wa Św.Kazimierza i do prywatnych szkół litewskich, utrzymywanych przez Towarzystwo "Rytas". Usiłowania te są odpowiednio paraliżowane.

a/ Żydzi.

Życie polityczne.

Sjoniści.

Celem uczczenia dnia młodzieży międzynarodówki socjalistycznej organizacja Poalej Sjon urządziła w dniu 2 października w Białymstoku akademję /100/.

Ze sprawozdania organizacji "Tarbuth" w Grodnie wynika, że organizacja ta utrzymuje jedno gimnazjum, jedno seminarjum nauczycielskie, trzy szkoły ludowe oraz dwie freblówki, w których kształci 800 dzieci i młodzieży.

W Nurze powiatu ostrowskiego powstał oddział organizacji sjonistycznej /15/.

Przybyły z Palestyny przywódca rewizjonistów-maksymalistów, Aba Archizneje z inicjatywy związku sjonistów-rewizjonistów w Suwałkach, wygłosił odczyt p.t. "Droga do naszego zwycięstwa", w którem nawoływał do tworzenia silnej organizacji co przyczyni się do realnej odbudowy niepodległego państwa żydowskiego w Palestynie /150/.

W Grajewie na wieczorze dyskusyjnym na temat "inteligencja żydowska - dokąd kroczysz?" poddano krytyce działalność inteligencji żydowskiej w stosunku do narodu żydowskiego oraz odbudowy państwa żydowskiego w Palestynie.

W Sokółce na konferencji zwołanej przez "Hechalucz Poalej Mizrachi" omawiano sprawę zorganizowania w powiecie kursów

palestynoznawstwa.

W Łomży zostały urządzone trzydniowe kursy palestynoznawstwa oraz języka hebrajskiego /73/.

Burd W związku z 35-leciem istnienia Bundu odbyły się akademje w Krynkach powiatu grodzieńskiego oraz w Białymstoku /800/ i Łomży /130/.

Życie kulturalno-oświatowe.

Dnia 18 października odbyło się w Wysokiem-Mazowieckiem otwarcie szkoły, założonej przez miejscową organizację "Tarbuth".

Prasa. Prasa żydowska interesowała się głównie sprawą nowelizacji przepisów o godzinach handlu zaś prasa białostocka ponadto omawiała sprawę samorządu m.Białegostoku i aktualną sprawę wyborów do wyznaniowej gminy żydowskiej.

W sprawie godzin handlu prasa żydowska, a zwłaszcza wychodzący w Białymstoku "Unzer Łebn" projekt rządowy w tej sprawie nazwał "Spóźnionemi przyrzeczeniami", wychodząc z założenia, że handel żydowski w ostatnich kilku latach został tak dalece zrujnowany, że dziś złagodzenie przepisów o godzinach handlu nie uratuje żydów, to tembardziej, że [illegible]polizacja przemysłu i handlu w sposób zdecydowany podkopuje egzystencję materjalną kupiectwa żydowskiego. W innym artykule "Unzer Łebn" rzeczony projekt nazywa "tranzakcją", bowiem jego zdaniem za cenę ustępstwa ze strony polityków żydowskich ciał przyjść "z rzekomą pomocą ludności żydowskiej".

Ludność żydowska nie uwierzyła jednak w możliwość poprawy swego bytu i dlatego do projektu rządowego odnosi się obojętnie, natomiast żąda ona w dalszym ciągu pełnego równouprawnienia z obywatelami narodowości polskiej pod każdym względem, a przedewszystkiem pod względem ma-

liwości otrzymywania stanowisk w służbie państwowej. Dopóki rzeczone równouprawnienie nie nastąpi, dopóty zdaniem nazwanego czasopisma sprawa żydowska w Polsce pozostanie nadal niezałatwiona.

W związku ze zbliżającemi wyborami do wyznaniowej gminy żydowskiej w Białymstoku "Unzer Łebn" nastrój wśród żydowskiej ludności określało, jako przygnębiony. Zdaniem czasopisma jedynie sjoniści wykazują bardziej ożywioną działalność, natomiast inne ugrupowania żydowskie zachowują się dotąd biernie.

Na wszystkich zebraniach przedwyborczych sjoniści są reprezentowani najliczniej i w związku z tem liczą, że powinni osiągnąć na terenie gminy wyznaniowej przynajmniej 60% wpływów. Czasopismo to następnie podkreśla konieczność zblokowania się elementów postępowych celem przeprowadzenia do zarządu gminy dostatecznej liczby swych przedstawicieli, aby nie dopuścić do rozpanoszenia się wstecznictwa na terenie gminy wyznaniowej.

W związku z rozwiązaniem Rady Miejskiej i Magistratu m.Białegostoku "Unzer Łebn" wyraża swe niezadowolenie z rządów komisarza rządowego, który, wprowadzając redukcjęwydatków, skreśla przedewszystkiem te pozycje, które były przeznaczone na różne cele instytucyj żydowskich. W dziedzinie redukcyj personalnych, podkreślało czasopismo dzieją się różne niesprawiedliwości, gdyż w pierwszym rzędzie są redukowani urzędnicy narodowości żydowskiej.

Prasa białostocka przy omawianiu sprawy wyborów do wyznaniowej gminy żydowskiej, podkreślała, że społeczeństwo żydowskie winno wybierać do organów zarządzających gminy jednostki postępowe w celu podniesienia autorytetu instytucji,

zaznaczając zarazem, że autorytet gmin wyznaniowych żydowskich jest obecnie teoretyczny, gdyż wskutek kryzysu instytucje te zostały sprowadzone do roli niepotrzebnego balastu, obciążającego dodatkowo ludność żydowską ciężarami podatkowymi.

Prasa ta wypowiadała się za koniecznością ogłoszenia przez Polskę moratorjum na długi zagraniczne dla zachowania równowagi budżetowej i skierowania zasobów finansowych na cele kredytowania handlu i przemysłu. Dodawała przytem, że specjalnie przemysł i handel żydowski znalazły się w trudnej sytuacji między innemi wskutek załamania się Banku Pomocy Żydom i bezprocentowych kas żydowskich.

b/ Białorusini.

Na dzień 2^0 b.m. zwołany został do Białegostoku zjazd okręgowy delegatów kół TSB. z powiatów bielskiego, wołkowyskiego i białostockiego. Zjazd ten zdecydować ma m.in. o ustosunkowaniu się Towarzystwa do propozycji władz administracyjnych co do nawiązania przez koła Towarzystwa współpracy i współżycia z organizacjami polskiemi. Zwołanie tego zjazdu oraz zapowiedź zwołania zjazdu walnego delegatów w Wilnie wpłynęły podniecająco na działalność kół T.S.B. i to tembardziej, że radykalne czynniki w Towarzystwie usiłują odpowiednio przygotować grunt do nazwanych zjazdów, ażeby przeforsować na nich swe demonstracyjne wnioski i rezolucje.

Z powodu niepłacenia komornego przez koło T.S.B. w Gródku powiatu białostockiego, właściciel zamknął lokal na kłódkę, którą zerwał zarząd T.S.B., oświadczając właścicielowi, iż komornego płacić nie będą z powodu braku pieniędzy.

Koła T.S.B. w gminie Gródek, powiatu białostockiego

63 29

otrzymały od zarządu białostockiego okręgu polecenie zebrania pisemnych protestów przeciwko polonizacji T.S.B. przez władze administracyjne. Protesty te mają być ogłoszone na zjeździe okręgowym, który odbędzie się w Białymstoku dnia 20 b.m. Z racji przeniesienia szkoły powszechnej ze wsi Obuchowo, gminy Zydomla, w powiecie grodzieńskim do osady wojskowej Budowla, mieszkańcy wsi Obuchowo postanowili bojkotować tą szkołę.

Zarząd główny T.S.B. postanowił założyć we wsi Borki gminy Szudziałowo, powiatu sokólskiego koło Towarzystwa, z terenem działania na powiat sokólski.

Na zebraniu koła T.S.B. w Jelcowszczyźnie, gminy Izabeli., w powiecie wołkowyskim dokonano wyboru delegatów na zjazd okręgowy T.S.B. w Białymstoku, postanowiono założyć kursy dokształcające oraz złożenie protestów w sprawie zamknięcia gimnazjum białoruskich w Wilnie i Nowogródku.

d/ Litwini.

Zarząd główny T-wa "Rytas" rozpoczął we wsi Mustejka, gminy Marcinkańce, powiatu grodzieńskiego budowę prywatnej szkoły litewskiej.

Dziewięć oddziałów litewskiego T-wa Św. Kazimierza z terenu parafji sejneńskiej, powiatu suwalskiego urządziło akademję ku czci zmarłego poety litewskiego Majronisa /150/.

Na zebraniu w dniu 16.X. oddział litewskiego Towarzystwa Św. Kazimierza w Bikelach, powiatu suwalskiego uchwalił zakupić książki litewskie dla dzieci niezamożnych członków Towarzystwa oraz zainstalować w lokalu oddziału radjoodbiornik. Omawiając sprawę przeniesienia ks. Szwedasa, dotychczasowego proboszcza parafji puńskiej, gdzie miało miejsce zajście

sierpniowe /sprawozdanie za sierpień i wrzesień/, wileńskie "Vilniaus Rytojus", błędnie stwierdza, że powyższa parafja, licząca około 6000 litwinów, pozostała bez księdza litwina, gdy obecny proboszcz jest właśnie litwinem.

Oddział litewskiego Towarzystwa Św.Kazimierza w Raszeciach gminy Krasnowo, powiatu suwalskiego postaniwił wznieść tamże krzyż pamiątkowy z napisem w języku litewskim.

-oOo-

H.B.

ARCHIWUM PAŃSTWOWE W BIAŁYMSTOKU